

DOM ^{IN} SVET

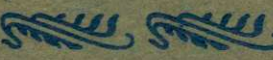
LEPOSLOVJU

: ZNANSTVU :

1912 ::::: LETNIK XXV. ::::: ŠT. 6

VSEBINA.

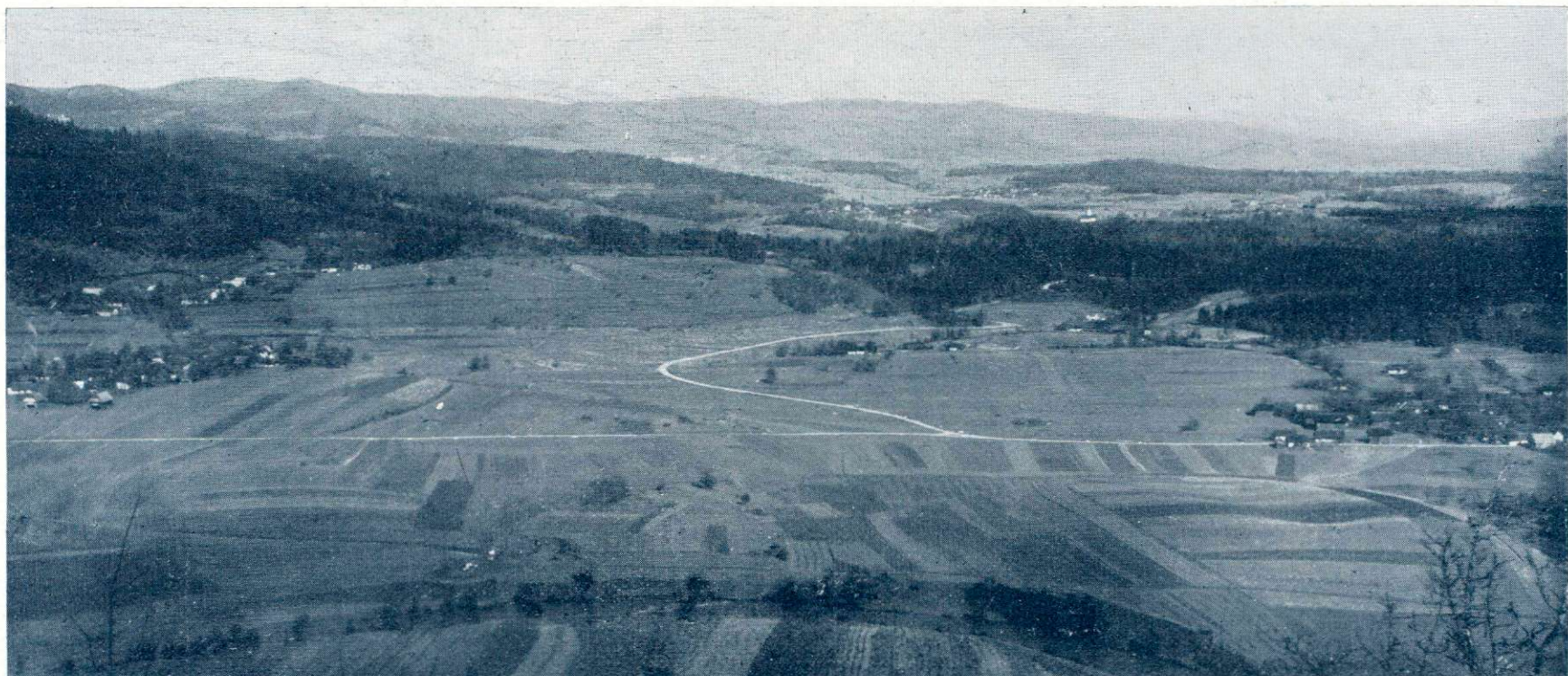
	Stran		Stran
Sama. Povest. Spisal F. S. Finžgar. (Dalje)	201	 Slike. 	
Tam za vrto črešnjevim. Zložil B. Gorenjko	209	Pogled na novo cesto z Muljave na Gabrovščico	201
Dekličja slutnja. Zložil B. Gorenjko	209	Prehod čez Berezino	205
Dolenjska idila. Zložil B. Gorenjko	209	Ob Savi	213
Kmetiška. Zložil B. Gorenjko	209	Most čez Dobličanko pri Črnomlju	217
Fantovska. Zložil B. Gorenjko	209	Atenska šola	221
Kljekljarica. Spisal Pavel Perko	210	Plavajoča ledena gora	224
Pesem matere. Zložil B. Gorenjko	219	Naselbina izgnancev v Sibiriji	225
Camera della Segnatura. Spisal A. Zupan. (Rim.) (Dalje)	220	Samojedi	225
Borbe z ledom in temo. Spisal dr. V. Šarabon. (Konec)	223	Ladja	226
Klic hrepenenju. Zložil Josip Lovrenčič	226	Dr. J. Mencinger. (Portret)	229
Dr. Mencingerjeva priprava na odhod in še nekaj spominjev nanj. Spisal Tomo Zupan	227	Gorski strelci na težavnem pohodu	233
Književnost	233	Eksplozija min	336
To in ono	237	Anton Globočnik pl. Sorodolski. (Portret)	237
		Japonske ognjegasne vaje	239
		Z bojišča: Italijansko brodovje križari pred	
		Jafo	240
		Anton Widmer. (Portret)	240

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije. —

Založnik in lastnik: Katol. Bukvarna. — Tiska Katol. Tiskarna v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravnništvo v Katoliški Bukvarni.

POGLED NA NOVO CESTO Z MULJAVE NA GABROVŠČICO
(V OZADJU ZATIČINA).

Fot. J. Erjavec.

SAMA.

Povest. — Spisal F. S. Finžgar.

X.

Ko se je Alena pod težo Smrekarjeve grožnje sesedla na stol, se je Smrekar vseeno prestrašil. Divji pogled in takisto divji krohot je zatajil in se sklonil do Alene, ki je ihtela na stolu in si zakrivala obraz.

„Gospodična, gospodična, ne bodite taki, ne bodite nespametni!“ jo je izkušal nerodno tolažiti in miriti. „Le čemu jokate? Kaj če rečem v jezi in Vam grozim! — Saj ne razumete! To je kupčija, in če kak desetak pridobim, verujte, da zanj izgubim stotak, ker sem predober, prezaupljiv. — A Vi ne poznate sveta, ne poznate ga. — Zato molčite in se ne brigajte več za to. Je tako najbolje za Vas —.“

„Za Vas, za Vas je najbolje,“ je dvignila Alena glavo in se ozrla vsa objokana v Smrekarja. Jeza ji je gledala iz solz.

„Za oba, res, vendar za Vas bolj nego zame. Le izdajte, trma! Kaj, če plačam par stotakov, mar mi je! Na Vas pa pade madež, ki Vam utegne snesti kruhek — kruhek —, to je drugačna stvar —.“

Aleni so se vsule solze vnovič po licih, vstala je in omahovaje šla iz sobe. Smrekar se ji je umaknil in ji ni branil.

Dobro uro je prežedela Alena sama, preden se je toliko umirila, da je šla odpovedat Smrekarici večerjo. Nato je takoj šla v sobo in vrata za seboj zaklenila.

(Dalje.)

Pri večerji je Smrekarica hitro opazila, da je mož razburjen in slabe volje. Kdor ga ni poznal, bi bil sodil drugače. Zakaj Smrekar je bil izredno glasan, kakor bi hotel prevpiti samega sebe. Smejal se je hrupno, smejal malenkostim, ki niso bile smeha vredne. Vino je točil pomalem v kozarec in izpival pogosto ter posrebaval kaplje z dna. Stol mu ni bil všeč. Dvakrat ga je zamenil z drugim. Ali vsak, se mu je zdelo, da se guglje in škriplje. Servieta mu je padala na tla in gonil je Viktorčka, da jo je pobiral. Drugekrati serviete niti razgrnil ni.

Smrekarica je parkrat vprašala, če misli prodati voli, ker se je oglasil mesar, če bi izorali praho tudi na korenjišču.

„Naredi, kar hočeš,“ je zamahaval z roko. „Kaj me briga! Moram res za vsak prazen nič skrbeti sam? Viktor, poberi!“

Kakor bi nalašč izpuščal servieto na tla.

Šele po večerji je vprašal naglo, kakor bi se ne bil prej domislil:

„Kaj je z Aleno? Zakaj je ni večerjat?“

„Toži, da jo boli glava. Oprostila se je. Je bila res blede.“

„Glava, glava! Od česa neki? Gosposka bolezen! Ko bi le en dan nosila moje skrbi, bi ji glava počila!“

„Morda je preoster zrak, ker ga še ni vajena.“

„Preoster zrak, seveda, preoster —.“

Smrekar je začel bobnati po mizi s težkimi prsti in je umolknil. Viktorček se je splazil kraddoma v svojo sobico in se lotil igrač, mati je odšla v kuhinjo, da je ostal Smrekar sam.

„Preoster zrak —“ se je sarkastično nasmešnil Smrekar in bobnal dalje in razmišljal...

Alena je ležala tedaj na postelji oblečena. Trudnost jo je objemala, vse misli so bile zbegane in izmed vseh je videla pred seboj samo eno in ta je klicala: Stran, stran — odtod! Čezdalje bolj je ta glas zamiral in jo vabil kakor iz daljave, dokler ni v krogotoku razburjenih misli utihnil še ta. Alena je zaspala.

Tiha noč je že bila, mesečina je svetila skoz okno, ko se je prebudila. Naglo je sedla na postelji, si pomela oči, jih zopet zaklopila in roke sklenila v naročju. Poizkusila si je priklicati v spomin dogodek, ki jo je tako silno razburil. Ko ga je gledala mirno v svoji duši, se je začudila, zakaj da je jokala in zakaj se je razburjala. Spanec jo je pokrepčal, da je vse tisto, kar jo je prej navdajalo z grozo, kar se ji je zdelo nekaj velikega, kakor breme, ki jo tišči k tlom, da je vse tisto ginilo v preteklosti, se manjšalo in tonilo, kakor dogodek, ki mine in ga ne pomnimo več.

Pogumna je stopila s samozavestnim korakom po sobi, prižgala luč in sedla k mizi. Minula je že polnoč.

Še enkrat je nadrobno preudarila vse, kar se je dogodilo. Mirno je spoznala, da pravzaprav ni vedela in da ni imela vzroka, zakaj se je razburila zaradi naslova, ki ga je napisala Strniški. Kljubtemu ji je bilo jasno, da je njen očitek živo zadel Smrekarja; sam se je ujel in izdal, da hodi krivično pot. Čemu bi ji sicer grozil in se izgovarjal? — Pretehtavala je, ali naj molči in skrivaj zasleduje spletko, ali naj komu razodene to, kar je pravzaprav bolj slutila, nego jasno vedela. Najbolj jo je mikalo, da bi povedala Minki in bi zedinjeni prestrigli niti, če resnično vežejo hudobne naklepe. Mikalo jo je — in vendar je oklevala tako dolgo, da se je je lotila dremavica in je zaspala brez sklepa in načrta.

Ko je drugi dan sedla Alena k obedu, ji je bilo tesno pri srcu. Na Smrekarja se še ozreti ni upala, dasi jo je on dražil zaradi glavobola in koledoval o gosposkih boleznih, o mehkih ljudeh in iztegal ob tem težki roki, kakor bi s kretnjami razkazoval svoje zdravje.

„Tudi na kmetih niso vsi taki,“ je poizkušala ugovarjati Alena.

„Res je,“ ji je pomagala Smrekarica. „Štefan, le poglej, koliko ječavcev je samo v naši fari.

Vsak dan kdo pristoka in priberači k nam, ves sušičast in izhiran. Ni vsak tako srečen, kot si ti, tak hrast!“

„Jaz bom tudi hrast, kakor ata, še večji!“

Tako se je oglasil Viktorček in splezal na stol in bi bil zlezal še na mizo ter stopil med krožnike, da ga ni zadržala Alena.

„Tako je! Fant bodi, Viktor, možak, ne pa cmeravec in kisavec!“

Oče se je od srca smejal otroku, ki je stal na stolu, krilil z rokama in stiskal pesti.

Aleno je to dražilo, da je bilo čelo vse v gubicah, in je nož parkrat zaškripal na krožniku, ker je jezno pritiskala nanj.

„Ne bodi nedostojen in sedi,“ je trdo velela Viktorju, in ker ni takoj ubogal, je odložila nož — ter dečka potegnila ob suknjiču s stola.

Takrat se je ozrla nehote na Smrekarja, njune oči so se ujele. On je bral v Aleninih očitajoči krik: Slep! — ona je čutila v njegovih ciničen smeh in iz njega zaničljivo porogo: Kruhek, kruhek!

Oba sta oči naglo povesila. Smrekar je prijel za kozarec in pil, Alena je pogledala Viktorja, ki se je kugal in užaljen vihal šobico.

„Jej,“ ga je silila mati, „jej, ko ti ni nič sile. Prav je naredila gospodična! Čemu bi kvaril stol?“

Aleno je sedaj ujezil še Viktor. Nalašč mu ni hotela prigovarjati, naj je in se ne kuja, da bi kljubovala očetu bolj nego sinu.

Po obedu niso posedeli. Smrekar si je naročil črne kave v pisarno, češ, da ima dosti posla, in takoj odšel.

Viktor se je izmuznil, še vedno nergav, v sobo in jezno gospodaril nad lesenim konjem.

„Ah, te večne skrbi! Ugonobe nas, gospodična!“

Tako je omenila Aleni Smrekarica, ko je spravljala z mize. Alena se je ozrla vanjo. V besedi je bila resnična skrb, toda Alena ni mogla verjeti, ker ni hotela, in je sodila njo tako kakor njega.

„Hinavska fraza,“ je pomislila, ko je lupila jabolko. Zato je rekla malomarno:

„Skrbi? — Kdo jih nima?“

Smrekarica je čutila želo v odgovoru.

„No, Vaše so posebno težke,“ je odvrnila Smrekarica pikro in odšla s krožniki.

Aleni se je za hip dobro zdelo, da jo je zbodla. Ali takoj se je kesala in vzela z mize kozarce ter jih nesla za njo v kuhinjo. Tam je stal pred družinsko mizo Smrekar in glasno dajal povelja poslom. Ko je vstopila Alena, je premolknil, jo

gospodarski premeril in nato spet nadaljeval. Aleni se je zdelo, da jo je ta pogled vprašal: Kaj se vtičeš med nas, ko nočeš biti naša? Zato se je naglo obrnila in odšla.

Popoldne sta se uri pri pouku grozno vlekli. Viktor je bil še vedno užaljen, Alena pa kaj malo razpoložena za pouk. Čutila je dobro, da je iskrenost in veselje zlagano, da bi najrajši prišla dečka za lase in ga kaznovala, samo da bi si oteščala notranje vznemirjenje. Težko je pričakala konca in se vrlo zatajevala obe dolgi uri, med katerima ji je kljuvalo v dušo, kar ji je bil oponesel Smrekar: Kruhek, kruhek! Domislila se je Minke, ki ji je govorila o delu, o bremenu, ki ne vpraša: ugodno ali neugodno, priložno ali nepriložno. Zato je sklenila, da jo takoj obišče in ji vse razodene.

Po pouku je vprašala Viktorja, če bi šla k ovčkam.

„Nak,“ je rekel Viktor. „Zato, ker si huda!“

Zagrabil je klobuk in ubežal pred njo iz sobe. Aleni je bilo všeč, da ni deček silil z njo, ali vendar jo je zbolelo. Čuden stud do te hiše se ji je porajal in krik prejšnjega večera se je oglasil nenadoma: Stran — stran odtod!

V tem hipu je tembolj zahrepenela po nekem, da mu pove in potoži, da ga vpraša za svet.

Gnalo jo je iz hiše, kjer so se dvignili nenadoma strahovi, polni mrkih pogledov, brez prijaznosti in brez ljubezni. Kakor brez volje, vsa nemirna in boječa, je šla po stopnicah in krenila proti šoli. Bilo ji je, da bi se razjokala in ni vedela, ali od jeze ali od žalosti. Ko je srečala na poti Viktorjeve ovčke, ki jih je gnal pastir s kravami vred na pašo, so ovce obstale in jo gledale s plašnimi očmi. Nato so meketaje zbežale za pastirjem.

„Tudi ovce se me ogibajo, tudi te vedo, da nisem in nočem biti Smrekarjeva.“

Domisljija se ji je razburjala, čutila je, da ji srce nemirno utriplje in da ji korak beži, kakor preganjani.

Pred njo se je dvignila bela stena šolskega poslopja, da ni vedela, kdaj. Siloma je ustavila nogo, da ni vsa zasopla prestopila praga in povedala Minki z vzružano grozo, kako se je zgodilo nekaj strašnega.

Ko se je oddihala, da se umiri in uredi misli, so se iz šole vsuli dečki. Dokler jih je gledalo učiteljevo oko, so šli paroma. Potem so se hitro zaprašili v tek, klobuki so frčali po zraku, torbice odletavale na plečih in vsa dolina se je smejala z deškimi glasovi. Tekli so veselo vriskajoč mimo Alene, da se je morala ustaviti in se umakniti ob poti. In ta deški smeh je ni razsrdil, kakor

klic vesele moči jo je predramil, da se je zasmejala še ona in kot bi s krepko roko pretrgala polo, na kateri je bila pisana tožba o strahovih in grozi, se je okrenila in izgnila mimo šole v gozdiču.

„Ne, nalašč ji ne povem. Nisem otrok, ki pribeži k materi, ker se je zbodel v prstek. Ne, danes že ne. Kaj mi mar!“

Pobrala je šibo, ki jo je pustil pastir sredi steze, in začela udarjati z njo po orumenelem listju, da se je vsipalo z grmov. Brez cilja je hodila po gozdu, lice ji je rdelo, in preden se je zavedela, je legal mrak na gozd.

Ko se je vsa razigrana bližala Smrekarjevi hiši, jo je hipoma zopet objelo kakor strah in stud. Toda nič več ni klonila pred to temno senco. Zapela je in pevajoč šla po stopnicah.

„Kako bo pri večerji,“ je pomislila. — „Kaj mi mar,“ je rekla odločno, si popravila lase in šla v obednico.

Viktor se ni več kupal. Takoj ji je splezal v naročje in ji pravil, kako jo je klical in iskal vsekrog — in se mu ni hotela oglasiti. Smrekar je bil dobre volje in takisto ona. Aleni se je zdelo, da je bil večer tako prijeten kakor še nikoli.

„Prazni strahovi!“ se je veselo zasmejala v sobi in takoj zaspala.

XI.

Preteklo je nekaj dni. Smrekar ni Alene nič več poprosil, da bi mu pisala trgovska pisma. Dasi ji je bilo to pogodi, ji je vseeno vzbujalo sumnje in strah, katerega se ni mogla docela otresti. Slišala je tudi, da je tuintam prišel Jok k Smrekarju. Toda pred njo se ni pojavil in nikdar več nista govorila s Smrekarjem drugače kakor na samem.

Kolikokrat si je ponavljala: „Kaj mi mar!“ Ali vselej je čutila, da ji je mar, da jo stvar tembolj zanima, čim bolj jo prikrivajo pred njo. Dasi ji ni Smrekar niti z besedico žugnil, dasi je bil prijazen kot le kaj, se je vendar zagrizla vanjo radovednost tako globoko, da je po dolgem razmišljanju sklenila:

„S Strniško se snidem! Tam izvem vse. Pomagati mi mora Minka!“

Kakor pozdrav v slovo je sijalo solnce, ko so se napotile popoldne Alena, Minka in Mara proti Marevževcu. Previdno jih je izvabila Alena na izprehod, ne da bi katera le količkaj slutila, kaj so njeni cilji in nameni.

„Pozdravljen, solnček, pozdravljen za slovo!“ je vzklikala vesela Mara, snela slamnik in si ga pripela ob pas. „Le obsij me, saj ni več daleč

blato in brozga in megla, ko se zalizemo v sobe kakor polži. Ah, krasen poklic, kajne, Alena!"

„Je več bridkosti v njem, kakor sem sanjala v Ljubljani.“

„Več bridkosti? Ne več — sama suha bridkost in nič drugega, puščoba in dolgčas, da bi ga prodajale na kilometre!“

„Jaz se veselim zime! Ko ob takih dneh delam kakor za stavo, začne pošteno mesti okrog oken, to je zame užitek. Ko dovršim delo za Miklavža, imam že drug načrt za zimo.“

„Ah, Minka, ti in tvoji načrti!“

„Povejte, mene zanimajo!“ je prosila Alena.

„Najprvo predlagam, da bomo bolj iskrene: tikajmo se!“

Vse so bile s tem predlogom zadovoljne in so si segle v roke.

„Torej suha bratovščina,“ se je zasmejala Mara in stisnila roko Aleni. „Toda prvega vaju povabim na punš. Takega vama napravim, da se še tebi, Minka, otaja zmrzlo srce.“

„Dobro! Ali ne samo prvega. Določimo vsak teden čajni večer!“

„Izvrstno! Živeli čajni večeri!“

Mara je zamahnila s solnčnikom.

„Toda naprej ti povem, Minka, da ne bomo puste pri teh večerih. Jaz, postavim, bom govorila o sami ljubezni in zabavljala na vse tiste, ki so si izmislili naš imenitno dolgočasni poklic.“

„Pri večerih bo vladala republika!“

„Čeprav anarhija,“ se je zasmejala Minka. „Sedaj pa moj načrt, Alena! Mara ga itak ne bo poslušala.“

„Bom ga, toda vem, da bo gorela iz njega požrtvovalna ljubezen do domovine! Le pridiguj!“

„Moj načrt je ta: Za dekleta, ki so že iz ponavljalne šole, otvorim tečaj za gospodinjstvo.“

„Za gospodinjstvo?“ sta se zavzeli obe hkrati.

„Da, za gospodinjstvo. Prečitala sem nekaj izvrstnih del, kako skrbe za izobrazbo ženstva drugod. Zakaj bi pri nas ne?“

„Seveda naj skrbe tudi pri nas! Kdo trdi, da smo zoper izobrazbo — ali, da bi se ubijale me, ko imamo šole že preko grla, no, hvala lepa za take načrte. In zastonj povrhu! Minka, lepo te prosim, ne nori!“

„Sodim, da to delo ne bo zastonj! Narod bo žel od te setve!“

„Narod, narod, ti in tvoj narod! Brr! Kar začni po Prešernovo: Gosence kaj na repo var'je, kak prideljuje se krompir najbolji! Alena, ne pohujšaj se nad socialistom!“

„Da bi mogla biti resnični socialist in pohujšati vse — vse!“ Minki so se svetile oči v

navdušenju. „Poglejta, tu smo pri krasnem sadovnjaku. Zimska jabolka odtrgavajo. Vidita, ta vrt je delo moža, ki je bil socialist, preden se je svet tega imena zavedal. Z rovnico, z nožem in cepiči je hodil od vrta do vrta. In danes blagoslavlja fara njegov spomin! Da, da, blagoslovljeno tvoje ime, ti revni, prvi vaški učitelj!“

„Alena, Minka že pridiguje! Sedaj sva izgubljeni! Poslušaj, solnce, in se ustavi na svoji poti!“

Mara je iztegnila roko proti nebu.

„Mara, strahovito si poredna! Meni se zde Minkine ideje izvrstne. Samo vsaka ni da bi jih izvajala!“

„Tole je ideja zame,“ se je zasmejala Mara navihanski in pokazala s solnčnikom po cesti.

Oddaleč so zagledale popotnika v gosposki suknji. Njegova hoja je bila prožna in mladeniška. Pojav kulturne moške obleke je bil v samotni dolini tak dogodek, da so vse tri umolknile in opazovale prihajajočega.

„Tisti Taljan je, ki kupuje od Strniške,“ je prva izpregovorila Alena.

„Agent,“ je omenila malomarno Minka, ki je sicer niso užalile besede Marine, ali je bila vendar nekoliko potrta, ker ni mogla dati duška čustvom, ki so ji polnila srce.

„Ni Taljan in ni agent! Poglejta, pozdravlja!“

Popotnik je resnično zamahnil s klobukom, kakor v pozdrav.

Zdelo se jim je celo, da se je podvizal, odkar jih je zagledal.

„Tvoja ideja ti gre naproti,“ je ponagajala Minka Mari, ki je napeto vpirala oči v popotnika. Toda Mara je vzkliknila, preden je Minka dokončala stavek:

„Brest!“

Vse tri so obstale.

Mara je razpela solnčnik in zakrožila z njim nad glavo.

Popotnik je snel vnovič klobuk in zamahnil z njim v pozdrav.

„Brest!“ je vzkliknila zopet Mara in tako zardela, da je takoj opazila Alena. Ali čutila je tudi sama, da ji je v lice zavalovila kri.

„Čeden študent! V par dneh je dovršil semester.“

Tako je Bresta hladno obsodila Minka, kateri je bilo tako očitno navdušenje obeh tovarišic zaradi dijakovega prihoda sila odveč.

Alena in Mara sta se ob Minkini pikri opazki spogledali. Druga drugi sta brali z obraza, kar bi bili radi obe zabrisali.

„Briga me njegov semester! Nekaj zabave bo vendarle z njim. Za silo je dober!“

PREHOD ČEZ BEREZINO.

Tako je izkušala prikriti rdečico Mara.

„Egoistka!“ je zamrmrala Minka.

„Ne sodimo,“ ga je opravičevala Alena. „Bržkone ima vzrok, da se je vrnil tako hitro z Dunaja.“

Nato so vse utihnile. Na trdi cesti so se že čule Brestove stopinje. Vse tri so pridržavale korake, kakor bi lažno šetale in bi mu hotele dokazati, da mu ne gredo naproti.

Aleni se je ob prvem Marinem vzkliku, da prihaja Brest, porodila misel, ki se je dvigala, čezdalje krepkeje, čim bolj se je krajšala razdalja med njo in Brestom:

„Brest je filozof, Brest je mož — njemu vse razodenem, kaj se godi pri Smrekarjevih. On je domačin, pozna Smrekarja, pozna razmere. Dà, samo on! Kakor nalašč, da je prišel.“

In želja, ki je bila porojena iz strahu in prerojena v radovednosti, je zorela v koprnjenje, ki v Brestu ni iskalo ne častilca, ne družabnika, ampak samo duše, ki bi ji ob tej stiski izpregovorila pametno besedo.

„Klanjam se! Pozdravljene, gospice!“

Še nekaj korakov oddaljen je Brest obstal, snel z elegantno kretnjo klobuk in se priklonil.

„Čeden študent, gospod Brest! Hitro ste dovršili semester!“

Mara je nalašč ponovila, kar mu je očitala prej Minka.

„Gospodična Mara, nepoboljšljiva nagajivka!“

Brest ji je segel v roko.

„In gospodična Trpotčeva? Kako Vam ugaja, če dovolite, pri nas?“

Tudi Aleni je podal roko in ji vprašujoče pogledal v oči, kakor bi iskal, če je slika, kakor jo je nesel s seboj v duši od prvega srečanja, resnična ali ne.

„Pa gospodična socialistka? Kaj delate?“

„Norim, trdi Mara.“

„To se pravi, da ne hodite po prostoizvoženem kolovozu — in o človeku, ki hodi ženialna nova pota, so trdili že klasiki, da nori! Sodba gospodične Mare Vam je v čast!“

„Hinavček kavalirski!“ mu je požugala Mara. „Povejte, kaj Vas je prignalo tako naglo nazaj. Vam je bilo dolgčas na Dunaju?“

Mara je ob tem prijela tesno Aleno okrog pasu, da je z dejanjem dokončala, kar ni hotela z besedo. Brest je opazil, da ga draži Mara z Aleno, pa se je potajil.

„Naloga, gospodične, naloga! Saj veste, da sem že o počitnicah delal — in da mi je treba od lakote do kruha. Teče peto leto. Tovariš mi je preskrbel virov — in zato sem jo pobral takoj z

zabojem knjig proti domu. Letos upam, da dovršim. — Ali oprostite, da Vas zadržujem. Kam ste namenjene?“

„Do Marevževca, da si ogledam okolico, dokler je še kaj vremena,“ mu je pojasnjevala Alena.

„Do Marevževca? Potem se oglasite pri Strniški. Smrekar in Jok barantata, da se razlega skoz okna na cesto. In iz buteljki pijo, da od mize teče.“

„Kaj ni Strniška dobila pisma?“ je vprašala Alena tako naglo in razmišljeno, da bi se bila skoro ugriznila v ustnico.

„Pisma? Ne razumem, gospica? To je najbrže domača politika!“

„O, nič ni. Z Minko sva se nekaj menili o tej stvari.“

Minka se je ozrla v Aleno, ki ni vzdržala pogleda, in je silila:

„Pojdimo, dokler je solnce!“

„Na svidenje!“ je zaklical Brest in odšel po cesti.

Učiteljice so se vrnile, preden so prišle do Marevževca.

Ko so se poslovile pred šolo, so bile vesele, da so se razšle, ker so vse občutile z nerazumljivo slutnjo, da se je mednje dvignilo nekaj kakor črna, žugajoča senca.

XII.

Brest je povedal po pravici, da sta Jok in Smrekar barantala pri Strniški.

Ko je Smrekar z mešetarjevo pomočjo prestrejel pismo lesnega trgovca iz Trsta, je kljub prvemu, nenadnemu sklepu dolgo omahoval, preden se je odločil. Alenina obsodba, ko mu je, tresoč se stida in ogorčenja, rekla v lice „slepar“, ga je morila in mučila, da je dosti ur preležal na postelji in bdeč z zaprtimi očmi pretuhtaval v nemirnih nočeh, kaj bi ukrenil. Tudi zlagane brzojavke na trgovca v Trstu ni upal odposlati. Skoraj se je že odločil, da počaka na preži in takrat, ko bi prišel Taljan, poseže vmes ter — ali kupi sam ali tujcu tako podraži, da si ne bo upal zlepa več v te kraje po kupčiji.

Ko pa ni bilo par dni nikogar iz Trsta in ko je prišel Jok ter mu povedal, da se Strniška silno togoti na vse trgovce, češ, sami sleparji so, se je odločil v trenutku, poslal Joka na drugo pošto z zlagano brzojavko in se pripravil na kupčijo.

Dasi je imel dokaj gotovine doma, si je izposodil še nekaj tisočakov, nabil z bankovci listnico kakor blazino, spisal kupno pogodbo, v kateri je

navel natančno vse parcele in previdno izpustil samo ceno za gozde.

Nato je poslal Joka, da mu gre pripravljat in mečit Strniško, sam je pa napregel in se peljal s kolesljem na Staniško vas, da bi se vrnil potem kakor slučajno mimo Marevževca.

Jok si je pri Plankarju pomiril vest in namočil jezik z najboljšo slivovko, preden se je napotil k Strniški.

„Dober dan Bog daj, gospodinja!“

Strniška je sipala kokošim zrnje, ko jo je Jok pozdravil. Ker ga je poznala po glasu, ni niti glave dvignila; odgovorila je nevoljno „Bog ga daj“ in sipala zrnje iz pehara ter se pogovarjala s kurami: „Ciba, ciba, čopa, koconoga“ . . .

Jok je sedel na tnalno, se odkril in si otiral v veliko plavo ruto pot s čela. Za hrbtom ji je pomežikaval in zbiral misli. Ko je Strniška vrgla zadnjo pest, se je obrnila proti vratom, ne da bi se kaj menila za Joka.

„Mati, ali še ni bilo Taljana po les?“

Strniška se je ustavila pred pragom.

„Jok, ne draži me; sicer odklenem psa z verige in ga naščujem nate. Tebi nič mar Taljan!“

Nato je šla v hišo.

Jok se je odhrkal in momljal jezne kletvice. Še je posedel na tnalno, pobral par iveri, ki so ležale naokrog, jih drobil med prsti in metal drobce proti psu, ki je napenjal verigo in lajal v mešetarja.

„Kako bi ji do živega! Zakaj kakor sršen je danes!“

Mešetar je še parkrat zagrabil po iverih, kakor bi iskal v njih uvodne misli, potem se je opogumil in šel v hišo.

„Mati, poslušajte pameten svet, ne bo Vam žal.“

Strniška je luščila natiški fižol in metala prazne stroke na tla.

Nič mu ni odgovorila. Joka to ni nič zbegalo in je takoj prisedel k mizi ter začel:

„Po pravici povedano, sam Sveti Duh Vam je vlil tako pamet, da niste prodali Smrekarju za ceno, kakor Vam je oni dan ponujal. Jaz sem seveda mešetil — saj veste — kruh je kruh, ni potica, za lačnega je tudi tak dober, in vendar ste dobro čutili, ko sem Vas dvakrat sunil pod mizo: „Nikar ne daj!“

„Nič me nisi sunil.“

Strniška je jezno vrgla izluščeni strok na tla.

„Sem, za resnico, da sem Vas. Ali čutili niste. Zato Vam danes tole razodenem, ko sva sama.“ — Jok se je ogledal po hiši, in okrenil glavo proti oknu, da je videl še na cesto. — „Ko sva sama

Vam rečem: Prodajte Smrekarju, ampak pet tisoč več mora dati. Mora! Tako je po pravici za oba. On bo nekaj zaslužil, Vi pošteno prodali!“

„Pet tisoč,“ je ponovila Strniška mečje in pogledala Joka.

„Pet! Toda za Boga Vas prosim, ne črhnite o tem besede. Smrekar bi zdivjal, ko bi izvedel, da sem mu jaz podražil.“

„Pet jih ne primakne, poznam ga!“

„Se bo krčil, to je istina. Nič ne marajte! Žugajte mu s Taljani, in primakne Vam. Dasi ne bo žel kdovekaj pri kupčiji, toda čast, čast — in kredit. Je tudi nekaj vreden! Torej jutri bi ga pripeljal, če Vam je prav.“

„Kakor hočeš. Ne silim te ne in te ne prosim.“

„To se zna, da ne! Saj Vam ne poje boben pred hišo, kakor revežu. Jutri potemtakem se dogovorimo.“

Jok je vstal in stopil bliže do Strniške, zamizal na bolno oko ter šepetaje moledoval:

„Če ga tako privijete, ne pozabite name. Stotacek se mi spodobi, je zaslužen, prav res, kajne, Strniška?“

„Potlej bova govorila, nič ne obetam naprej.“

„Seveda potlej! Stotak, kajne? Pa z Bogom, pozdravljeni!“ Med durmi je še enkrat obstal in se obrnil ter s prstom na ustnicah ponovil:

„Ne črhnite!“

Jok ni šel daleč od Marevževca. Kakor hitro je bil na samem, je zlezel v grm, legel na listje, otipal čutaro v žepu in pil.

„Lažje mi je! Smrekar ne odneha, vem, da ne, Strniška tudi ne. Obema sem navil uro, sebi pa olajšal vest.“

Iz žepa je potegnil listnico in pogledal pismo, na katerem je bil naslov napisan od Alene. Pismo je bilo hudo posvaljkano in zamazano. Ogledoval je znamko, ki je imela samo pol kolesa poštnega pečata.

„Kako je slepar vse previdno ukrenil. Staro znamko, aha, in pisal tega tudi ni sam in ona tudi ne. Poznam njegove kljuke. — Kdo je neki pisal? — Pa ne tista punica, ki jo je dobil v hišo? — Hudir je tudi to potegnil vmes!“

Na cesti je zaropotal koleselj.

Jok je naglo spravil pismo in zlezel iz grma. Poznal je voz po glasu.

Ko je Smrekar zagledal Joka, je takoj ustavil.

„Kako je?“

„Je že naša! Mehka kakor medna hruška! Kar pojdiva. Za jutri sem te napovedal, Štefan, ali opraviva še danes.“

Smrekar je vesel udaril po konju, ki je zbežal, da je zanašalo zadnji konec voza.

„Toda povem ti, Štefan, da se bo ženska dobro krčila.“

„Koliko, sodiš, bo vzkočila?“

„Pet bank po tisoč!“

Štefan je nehote potegnil za vajeti, da je konj obstal v diru.

„Pet! Ne dam toliko!“

„Pa pusti! Meni vseeno. Ali tega vražjega pisma ne bom več prenašal s seboj. Kakor bi mi živ ogenj sedel v malhi. Še danes ga ji dam.“

Smrekar je utihnil in se ugriznil v jezik. Namesto Joka je tepel konja.

„Morda jo pritisneva kaj malega,“ je Jok povzel besedo. „Ali samo kaj malega. — Sicer pa že še zaslužiš; saj ni treba, da bi se ti kar z vozom zavalil dobiček.“

Ker Štefan še ni nič odgovoril, je molčal tudi Jok, dokler nista obstala pred Strniško.

Mešetar je zlezal s koleslja, Smrekar je sedel na njem in malomarno kadil smotko.

„Mati, ko bi danes naredili. Vidite, Smrekarja sem srečal! Da ne bo še ene poti!“

„Bomo videli,“ je rekla Strniška in začela pospravljati stroke v košaro.

Štefan je privezal konja ob oknovo okrižje in šel v hišo.

„Strniška, danes sem volje, pogodiva se,“ je začel Smrekar prijazno.

„Pet tisoč pridala, potem naj bo v božjem imenu!“

„Pet tisoč,“ se je zasmel po sili Smrekar. „No, no, saj se tudi na šale razumemo.“

„Nič, ne boš me ne! Kakor pribito! Pet, če ne, kar sedi na voz in poženi!“

Strniška je udarila ob mizo, da se ji je izmaknil iz levice vogal predpasnika ter se je stročje vsulo po tleh.

„Berače in bajtarje le pestini, mene ne boš. Če segnije ves les na mestu, ne bom lačna do smrti. Ne bom! Da veš!“

Strniška je pobirala stročje v predpasnik in ga huda odnesla iz hiše.

„Jok, pod sedežem na koleslju je vino in cvrtje. Prinesi!“

Ko se je Strniška vrnila, so že stale buteljke na mizi in rumeno cvrtje je gledalo iz belega papirja.

„Prigriznimo, Strniška! In v miru se pogovorimo! Na dobro zdravje!“

Smrekar je natočil čaše sladke in močne starine.

„Da bi me napojil, kajne?“

A vseeno je Strniška prijela za kozarec in krepko potegnila.

„Mati, to je vino za staro kri! Le brez skrbi ga srknite!“

Strniška si je otrla ustnice s predpasnikom in sedla k mizi. Začela je prigrizavati cvrtje, ki ji je teknilo, ker si sama iz gole skoposti ni zlepa privoščila kaj boljšega. Smrekar je pridno pil in pridno točil Strniški ter jo silil z vinom. O kupčiji ni govoril, dokler ni opazil, da so se stari ženici posvetile oči in ji je stopila kri v glavo.

„Torej, Strniška, sedaj naredimo.“

Na mizo je vrgel debelo listnico, jo odprl in skladal iz nje bankovce po mizi.

„Tako denar! Poglejte! Ne kupujem, kakor kak pritepen tujec, ki mnogo ponuja, potem ga pa lovi za denar bogvekje.“

Začela se je barantija; Jok je privabil v hišo še par sosedov, ki so s Strniško vred poželjivo gledali razsuti denar na mizi, pili in začeli prigovarjati, dokler ni Jok prijel Strniške za roko, jo vlekel k Štefanu in udaril po roki: „Bog daj srečo!“ — udaril še po Smrekarjevi in ju sklenil.

Strniška od vina v dobri volji, prigovarjana od sosedov in željne oči na denarju — je udarila in odjenjala tisočak. Ko so se poslovili od hiše, je potegnil Smrekar Joka za rokav, da sta šla še v hišo.

„Mati, še tole: Tistemu Taljanu sporočite, da je les prodan. Ni treba, da bi še sitnaril tod!“

„Kar vidva naredita v mojem imenu!“

Strniška je pretipavala bankovce in se ni genila od mize.

„Bova!“

Ko sta sedela na vozu, je Smrekar sunil s komolcem Joka.

„Si slišal?“

„Sem!“

„Za pričo si, da je ona brzojavila!“

„Dva dni prej, hahaha!“

Zakrohotal se je kakor razbojnik.

„Tiho, norec pijanski! Pomni: Če bi bile kdaj sitnosti zavoljo tega, si odgovoren samo ti! Seveda ne zastonj!“

„Jaz, jaz in tista Vaša deklina, ki je pisala!“

In spet se je gromko zasmel.

Nato sta umolknila.

Po polju se je razlegalo drdranje koleslja in šviganje biča v tihi jesenski večer. (Dalje.)

TAM ZA VRTOM ČREŠNJEVIM.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Tam za vrtom črešnjevim
mi potoček valčke šteje —
tam mladost že zdavnaj moja
dneve je seštela vse.

Tam za vrtom črešnjevim
pečo deklica splahuje,
se v vodici ogleduje,
in rdi: „o lepa si!“

Tam za vrtom črešnjevim
šetajo spomini moji:
daleč mislijo nazaj,
ko sijal mi je še maj
tam za vrtom črešnjevim.

DEKLIČJA SLUTNJA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

O tistih dni
pri nas še ni,
ko v njih pšenica dozori,
ko prepelica se umika
pred srpom
za pet pedi . . .

In dekle žanje,
in sladke sanje
ji v srcu klijejo,
da ji oči kar sijajo
v veseli nadi:

O drugo leto že
imela svojo njivo bo,
o drugo leto že
vse lepša žetev bo!

Oj to bo čas,
ki duša težko čaka nanj —
a tistih dni
še ni pri nas!

DOLENJSKA IDILA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Oj zapojte ptičke,
moje ve sestrice,
pojte pesem njiv!

Pa so pele ptičke;

„Oj nihče ne ve, zakaj
jaгода se je napela,
oj nihče ne ve, zakaj
je pšenica dozorela
kar čez noč!

Oj sinoči, v jasni noči,
ko smo me še čule,
šel čez polje je Gospod,
pa je blagoslovil plod:

— Jagoda ti zlata,
ti boš moja kri,
oj pšenica ti bogata,
ti Telo boš moje —
naj te Oče moj blagoslovi!

In vzdrhtelo je vse polje
kakor deteta srce,
kadar blagoslov očetov
čezenj gre . . .“

KMETIŠKA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Pšenica že zlata je vsa,
in moje srce je doma,
in moje srce je spet kmet!

Poglejte, zlato se rumeno
čez polje razlilo je,
in glejte, kaplje krvi
rde med pšenico-zlatico
kot makov cvet —
to naša je kri!

O za zlato
trpeti se mora!
In v potu obraza
boš jedel svoj kruh —
to, kmetje, je naša pokora!

Pa kadar pšenica zori
sred rodnihih grud,
sred naših polj,
o kdo bi mislil na bol,
o kdo bi mislil na trud!

FANTOVSKA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Kadar na večer
v polja pride mir,
pesmica na vasi
naša se oglasi —:

Kdo čez dan je brusil koso,
kdo je deteljo kosil;
kdo v ogradi snope vezal,
kdo jih vozil je domov?

Deteljica, vsa rdeča,
pravi, da je leto že,
v žitu deklica cveteča
poje, da je žetev že!

Kdo bi deteljo pokosil,
da nas fantov ni;
kdo bi pač povezal snope
mladim deklicam sred polja,
da nas fantov ni!

KLJEKLJARICA.

Spisal Pavel Perko.

I.

Deset let že ni bilo gospe Travnove v naš kraj. Tiste dni pa je kar naenkrat prišla in potrkala pri Rozaliji.

„Rozalija, prišla sem, da pojdeš k meni v službo. Potrebujem te. Pomisli, pet nas je domače družine. In potem dijaki in delavci . . . Dela in skrbi čez glavo . . . Lenora kuha; a je stara in toži, da jo trga po udih. Cila iz Lazov — poznaš jo, pred desetimi leti sem vama skupno vezala birmo — Cila iz Lazov hoče zapustiti službo in oditi domov. In jaz sem se spomnila tebe, Rozalija. Tudi Cila te hvali, češ da si mlada, ročna, pogumna . . . No in res, Rozalija, ti prideš k meni. Reci mi!“

Gospa Travnova je bila doma tukaj. Še mlada je bila odšla v mesto. Imela je srečo in se je bogato omožila. In potem je prišla večkrat. Kadar je prišla, je videl in vedel vsakdo, da je srečna in bogata . . . In sedaj po desetih letih — ljudje so jo bili skoraj pozabili — pride nenadoma in stoji pred Rozalijo, smehlja se in z roko jo gladeč po laseh . . .

Rozaliji je zaplesalo pred dušo. Slike, lepe in pisane, so se dvignile in ji pokazale prihodnost vabljivo in brezskrbno . . . Zazdelo se ji je, da je v mestu in da si služi denar, kolikor si poželi. V lepi obleki hodi; izučila se je kuhanja, likanja in mestnih šeg in navad . . . In potem — čudno — potem se ji je zazdelo, da vidi pred seboj znano postavo, vitko in visoko, s prijaznimi očmi in z rjavimi, nad čelom v loku počesanimi lasmi; govorica je mehka in vsa obnaša mirna in gladka . . . To je Dolniški France, ki se v mestu uči petja in orgljanja in ki bo baje kmalu znal dovolj in nastopil službo . . .

Ah, kako je prišlo vse to naenkrat in nepričakovano!

In pri tem so Rozaliji obstali kljeklji v rokah in roke so obmirovale v naročju. Zrla je v gospo Travnovo in skoro ni vedela, ali je vse skupaj sanja ali resnica. Že je hotela obljubiti; že je pravzaprav obetala napol, a ji je v zadnjem trenutku vendar prišlo na misel, da se prenačiti ne sme. Kaj bodo namreč porekle dekleta? Kako bo to iznenadilo Kraljevo Viktorijo, ki sta si najboljši prijateljici! In kaj je pravzaprav s Cilo iz Lazov, ki je pred par leti bila odšla služiti v mesto —

ljudje so rekli, da zavaljo Franceta Dolniškega — in ki je imela pri gospe Travnovi dobro službo — tako dobro, da je baje z denarjem podpirala celo Franceta . . . Kako da sedaj tista Cila zapušča službo in hoče domov?

„Prosim, gospa, ne zamerite. V par dneh se premislim in potem Vam naznanim. Zelo sem vesela . . . Zelo sem Vam hvaležna . . .“

„Naj bo. A prepričana sem, Rozalija, da mi ne odrečeš in da moja pot ni bila zastonj. Zbogom, Rozalija!“

In še jo je pogladila po laseh in odšla.

Res, bilo je kakor sanja, ki pride, odide in zapusti za seboj pisanih spominov.

Rozalija je obsedela in ni čula niti kljekljev, ki so krčevito hitro polzeli iz rok v roko, niti Lenke, ki se je oglasila izza peči.

„Sreča te išče in šla boš. In zopet bom sama . . . To vem, da bom sama, ker mlad človek gre in ga ni več; star pa ostane. Ko sem bila jaz mlada, o —“

Naprej je ni slišala. Zakaj srce se je bilo zatopilo v spomine. V spomine, ki je o njih Rozalija mislila, da so pozabljeni, a niso bili.

Par let je tega. Tisto pomlad je bilo, ko so bile nastale besede zavaljo Franceta Dolniškega. Imel je pevski dar kot malokdo, in vedelo se je, da pojde v mesto in se izuči v petju in si potem poišče službo, ki bo boljša kot ona na pošti. Tedaj je namreč raznašal pisma po vasi in okolici. In ko je bil še na pošti, je prišel večkrat, ker pot od njegovega doma je držala mimo hiše, kjer sta stanovali Lenka in Rozalija. Je prišel, prisedel in govoril. Z Lenko sta kljekljali, on pa je govoril o petju, o mestu in o šoli . . . Pa ljudje so bili hudobni in so govorili . . . Utihnili šele potem, ko je odšel.

Ampak zadnji dan, ko je odhajal, o — kako je že rekel tedaj?

„Rozalija, tale nagelj si bom utrgal, da ga ohranim za spomin. Jeli, da ne boš huda?“

Ali je hotela biti huda? Pa če bi tudi bila: nagelj je bil že utrgan in Franceta že ni bilo nikjer.

Potem so ljudje utihnili. A ne dolgo in zopet so govorili. Sedaj so pa govorili drugače.

„Za Rozalijo mu ni — so rekli — ampak za Cilo iz Lazov mu je . . .“

Cila iz Lazov je bila šla namreč teden pozneje tudi v mesto, da bi služila pri gospe Travnovi. Ljudje pa so vedeli, da Cili ni treba služiti, ker ima doma hišo po materi. Zato so ugenili in rekli, da je šla za Francetom; ker mati in sestra Francetova sta baje dogovorjeni, da se Cila in France enkrat vzameta...

Koliko je bilo resnice na teh besedah, kdo bo vedel?

No, naposled je utihnilo tudi to.

France pa je pisal Rozaliji iz mesta lepa pisma. Vsako pismo je dišalo, kot diše vijolice spomladi, če jih človek natrga in postavi na okno... Pa Rozalija ni odprla nobenega; vsa pisma so romala v peč. To je storila zavoljo tistih ljudskih jezikov in pa zavoljo Cile iz Lazov... Potem so tudi pisma prenehala in vse se je nekam pozabilo.

O Cili, ki je služila pri Travnovi, pa so rekli, da mnogo zasluži in da ga podpira z denarjem...

Pa naj ga, ako hoče! Kaj je bilo to mar Rozaliji!

Seveda! Ampak ko je srce vendarle nemirno! In ko spomini oživé, čeprav bi človek mislil, da so umrli...

II.

Pravzaprav pusto in enolično je življenje kljekljarice in težaven je njen zaslužek. Od zore do mraka presedi za mizo, rožlja s kljeklji in zatika iglo poleg igle. Blazina, ovita z vzorcem, se preobrača sedaj sem, sedaj tja; vzorec se polni in se beli vedno bolj. Za hip ima človek veselje, ko pogleda in vidi, da so se črne poteze vedno bolj zakrile in prevlekle s sukancem. Rože, ribe, roglji in rogljički, zvezde in zvezdice: vse se je napolnilo. Konec bi bilo in delo dovršeno. Toda treba je porvati igle, odluščiti ovoj — in zopet ti zija nasproti prazen vzorec, ki ga bo treba napolniti in prevleči še enkrat, še dvakrat, še bogve kolikokrat, preden bo imel kos tisto dolgost, ki je bila naročena... Res, težavna je služba kljekljarice.

„Ko bi si pač mogla poiskati drugo delo in drug zaslužek!“

Kolikokrat je že bila zahrepenela Rozalija po izpremehi.

Kadar so takole zvečer bolele roke in skelele oči in ni mogla zaspiti in je sanjala z odprtimi očmi: tedaj je videla pred seboj nekoga, ki ima dobro službo, lepo stanovanje, preproge po tleh, zastore ob oknih...

Ah, toda ne! Saj ni mogla, saj ni smela verjeti takim sanjam! Ne, ne! Za njim naj se poganja Cila iz Lazov: Ona — Rozalija — ostane to, kar je...

Pa naj bo! Saj tudi služba kljekljarice je naposled, dasi težavna, vendarle prosta in samostojna kot nobena druga. Kako bi mogla za vselej pustiti kljeklje in blazino? Kako bi se mogla ločiti od prijateljic in tovarišic — zlasti pa od Kraljeve Viktorije?

Kadar je prišla Kraljeva Viktorija in sta kljekljali skupaj — včasih po cele dneve —, tedaj se je zazdelo Rozaliji, da je življenje kljekljarice vendarle lepo in prijetno.

Ah, enkrat, ko sta kljekljali skupaj, je bila pogledala Viktorija izza blazine nenadoma in šegavo, češ:

„Rozalija, da veš, ti moraš mene rada imeti, jaz pa tebe. In če bi ti mene kdaj ne marala, to ti povem —.“

„No, kaj?“

„Ti povem, da bi bila jaz brez tebe kar ničmurna in posvetna. Res. Ali veš, ko sem bila začela nositi vžitke na obleki, kot jih nosi Logiška iz grape? Pa si ti to takoj zapazila in si rekla, da je to nepotrebno in posvetno. Ali te nisem ubogala in še tisti dan nesla obleko nazaj k šivilji?“

„Bila si pridna, Viktorija.“

„Ali pa veš, ko so me že skoro bile pregovorile, naj se vpišem v tisto njihovo društvo? A? Pa si rekla ti: Nikar poprej, da vidimo, kaj poreko pametni ljudje. Ali te nisem ubogala?“

„Ali se mar kesaš, da si me?“ se je smejala Rozalija.

„Ej ne,“ je odkimala Viktorija.

In veselo so peli kljeklji in Rozaliji se je zazdelo, da bi se dalo napraviti iz te otročje Viktorije še nekaj modrega in pametnega...

Sedaj pa pomisli kdo, ko bi sedaj izvedela Viktorija, da namerava ona — Rozalija — oditi v mesto h gospe Travnovi... O, kaj bi rekla Viktorija na to? Rozalija niti pomisliti ni smela. To bi bilo za Viktorijo prehudo; in zanjo tudi...

In vendar bo treba ali povedati Viktoriji, ali pa odpovedati Travnovi...

No, pa Viktorija je izvedela sama, in to še poprej, kot se je nadejala Rozalija. Pritekla je takoj drugi dan vsa v sapi in z blazino in s kljeklji obstala kar sredi hiše.

„Rozalija, tega vendar ne storiš! Ti misliš v mesto? Kaj? Ali res? Tega vendar ne misliš?“

Rozalija je bila v zadregi. Kaj naj reče? Saj se niti sama še ni bila odločila.

„Ti misliš“ — je hitela Viktorija — „ti misliš služiti in se izučiti pri Travnovih kuhanja, likanja, šivanja in vsega gosposkega? In potem ne misliš skoro nikdar več priti nazaj? In to sedaj, ko je

kar gotovo, da se bo ustanovila kljeklarska šola in bo naš zaslužek mnogo boljši? Rozalija, ako to storiš — dekleta so vsa pokonci — povem ti — —

„Sedi vendar, Viktorija, da ti povem . . .“

In potem ji je povedala, kako je z gospo Travново, in pa da ima danes in jutri še vedno čas, da ji odpove.

„A tako? Ti se torej šele odločuješ, ko bi vsaka druga na tvojem mestu imela že zdavnaj odločeno . . . Ti torej misliš iti? O Rozalija — sedaj te poznam . . .“

In Viktorija je porinila blazino od sebe, da so kljeklji zaropotali in je naslonila glavo na obe dlani in je zajokala:

„Torej je vendarle res, kar ugibljejo ljudje . . .“

„Ljudje — ? Viktorija, prosim te, kaj?“

„O seveda!“ se je čulo skoz jok, „vse naj ti povem, a ti meni ne zaupaš ničesar. Skrivaš pred menoj vsako stvar, ker meniš, da sem otrok, pa nisem. Povem ti, da nisem!“

„Viktorija, ti me žališ. Kaj skrivam pred teboj? Ali ti ne povem vsega?“

„Vsega, kajpak!“ je zategnila Viktorija in stresla z glavo — „ali si mi pred dvema letoma povedala tisto — že veš — tisto, kar so govorili ljudje o tebi in o Francetu Dolniškem?“

„Viktorija — !“

„Tisto, tisto! Nič mi nisi povedala, ker si mislila, da sem otrok . . . In danes misliš ravno tako!“

„Viktorija, tisto ni bilo nič.“

„Nič, kakopak!“ je otresala Viktorija. Jezno je pogledala z očmi, mokrimi od solza. Ruta ji je zdrknila za tilnik in dve črni kiti sta se ji hoteli razrahljati.

„O Rozalija, sedaj te poznam! Sedaj vem, da je bilo res, kar so govorili . . . Sedaj tudi vem, zakaj siliš v mesto. In vsi ljudje vedo in govore po vasi: zavoljo njega pojdeš — zavoljo Franceta Dolniškega!“

Tedaj pa je tudi Rozalija porinila blazino od sebe in zajokala. To je bilo preveč! Celo Viktorija, ki jo je imela izmed vseh najrajši . . . Ne, ne! To je bilo preveč!

In vstala je izza mize in se naslonila na oknovno polico:

„O moj Bog, da še vedno nimam miru pred hudobnimi jeziki! Da me še vedno preganja ljudska zavist!“

Čez malo časa pa se je obrnila kakor izpremenjena. V očeh je gorel plamen; iz lica je svetila odločnost. Nikoli je še ni videla take Kraljeva Viktorija. Trdo je izpregovorila:

„Viktorija, poslušaj me: jaz ne pojdem nikamor! Povem ti, da ne grem v mesto za noben denar!“

Tedaj pa je bila Viktorija že pri njej. In preden je mogla zabraniti, ji je ležala okrog vratu in skrivala razgreto lice ob njeni rami:

„Rozalija, tisočkrat te prosim, ne zameri mi. Jaz te imam tako rada, kot nobeno drugo. Sedaj te imam še tisočkrat rajši!“

III.

Takrat je bilo domenjeno, da mora biti dan sv. Kocijana lep in slovesen. Sv. Kocijan je bil patron brezoviške soseske. Cerkvica se je med dvema grebenoma prijazno ozirala s hriba dol v dolino. To leto sta prišla nedelja in god svetega Kocijana na en dan skupaj; in to se ne zgodi mnogokrat.

Oltarna slika sv. Kocijana je bila to leto prenovljena. Vsa lepa in živa se je svetila v novih barvah. Stroške za to so bili prevzeli fantje iz soseske.

„Toda dekleta? Ali naj dekleta zaostanemo?“

In domenile so se, da napravijo nove prte za vse tri oltarje. Prte s kljekljanimi čipkami, vsaj pol metra širokimi!

„Jaz pa napravim sv. Rozaliji nov venec za nad glavo“ — je pošepnila Viktorija Rozaliji. Dejala je, da samo zato, ker je sv. Rozalija njena patrona in ker ona — Rozalija — ostane doma . . .

Potem so se začele priprave — pa tako vse se in živahne, da ni bilo prilike niti za dolgčas, niti za katerekoli neprijetne misli . . .

Kljekljale bodo pri Rozaliji, tako je bilo domenjeno. Vse skupno; zakaj le tako je mogoče napraviti delo celotno in enotno. Ah, to bo smeha in govorjenja in zabave! Vse drugo delo mora zaenkrat v kot. Na vrsti so le oltarji pri svetem Kocijanu!

Za veliki oltar dolžina štiri metre; za stranska po tri. Širokost čipk: pol metra . . . Tako!

Toda kakšni vzorci naj se zbero? Anžonova se je odločno uprla in rekla, da „ribic“ ne dela; tako se jih je naveličala. Petronova pa je trdila, da so „ribice“ še vedno lepše nego „rogljički“. Ampak „ribice“ in „rogljički“ so pravzaprav že iz navade, sedaj delajo za lepšo stvar le „pogačice“ z dvema kolobarjema . . .

„Če kaj napravljamo, napravimo vendar to, kar velja sedaj za najboljše in najlepše.“

Pri tem je ostalo. —

Ko so delale predzadnji dan in je bilo treba dovršiti le še zadnje osnutke, se je ozrla Viktorija

skoz okno in se začudila, ker senca je bila hušnila mimo.

„Slišite! Cila iz Lazov!“

„E ja?“

Preden so se zavedele iz začudenja, so se že začuli nagli koraki in v vratih se je prikazala — dà — bila je v resnici Cila iz Lazov...

„Ali ste tukaj? Ali —? Oh, tudi jaz bi se podala in delala, pa sem prišla šele snoči... Kaj sem že hotela? (Bila je v zadregi. Ozirala se je in z očmi ujela Rozalijo, ki je vstajala izza mize.) Rada bi, Rozalija, par besed govorila s teboj. (Glas se ji je tresel. Lice, sicer blede in drobno, se ji je zalilo z rdečico. Oko, veliko in modro, je gledalo vprašajoče in prestrašeno.) Prosim te, Rozalija, stopi nekoliko vun. Samo za par besed...“

Stopili sta v vežo in odtod v drugi konec, kjer je imela Rozalija spalnico.

Tu pa se je sesedla Cila na posteljo, trudna in izmučena:

„Ne zameri, tako sem slaba —“

Šele tedaj je zapazila Rozalija, da se je Cila v teh par letih skoro postarala. Okrog ust ji je trepetalo. Kadar je govorila, je bilo, kot da se muči z vsako besedo. Z rokami ni vedela, kaj naj počne. Prsti so ji drhteli. Žile na rokah so bile vodene in napete...

„Ne zameri, Rozalija. Ali še veš, ko nama je gospa Travnova vezala birmo. Tega je že dolgo, jeli? In sedaj sem prišla... Po kaj sem že prišla? Kaj že hočem? Vem; potrpi. Povem ti vse od kraja. Vem, da me boš poslušala in da boš storila tako, kot te bom prosila, jeli, Rozalija?“

Potem je povedala vse. Počasi in pretrgano. Povedala je, da je prišla zato, ker pride — tako je izvedela — prav vkratkem tudi France Dolniški. France Dolniški je baje dovršil svoje šole in sedaj pojde na službo. Ako jo misli vzeti — moj Bog, tega ji ni obljubil niti enkrat, ampak med njegovo materjo in sestro je dogovorjeno tako... Ako jo misli vzeti, sedaj naj se izreče. Sedaj je prišla, da mu pove, da ga je podpirala z denarjem... Pove mu, da je pripravljena, da prepusti hišo njegovi materi in sestri, sama pa gre ž njim, kamor hoče. Izučila in izobrazila se je v mestu; sramote mu ne bo delala med svetom. Tudi denarja si je prihranila, ker je bila gospa Travnova zelo dobra do nje...

„Podpirala si ga,“ je ponovila Rozalija komaj slišno.

„Podpirala sem ga... In pomisli, Rozalija, on niti ne ve za to,“ je dodala Cila in gledala Rozalijo, kaj poreče.

„Kako to?“ se je čudila Rozalija.

„Pomisli: pošljala sem njegovi sestri Toni, Tona pa njemu.“

In zopet so ji gledale oči, kot bi se čudile in čakale odgovora.

„Njemu naravnost si nisi upala?“ je vpraševala Rozalija.

„Ne, ker bi ne bil vzel. Ponudila sem enkrat, a me je zavrnil... In po tistem se me je izogibal in kazal, kot da mu ni zame. A jaz vem, Rozalija, to je zavoljo ljudi. Veš, v mestu... V mestu

OB SAVI.

imajo ljudje jezike in obrekujejo. Iz mesta bi se izvedelo domov in tudi doma bi govorili... Tega se je bal; zato ni hotel...”

„In sedaj?“

„Sedaj je čas, da izve, kako je bilo z denarjem. Samo on naj ve in mati in sestra Tona in ti, Rozalija... Pa čakaj, kaj sem mislila? Po kaj sem prišla? Da, Rozalija, s prošnjo sem prišla.“

In prijela je Rozalijo za roko. Roka je bila mrzla in je drhtela. Oko se je plaho oziralo v Rozalijo.

„Rozalija, včasih je mislil France tudi nate. Ne zameri; ljudje so vedeli tako. Povej mi, Rozalija, in reci, da sedaj ni med vama ničesar več.“

„Ničesar,“ je odgovorila Rozalija odločno. Tesno in neprijetno ji je bilo ob teh pogovorih.

„Ničesar,“ je dostavila. „Tisto, kar je bilo, so bili le ljudski jeziki. Jaz, Cila, ti ne bom stala na poti . . .“

V tem trenutku je sklenila, da bo šla spoti in naredila prostor Cili, naj velja, kar hoče. Cila ga je podpirala; ona naj ima pravico . . .

„Hvala ti, Rozalija. Vedela sem —“

In oko je zarosilo Cili . . .

Toda neki strah in neljub spomin je šel prek obraza.

„Rozalija, pomisli, France pride domov. In to v kratkem.“

Zadnje besede je povedala tiše, skoro boječe . . . In zopet je vpraševalo oko, kaj poreče Rozalija.

„France pride —“ je ponovila Rozalija. Glas se ji je tresel. V oko je hotela solza . . . pa zatrla jo je in nekaj novega, kakor ogenj, ji je šlo prek srca.

„Naj pride. A jaz, Cila, pojdem od doma.“

„Ti pojdeš, Rozalija? Ah, vedela sem —“

Kako se je ugrelo lice Cili in kako je radostno in drhteče posegla v roko Rozaliji.

„Kaj neda, Rozalija, v mesto pojdeš, h gospe Travnovi?“

„Toda —“

V tem trenutku se je spomnila Rozalija, da je bila odpisala ravnokar gospe Travnovi, da ne more priti . . .

„Nič ne dé,“ je hitela Cila, „jaz poravnam vse. Jaz bom pisala Travnovi, da si se premislila . . . Jeli, da smem?“

In Rozalija ji je dala roko in je obljubila še enkrat, da pojde za gotovo. O Bog, kaj ji je vse vrelo v duši in česa bi vsega ne bila obljubila ta trenotek. Saj ji je bilo hudo in tesno pri srcu, kakor še nikdar v življenju.

IV.

Semenj je bil. Brezoviški cerkvenik Tone je oblekel novo svetlo izlikano srajco in potegnil zelene nogavice preko kratkih štajerskih hlač. Na prstu se mu je svetil prstan iz medi, za ta dan skrbno zdrgnjen in osnažen. V ušesu mu je visel nov „murček“ s petimi pasovi.

Cerkvenik Tone je bil srednjih let in še ne-
oženjen. Dan sv. Kocijana je bil zanj eden najlepših dni v letu.

Z Lovretom iz Suše sta bila odzvonila vabilo.

„Poglej ga,“ je pokazal Tone iz line, „poglej Lahovega Anžona, kako sope ob palici. Mož jih ima čez sedemdeset, pa bo med prvimi pri cerkvi.“

Po hribu se je počasi bližala izključena postava Lahovega Anžona.

„Danes bo ljudstva, da se bo vse trlo,“ je pripomnil Lovro iz Suše.

Ob vznožju hriba so se zbirale posamezne gručice, bele in pisane, in dolga vrsta se je potegnila po hribu v klanec. Večinoma ženske; le tupatam v presledkih moška kamižola. Vse to se je večalo in gostilo, čim bliže je prihajalo. In nazadnje se je strnilo čezinčez v eno samo dolgo, ozko in pisano verigo . . .

„To ti rečem: lepo žegnanje bo,“ je trdil Lovro iz Suše.

Obeh oči so se svetile. Kako tudi ne! Tam spodaj pod njima je bila cerkev vsa okrašena in prenovljena; tam zunaj pa solnčen dan, da mu ga ni para . . . Človek sam ne ve, kaj mu je. Nekaj je, kar sega do srca. Nekaj je, a človek ne ve kaj . . . Je pač sv. Kocijan samo enkrat v letu!

Sv. Kocijan pa je zrl z oltarja, kot bi se čudil svoji lastni krasoti. Obleka, ki je bila zadnje čase obledela, je žarela sedaj v svežih barvah. Veriga, ki se mu je opletala okrog leve roke, se je svetila kakor nova. Podnožje, zgrajeno iz samih belih oblakov, je bilo videti kot pero, prožno in lahko. Od vrha dol pa je lilo celo morje same nebeške svetlobe. In v to morje se je hrepeneče oziral sv. Kocijana pogled . . .

Okvir podobe je bil nanovo prezlačen. Na zunanji strani se je ovijal okroginokrog venec, napravljen iz umetnih cvetic, tako lepih in živih, kot da so same zrastle iz podnožja. To je bil dar brezoviških žena, ki niso bile hotele zaostati za fanti in dekleti.

Oltarji — vsi trije — so se dvigali kakor pomlajeni iz nekega snežnobelega vznožja. To so bili prti, beli kot sneg, ki so se zgrinjali ob oltarnih mizah. Čipke, pol metra široke in napravljene po najnovejših vzorcih, so valovile ob vsakem, še tako rahlem pihi.

Sv. Rozalija v stranskem oltarju je imela tik nad glavo venec, spleten iz samih belih mirt. Venec je bil pritrjen na beli niti, ki je visela od stropa in se sukala sedaj na levo, sedaj na desno.

Vsa cerkev je dišala po rožah in zelenju.

Skoz okna pa so padali solnčni žarki in se odbijali na stenah, ki so bile za ta dan nanovo prebeljene in osnažene.

Ah, cerkvena sv. Kocijana je bila res kakor nevesta, ki čaka ženina.

Izprva so vstopali posamezni, potem vedno bolj v gručah. Zadonele so trde stopinje pod zvonikom. Nekdo je stopal počasi do kropilnega kamna, se pokrižal, odkašljaj in se umaknil pod kor. Lahko si vedel: to je moški, morda ravno Lahov Anžon. Pa je zazvenelo bolj narahlo in stopinje so se bližale bolj nagosto in obstale sredi cerkve ali pa ob vznožju oltarja. In odprl se je molitvenik, da so poknile zaklopke in zašumelo je med listi. Pa si vedel: to je žena ali pa dekle...

Cerkev se je napolnila. Oči so se bile nagle-dale, srca so se umirila. Mir in resnoba sta legla na obraze.

Pridiga je bila lepa in vznesena. Moj Bog, kaj pa ta dan ni bilo lepo!

Po pridigi pa so bili pohvaljeni vsi stanovi. Fantje zato, ker so lepo okrasili sv. Kocijana. (Dekleta so se namuznila ob tej pohvali.) — Žene zato, ker so ga ovenčale z vencem iz cvetic. (Žene so gledale resno in ni jim bilo žal za stroške in trud.) — Dekleta zato, ker so ovile oltarje v snežnobelo platno in umetno izdelane čipke. (Rožasti obrazi so zrl v tla, a srca so utripala.) — Možje, no možje pa zato, ker so cerkev lepo prebelili in osnažili. (Marsikatero oko se je ozrlo po belih stenah gor do pod stropa.)

Vse, vse je bilo ta dan slovesno in veselo.

Le Rozalija ni mogla biti vesela z drugimi. Z Viktorijo sta stali sredi cerkve. Viktoriji je žarelo z obraza. Je pač bilo srce še prosto in otročje. Ah, saj je bilo včasih Rozalino tudi! Toda sedaj! Sedaj je vedela le toliko, da ni nikjer tako prijetno kakor doma. In pa da bo navzlic temu vendarle morala od doma...

V mesto... Pač! Ampak tudi najlepše mesto nima tiste prečudne lepote, ki jo srce čuti doma ob praznikih... Ah, zakaj je moralo priti tako!

Ostala bi; a je obljubila... In ko bi tudi ne bila obljubila — mora! Do Franceta imajo pravice drugi!

Pa naj! Pojde! Čas bo poravnal razmere in čez leto in dan bo srce zopet mirno, kot je bilo...

Iz zamišljenosti so jo vzdramile orgle, ki so zadonele glasno, skoro kričeče. Na koru je šumelo s papirjem; to so bili pevci, ki so zbirali note. Po cerkvi se je zgenilo in zavalovilo. Ženske so odpirale molitvenike; moški so rožljali z molki.

Pa, ali ni bilo danes petje nekam nenavadno? Nekaj novega, a vendar znanega! Poslušaj, ali se ni dvignil neki mehki moški glas iznad drugih? Ali ni znan ta glas? Ali —?

Srce ji je zastalo. V obraz pa ji je zaplulo vroče in ledeno obenem. Hotela se je okreniti, a telo je bilo okorno in ni ubogalo.

Pogledala je Viktorijo. Obraz njen je bil resen in zamišljen, ko je zrla v knjigo. Ob pogledu Rozalijinem je dvignila oči in preko obraza ji je šel znak veselega začudenja. Pošepnila je komaj slišno:

„Dolniški France —“

Rozalija je čutila, kako se ji je razburilo srce. Na licih, na očeh, na sencih: povsodi je to čutila. Bilo ji je, kot da jo merijo pogledi vseh. Pa hvalobogu, ob njej je stala Jernejeva Marica, mirna in zamišljena v berilo. Tudi druge, ki so stale tam okrog, menda niso ne videle, ne slišale ničesar...

„Ah, ko bi mogla tudi jaz takole...“ je pomislila Rozalija. In skoro zavidala jih je za njihovo zbranost in pobožnost.

Glasovi s kora pa so plavali po cerkvi, prosto in veselo, kot da jih ne briga muka in boleost, ki morda kljuje v srcu kje doli spodaj. In orgle so donele zdaj tiše, zdaj glasneje; celo kričeči glasovi so se bili uglasili in porazgubili. Iznad orgel in drugih glasov pa se je dvigal tisti glas — dvigal se in padal, kot da se igra z orglami in pevci in poslušalci... Ah, niso ga zastoni hvalili že odnekaj!

Stisnila je roke, ki so držale knjigo; zakaj bilo ji je, kot da ji boleost razžene prsi. V mislih pa si je ponavljala vedno nanovo: „Ne smem! Nimam pravice!“

Služba božja je minila že zdavnaj, Rozalija pa je še vedno klečala pred stranskim oltarjem. Saj je bila sv. Rozalija njena patrona. In danes je bilo kakor za slovo.

Ko je potihnil zunaj zadnji šum, se je dvignila tudi ona in zapustila cerkev.

A glej, pred cerkvijo se je oglasil za njo glas, tako mehak kakor oni v cerkvi:

„Rozalija!“

Ozrla se je in zardela. Bil je on.

„— ko sem te videl v cerkvi, kako si klečala in molila, se mi je storilo milo pri srcu... Rozalija, v mestu sem mislil mnogokrat nate. Tudi pisal sem ti. Pa ti, Rozalija, mi nisi niti odpisala —“

„Nisem smela, France.“

Ozirala se je, če morda ne gledajo ljudje. Grič je bil prazen. Zadnji, ki so odhajali, so bili že skoraj v dolini.

„Ne zameri, France, ne smem... Ne delaj si praznih upov. Jaz pojdem od doma in Bog ve, ali se srečava kdaj, ali pa nikoli... Ti pojdeš svojo pot, jaz svojo...“

„Ti od doma? Rozalija, zakaj? Kam?“

Tedaj pa se je nekaj zgenilo tam ob cerkvenem zidu. Bila je Cila iz Lazov!

Rozalijo je izpreletelo. In dvignilo se je v srcu nekaj kakor odpor in sovraštvo . . . Pa to je bilo le za hip. Takoj nato je bilo zopet vse mirno in potolaženo.

„Zbogom, France!“

Podala mu je roko, iztrgala mu jo v naglici in odhitela.

„Moram, moram!“ si je ponavljala grede, „moram, in naj velja, kar hoče!“

Ko se je ozrla, je videla, da sta onadva govorila jezno in razburjeno . . .

V.

Drugi dan je prejela pismo.

„Prodali so me,“ tako je pisal France. Vse pismo je kazalo, da ga je pisal v razburjenosti. „Prodali so me, ne da bi jaz vedel za to. In pri tej kupčiji sta bili mati in sestra Tona. Prodali so me, toda jaz čutim v sebi moč, da razderem to kupčijo.“

Potem pa pove svoje namene in načrte. Cila ne bo nikdar žena njegova; njena vsiljivost mu preseda. V rokah Rozalije je, kako se bo obrnilo njegovo življenje. Ako more upati nanjo — na Rozalijo — potem si poišče službe v domovini. Niso bogve kako dobre službe doma, a to nič ne dé! Prvo, kar si bo prislužil, bo šlo v to, da povrne Cili njene podpore. Potem, ko bo popolnoma prost, potem pride in zaprosi Rozalijo . . . Štiri dni bo sedaj čakal na njen odgovor. Ako ga ne dobi, je to znamenje, da ga je varalo upanje. Potem odide v tujino in zbogom, domovina. Gospod Andrej, ki so se pred leti preselili v Ameriko, pišejo, da ga sprejmejo vsak čas, ako pride . . .

„Pojdem; a ko stopim na ameriška tla, potem zbogom, domovina, zavselej . . .“

V njenih rokah je torej bilo —

O Bog, ko bi mogla! Ko bi smela! Ko bi to ne bil prehud udarec za Cilo, ki se zdi, da njeno življenje visi le še ob tem upanju . . . In ko bi s tem za vse čase ne odtujila Franceta materi in sestri . . . Ko bi —. Ah, čemu bi si delala praznih upov in si iznova razburjala srce! Kaj hoče ona njemu, ki bo potreboval dote in denarja, zlasti zdaj ob začetku . . . Ne, ne! Proč odtod, da je ne preмага srce. Ko bi ga videla še enkrat in bi zopet govoril s tistim mehkim glasom, kdo ve, kaj bi se zgodilo . . .

In hitela je, da pospravi, kar bo potrebovala za prvo silo.

To je gledala Lenka izza peči in se čudila:

„Hev, sreča jo išče, pa joka . . . V mesto pojdeš. Tam si prislužiš, lepo gosposko se oblečeš

in prideš domov bogata in lepa, kot je Travnova . . . Pa jokaš! Treba ti je!“

„Ah Lenka, ko bi Vi vedeli —!“

„Jaz, seveda, kaj hočem? Star človek obsedi in obstane. A mlad človek . . . O, ko sem bila jaz mlada —.“

Ko bi bila mogla skriti vsaj pred dekleti in ubežati in izginiti, preden bi le katera izvedela za to!

Toda kaj se vse ne izve! In res! Zopet je pritekla Viktorija — bilo je takrat, ko je imela Rozalija vse razvlečeno po hiši —, prišla se je za glavo in obstala kar sredi sobe.

„A tako? Torej je vendarle res? In potem praviš, da pred menoj ne skrivaš ničesar —.“

„Viktorija!“

Oklenila se je Viktorije in se razjokala ob njej. Saj je moralo na dan; sicer bi jo bila udušila vsa tista neznosna teža, ki ji je bila legla na srce v zadnjih dneh . . .

„Viktorija, prišla bi bila k tebi zvečer, ko bi bilo že vse odpravljeno in ko bi ubraniti več ne bilo mogoče . . . Prišla bi bila in ti povedala, zakaj grem. Tako pa sem se bala, da mi ubraniš in sem odlašala . . . Viktorija, jaz moram iti.“

„Moraš iti, kajpak! Izmišljuješ se in misliš, da moraš. Jaz pa te moram loviti, da te uhitim, ker sicer bi bila napravila neumnost, da bi ji ne bilo para . . . Moraš, kajpak!“

Ni si dala dopovedati. Niti do besede je ni pustila.

„Vse vem,“ je hitela Viktorija, „sedaj, ko je on doma, pa misliš, da se moraš umekniti. Pa čemu bi se umikala ti, te vprašam? Naj se umakne ona! Naj se umakne ona, ki ga je kupila z denarjem; ali pa on, ki se je dal kupiti.“

„Viktorija, saj ni bilo tako.“

„Meniš, da ne vem? Vsi vedo.“

„Viktorija, on ni kriv.“

Hotela ga je zagovarjati, a je zardela in obmolčala. Moj Bog, saj ga niti zagovarjati ne sme, sicer jo bodo zopet dolžili in sodili jeziki . . .

„Rozalija, ako ti greš“ — (in Viktorija je postala odločna in je govorila s poudarkom) — „ako ti greš, potem je konec vsega, kar je bilo med nama! Rozalija, ali veš — (in glas ji je bil mehkejši) — ali veš, da je meni treba, da me vedno kdo opominja in svari, ker sem vsa otročja in posvetna? Sama si rekla tako, ali nisi? Zdaj pa hočeš iti in me pustiti . . . Rozalija, ali si ob pamet? Ti ne smeš iti!“

In Viktorija ji je strgala nekaj stvari, ki jih je bila hotela vložiti v kovčeg. Oklenila se je je in jo z vso silo vlekla proč in zaprla pokrov.

„Rozalija, ti ne smeš od doma. Vsem dekletom povem, kaj nameravaš, in vse bodo prišle in ti ubranile.“

„Ampak, Viktorija, jaz moram, jaz moram!“
„Nespamet! Tebi se le zdi, da moraš.“

Potem pa je pritegnila še Lenka izza peči:

„Hm. Saj pa menda le ne pojdeš. Pravzaprav, čemu bi hodila? Zaslužek je tudi doma. Mlad človek pobira denar kar po tleh, naj bo tu ali tam. Ko sem bila jaz mlada —“

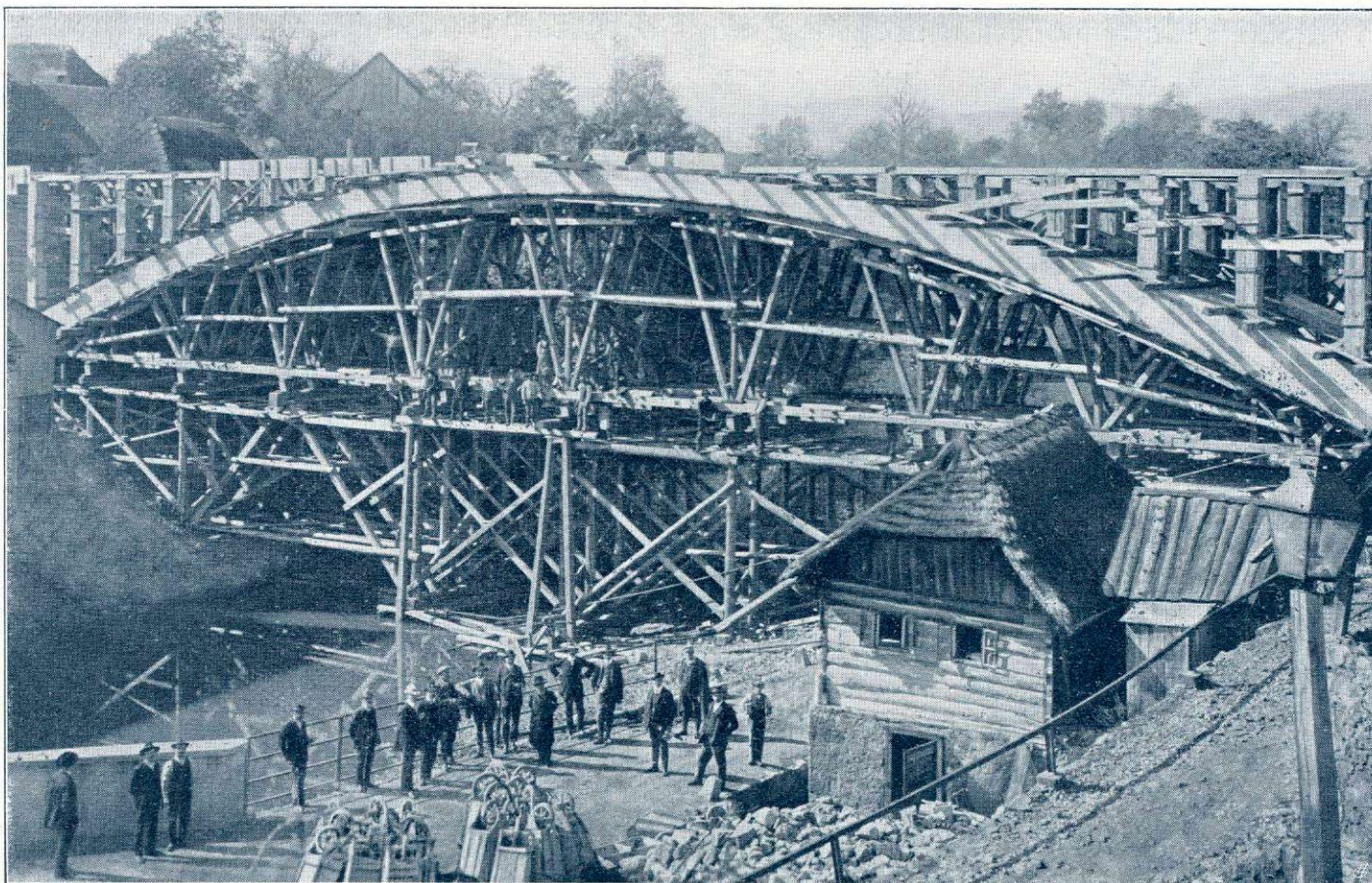
Kaj je hotela? Izprva je omahovala. Potem je obljubila napol. In nazadnje, kdo ve, ali ni obljubila popolnoma?

In odhitela je v shrambo, da prinese kruha in prigrizek.

„Pomisli, Rozalija, France je hud, kakor še nikoli. Sedaj, ko vse ve, sedaj je bled in hodi po gozdu in gleda v tla . . .“

Pripovedovala je vse to tako veselo, kot da pripoveduje novice, ki morajo razveseliti Rozalijo in vsakega.

„Premišluje in je žalosten . . . Toda vse to bo prešlo in —. Prav res, to sem ti hotela povedati. Tiste besede, ki sem ti jih govorila oni dan, ko sem bila pri tebi, Rozalija, tiste pozabi. Zavoljo mene lahko ostaneš doma, dokler hočeš . . .“

MOST ČEZ DOBLIČANKO PRI ČRNOMLJU (MED ZGRADBO).

Ne, obljubila ni. Ampak neka nova misel ji je padla v glavo. Taka misel, da poizkusi še enkrat . . . Če se ji posreči, kakor misli, potem — potem bo vse dobro . . . Če ne — potem mora oditi, naj jo stane, kar hoče.

In še tisti dan je šla k Cili v Laze. To je bil korak, ki naj odloči njeno srečo.

Pa čudno. Mislila je, da bo dobila Cilo žalostno in potrto. Pa ji je prišla nasproti vsa vesela in vznemirjena. Lica, sicer blede in udrta, so bila sveža in nadahnjena z rdečico. Oko, ki je sicer zrlo v svet plaho in z začudenjem, je bilo ta dan polno samozavesti.

„Kako sem te vesela, Rozalija. Prav da prideš, ker sicer bi bila prišla jaz do tebe. Pa čakaj, da ti postrežem.“

„A kaj poreče gospa Travnova?“ je pripomnila Rozalija.

„Gospa Travnova. Da. Saj ravno to sem ti hotela sporočiti —. Toda jej, Rozalija! Ti nič ne ješ. Ali ni dobro? Medu je prinesel stric Anžon; tolkovec pa je še od lani. — Kaj sem že hotela reči? Že res: gospa Travnova . . . Saj ne boš huda, Rozalija, ako ji pišem, da ti ostaneš doma in da jaz pridem k njej nazaj?“

„Ti da pojdeš nazaj k Travnovi?“

„Da, nazaj v službo . . .“

„A kaj bo s Francetom?“

„S Francetom —.“ In Cila se je nasmejala tako veselo in tako prisrčno, kot da ji prihodnost ne dela niti najmanjše skrbi. — „Poslušaj, kako je s Francetom. France pravi, da mojega denarja

noče. V štirih dneh pojde na službo in potem, pravi, mi povrne do vinarja, kar sem izdala zanj. Toda, Rozalija, uganí, kaj pravita na to njegova mati in pa sestra Tona. France niti ne ve, kako težko in počasi si bo služil denar, zlasti zdaj v začetku. Take vrste službe so sedaj slabo plačane. Imel bo komaj za sproti; kaj li da bi deval na stran in vračal . . . Tako trdita mati in Tona. Kaj pa ti praviš, Rozalija ?"

„Res je. Službe so slabo plačane. In človek mora vse kupiti, zlasti izpočetka.“

„Saj ravno to je,“ je povzela Cila z veseljem. — „Toda pij, Rozalija. Tako si blede. Ali si bolna ?“

„Ne.“

„To je. Zlasti sedaj izpočetka. Kupiti si bo moral opravo, obleko, knjige, z eno besedo: vse. In za to bo treba denarja. In — (to je dodala Cila tiše in skrivnostno) — vidiš, Rozalija, jaz bom zopet služila in pošiljala Toni, Tona pa njemu . . . Tona in mati trdita, da ga to naposled mora geniti . . . In, Rozalija, pomisli, jaz imam hišo. Francetova mati in Tona pa gostujeta. Kakor hitro bi bila jaz preskrbljena, pa jima prepustim hišo in naenkrat imata lastno streho in stanovanje . . . Ali ne bo tako za vse dobro ? Seveda bo, zelo dobro bo ! Kaj, Rozalija ? Pa to ostani med nama; ljudje tega nič ne vedo. — Toda, Rozalija, ti niti ne ješ, niti ne piješ.“

Ko se je Rozalija vračala domov, jo je kljuvalo v srcu in v glavi. Noge so se ji tresle in šibile, da se je čudila, kako se more sploh držati pokonci. Bila je trudna in izmučena, da si je želela le še počitka . . .

Obstala je pred hišo Viktorije in jo zaklicala vunkaj.

„Viktorija, pojdi z menoj ! Pri meni moraš ostati ves teden, da bova kljekljali in govorili. Viktorija, ves teden !“

„Torej ne pojdeš od doma ?“ je povzela Viktorija veselo.

„Ne.“

In šele potem je zapazila Viktorija, kako je Rozalija blede in kako se ji tresejo ustnice . . .

„Ti si bolna, Rozalija ?“

„Ne, nisem. A tu notri je hudo . . .“

Pokazala je na srce.

In šli sta. Od sv. Kocijana dol se je slišal zvon. Cerkovnik Tone je zvonil avemarijo.

VI.

„Petronov ga bo vozil,“ tako je bila izvedela Viktorija.

„In kdaj ?“ je vprašala Rozalija.

„Jutri zjutraj. Saj veš, s Petronovim sta bila najboljša pevca, ko so učili še gospod Andrej. Pravijo, da bi šel Petronov najrajši kar z njim, pa mu doma branijo. Spremil pa ga bo noter do meje, tako pravijo.“

Tisto jutro je bil lep pomladen dan. Trava je bila pognala in tiči so peli po vejah. Po dolini so se pripravljali na prvo košnjo. Po cesti so grebli otroci in se obsipali s prahom. Vonj po pomladi je ležal nad okolico.

Rozalija in Viktorija sta kljekljali zunaj na griču. Od tu se je videlo naravnost na cesto.

„Viktorija, še to prestanem, potem bo vse dobro. Bodi pri meni, Viktorija !“

Oklenila se je je z roko, kot da se boji, da jo Viktorija pusti samo. Tesno, neznosno tesno ji je bilo pri srcu . . . Dihala je sunkoma in v presledkih. Oko se je vsak hip oziralo na cesto. Pričakovala je nekaj, česar se je bala; a ker je vedela, da mora priti, zato je želela, da pride čimprej . . .

„Sedaj gre. Poznam konja in voz.“

Da, bil je. Sedela sta zadaj v koleslju. Petronov je vozil.

„Glej, ali se ni ozrl in pozdravil ?“

Ne, to se je le zdelo.

Voz je zdrdral po bliskovo in izginil za ovinkom. Tam doli za Selom se je imel prikazati še enkrat, potem — potem bo končano . . .

Oko je zrlo nepremično, niti s solzo se ni orosilo. Zdaj ! Tam v ovinku ! Pa to je bilo že tako daleč, da se je na vozu komaj še ločila oseba od osebe. Potem pa je izginilo izpred oči in tudi drdranje je utihnilo . . .

Tedaj šele so se udrle solze. Z obema rokama si je zakrila obraz in se naslonila na kljekljanje. In sunkoma in s silo je vrelo na dan, kar je bilo dotlej zaprto v srcu.

Tudi Viktoriji je šlo preko oči. Naenkrat ni videla pred seboj drugega kot migljajoč vzorec, polbel, polrumen, posut in posejan s tisoč iglicami, katerih glavice so se utrinjale v tisoč zapletenih črtah in zavinkih . . .

Pa čemu bi jokala ? Ali je vredno ?

Viktorija si je prva obrisala oči in se skušala smejati.

„Rozalija, čemu bi jokali ? Vse bo še dobro, le meni verjemi, Rozalija.“

Rozalija je zaihtela še huje.

„Vse bo še dobro,“ je govorila Viktorija, a tudi njen glas je bil namešan z jokom in ihtenjem. „To se bo vse pozabilo in zopet bova kljekljali kakor včasih . . . Te dni ima priti učiteljica, da se ustanovi kljeklarska šola. Pravijo, da je silno

prijazna in postrežljiva. Po domeh bo šla in si bo ogledala delo in vzorce. In na Brezovico jo bomo peljale, da pokažemo, kaj smo lepega napravile za sv. Kocijana. Čipke bo sprejemala sama in jih pošiljala naprej brez prekupcev; zato bo pa zaslužek boljši. Pa ko bi tudi ne bil, doma je le lepše ko po svetu."

Rozalija ni odgovorila. Le roka, ki je oklepala Viktorijo, se je sklenila tesneje . . .

* * *

Potem pa je res prišla učiteljica. In peljale so jo na Brezovico in ji pokazale prte v cerkvi sv. Kocijana. Gospodična jih je pohvalila, dasi je našla tudi na tem delu napak in pogrškov. Imela

je pač oko, vajeno vse drugače kakor kdo domačih. A prav to jim je dajalo novega poguma in novega veselja. In obetale so druga drugi, da ne bodo mirovale, preden se ne izurijo toliko, da niti gospodična ne bo našla napake na delu.

O, potem šele so peli kljeklji! To je bilo rožljanje od zore do mraka in še pozno v noč. In vzorci so se polnili in belili. In rože in ribice in roglji in rogljički: vse je rastlo pod urnimi prsti, kakor bi klilo iz tal . . . Res da so zvečer bolele roke in skelele oči. Toda noč je dolga, človek zaspi in se odpočije. Drugo jutro pa so že sedele skupaj, govorile, pele in se smejale, da se je slišalo dol na vas. Ah, pravzaprav lepo je tako življenje in prosta in vesela je služba kljekljarice.

PESEM MATERE.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Zapel je škrjanček,
kot bil bi kmet:
„Oj njiva, njiva,
ti moj si dom,
oj njiva, njiva,
zapustil te jaz ne bom!“

In jaz sem prepeval z njim —
in žita so se mi klanjala,
kot bil bi njih kralj,
in žita so mojo pesem sanjala,
kot bil bi pevec njihov. —

Pa kaj je tebi, mamica,
da lica tako so ti tožna;
kaj v srce ti misel nesložna,
prišla je neradostna?

„Imela sinove sem tri,
pa vsi so v tujino odšli
za srečo —
a sreče v tujini ni!
Na majko pozabili so
in nauke njene;
in brez molitve so dela njihova
in brez blagoslova —
O Bog,
pa če bi dete to
imelo nate pozabiti
in se izgubiti, —
naj rajši umrje!“

In stisnila k sebi je dete drobnó
in ga poljubila, edini svoj up,
tako ljubo, srčno tako —
in meni je bilo hudo.

Sinovi,
kaj niste nikdar še videli,
kako na večer
se v zarji vse polje blesti
kot plašč kraljev, ves zlat;
in kmetov pozdrav
gre prav do daljnih dobrav,
pozdravlja klas
in moli zanj.
Sinovi,
o nikdar ga niste videli,
da ste zapustili ta kras!

Kaj niste nikdar še slišali
molitve materine?
Kaj niste na prsih njenih
ljubezni pili materine,
da ste brez ljubezni pustili
ljubeče srce,
sinovi? —

Umolknila pesem škrjančka
je sredi neba,
in kakor velika bol
je senca legla
v naročje polja . . .

CAMERA DELLA SEGNATURA.

Spisal A. Zupan (Rim).

(Dalje.)

Vumetnosti pride do veljave največ domišljija — lahkokrila poslanka božja, a še veliko bolj odlikuje človeka njegov razum, ki mu pomaga do naravnega spoznanja, katero je podlaga nadnaravnemu. To naravno spoznavanje in spoznanje je naslikal Rafael na eni izmed večjih sten v takozvani Atenski šoli, kjer je zbral moze znanosti in vede, moze naporega dela in globokega filozofskega mišljenja. Mogočna, v najfinejšem in najtreznejšem duhu visoke renesanse izvršena stavba pozdravlja opazovalca in ga s svojo resnostjo opozarja, da je v njej prostora le za resne moze, lahkoživcev in površnežev pa da ne sprejema v svoje okrilje. Široko, s solidnim, mogočnim banjastim svodom presvedeno podolžno ladjo, ki se navzad odpira, da sprejema vase šop jasnih solčnih žarkov, presekuje povprečna ladja enakih dimenzij, in nad nju križiščem se dviga v zračne višave mogočna kupola, ki s svojimi velikimi okni razsvetljuje ta hram vede odzgoraj, tako da je v njem najjasnejši dan. Štiri stopnice vodijo do njega, fasado mu krasita kipa Apolona in Diane — zavetnikov vede, spredaj pa se razprostira širok odprt potlakovan prostor. To je torej kraj, kjer se odigrava v malem historija vsega človekovega naravnega spoznanja.

Na skrajnji levi spodaj piše mlad mož, polnih oblik, v knjigo, oprt z nogo na postament jonskega stebra, in mladenič, ki mu je — svojemu učitelju — zaupno položil levico na ramo, pogleduje pazljivo in radovedno na pismo učenikovo. Ugleden je njegov učitelj; glej, ali mu ne prinaša ravno bradat starec otroka v šolo? Izza učiteljeve leve pa zvedavo zre ljubki obrazek Federiga Gonzage, ki je takrat kot talnik na papeževem dvoru začel pohajati pouk. Tej skupini primitivnega znanja pa sledi neposredno skupina Pitagorova, kjer je Rafael združil celo vrsto najraznejših in najbogatejših krivih črt v lepi harmoniji. Napol sede, napol čepé piše Pitagora v knjigo, oprto na levo koleno, zamišljen v svoj nauk o harmoniji in številu ter v grške note na prsteni tablici, ki mu jo drži ljubek mladenič — vprašujoče zroč na svojega mojstra. Odzad se pa sklanja preko Pitagora in zre njegov nauk Arabec s turbanom; temu se pridružuje siv plešec, ki pazljivo prepisuje misli

velikega Pitagora. S to skupino aritmetikov in muzikov se veže končno mož energičnih gest in poln najrazvitejšega življenja, ki dokazuje iz knjige svoje najbrže nasprotno mnenje. Samotno, v se zaprt filozofira še mož najboljših let, z laktjo oprt na pult, kjer mu leži pergamen, da na njem od-tisne zaključke svojega globokega razmišljanja. V to kraljestvo krivih črt je pa moral Rafael že iz čisto formalnih ozirov uvesti vsaj eno navpičnico, da nam služi v ravnilo, in to je storil v mladeniču z bogatimi, na tilnik sipajočimi kodri, ki hoče opustiti to družbo in iti navzgor v krog pravih filozofov, ter ji zato posveča zadnji, poslovilni pogled, s čimer je pa postal pomemben tudi za idejo slike. Zaradi somernosti odgovarja Pitagorovi skupini na desni skupina geometrov okrog Evklida, po drugih Arhimeda — zopet sistem krivih črt, kjer je rešil Rafael težki formalni problem, kako naslikati več oseb, obrnjenih na enoinisto točko in to tako, da se vidijo v vsej svoji telesovitosti. Evklid riše s šestilom, globoko sklonjen na tablici geometrične figure in razlaga štirim učencem geometrične zakone. Nekaj izrednega je ta skupina, komaj more kaj podobnega pokazati umetnost; Rafael je v teh štirih učencih naslikal cel razred z več kot sto učenci; saj je povsod tako kot pri teh štirih. Prvi napenja svojega duha, se trudi, pazi, a vendar je ves trud zastonj, ne more pojmiti učiteljeve razlage; drugi je pa že prišel korak dalje; kakor iskra mu je šinilo v glavo in že more slediti — dasi počasi in z naporom — mislim učenikovim. Tretji je eden izmed tistih srečnih talentov, ki jim je spoznanje lahkota in tudi drugim dajo radi od svojega znanja; v polni meri je povzel v se učiteljevo dokazovanje in zato pomaga četrtemu, ki mu luč še ni vzšla popolnoma. Psihologija spoznanja in umske vzgoje! Skupini geometrov se pridružujeta kot zastopnika astronomov Ptolomej in Zoroaster z oblama in dostojanstveno zreta na nova došleca z desne: Rafaela in Sodomu (s pravim imenom Antonio Bazzi). Taka je spodnja skupina na tlaku pred stopnicami, razdeljena v dva dela, med seboj ločena s praznim prostorom, ki jo družijo z zgornjo na vrhu stopnic na levi visoki kodrasti poslavljajoči se mladenič, v sredini Diogen, ki cinično

ATENSKA ŠOLA.

leži v svojih neznatnih potrebah na stopnicah in poživlja srednji prazni prostor, in na desni navzgor hiteči mladenič, ki se obrača, dovršivši nižje študije, na mladega filozofa s špičasto brado, ki mu kaže na Platona in Aristotela v sredi zgornje skupine.

Razgovarjajoč se, sta dospela Platon in Aristotel iz ozadja v ospredje na pozorišče, kjer sta se ustavila. Spoštljivo so jima učenci napravili prostor in se postavili v špalir, mladi in stari, črno- in sivolasí, rožnatih in ovelih lic; z vso napetostjo in pazljivostjo slušajo velika mojstra, da jim vsaj ne uide kaka beseda, in si vtiskajo v spomin vsako globoko misel, vsled česar njih poteze pričajo o intenzivnem umskem delu. Platon s svojim Timejem v roki in Aristotel z etiko sta v živahnem pogovoru, vsak zagovarjajoč svoj nauk, Platon svoj idealizem, zaradi česar kaže na nebo, na svet breztvarnih, večnih, neizpremenljivih idej kot na začetek našega spoznanja, Aristotel ga pa zavrača in kaže z raztegnjeno dlanjo na zemljo, češ, čutna zaznava, spoznanje vidnega sveta je začetek našega spoznanja. Častitljivi, sivi Platon in Aristotel v cvetju let sta središče vse slike, kar se opazi v prvem hipu, pri prvem pogledu na ti dve krasni postavi. V bližini Platonovi tudi Sokrat sme deliti pouk, ki je na levi združil svoje učence, med njimi Alkibiada s šlemom in oklepom, ter jim na prstih ponavlja misli, ki so jih po medsebojnem trudu in razgovoru dokazali. Učenci Sokratovi se marljivo udeležujejo pouka, in kaj je Sokrat, najbolje pričajo trije učenci na skrajni levi, ki so se odzvali na prvi migljaj in gredo v šolo k Sokratu, eden sicer obotavlja se, a zato tem nagleje drugi, ki je v svoji naglici izgubil malone plašč. Desno stran zgornje skupine pa tvorijo posamezne osebe. Mladenič-eklektik sedi in izbira bisere iz Aristotelovega in Platonovega nauka, ki jih marljivo zapisuje, poleg njega pa se naslanja malomarno na zidec filozof skepticizma in tjevendan zre pomilovaje na pišočega mladeniča, ki še veruje v gotovost. Nekaj silno lepega, da, vzvišenega je tudi samotna, v plašč tesno zavita, močna postava starčeva na sredi desne strani, ki popolnoma sam zase v se zakopan razmišlja in razglablja in se mu po malem razstanku pridruži skupina treh oseb, dveh filozofov in sila razburjene figure s pozo in gesto največje ogorčenosti. Taka je Atenska šola, ki je v formalnem oziru najdovršenejša v vsej Cameri della Segnatura. Kompozicija je zelo pregledna, enotna, strogo simetrična, prostor izborna pogodena, tako da pridejo vse figure do popolne veljave in ni nikjer nobene nakopičenosti in so posamezne skupine proste,

polne življenja in živahnosti, glavna pa je in ostane skupina okrog Platona in Aristotela. Kolorit je svež, vonjiv.¹

Kaj je naslikal Rafael v Atenski šoli? Dolga je pot, ki jo je prehodila razlaga Atenske šole, preden je prišla do pravega zaključka.² Vse mogoče so iskali v njej, pridigo sv. Pavla v areopagu, zgodovino filozofije itd., in le sčasoma so prišli do tega, da je Rafael naslikal v Atenski šoli naravno človeško spoznanje, ki vodi do spoznanja bivanja božjega, in to v filozofiji, ki venča ostalo spoznanje in znanje človekovo.³ Človeško znanje je naslikal Rafael potom sedmerih srednjeveških artes liberales, potom trivía in quadrivía. Gramatika je naslikal v skupini ob postamentu z nogo jonskega stebra, kar dokazuje poleg drugega prisotnost starca z otrokom in Federiga Gonzage. Temu začetku človeškega znanja se pa pridružujeta v Pitagoru muzika in aritmetika, kar značita tablica z grškimi notami in navzočnost Arabca kot zastopnika naroda aritmetike. V stasiti postavi poleg Pitagorove skupine nam je zreti najbrže retorika, ki s svojimi gestami in prepričevalnim izrazom v mimiki skuša pridobiti druge za svoje lastne nazore. Da je dalje naslikal Rafael v Evklidu in njegovi šoli geometrijo, je brez dvoma, saj to jasno dokazujejo figure na tablici in šestilo, kakor tudi ni mogoče dvomiti, da sta Ptolomej in Zoroaster, nositelja globov — gojitelja astronomije. To je naslikal Rafael pred stopnicami, kjer sloni še na svojem pultu tuhtajoči filozof, ki je mogoče personifikacija mislečega človeškega razuma, ki vodi do filozofije, če se mu pridruži brezbržnost za sodbo sveta in udobnost življenja, kakršno brezbržnost je učil z besedo in dejanjem, čeprav v pretirani meri na stopnicah ležeči Diogen, ki nas dovede tako do resničnih filozofov in torej do filozofije — kraljice naravnega znanja. Sokrat na levi — sicer filozof, a bolj filozof-pripravnik velike dobe v grški filozofiji, služi Rafaelu, da je v njem — glavi dialektikov, naslikal zadnjo izmed artes liberales, dialektiko, ki ji sledi neposredno študij filozofije,

¹ Kuhn, n. n. m. 563. O formalni strani Wölflin n. n. m. 92 ss.

² Prim. Kraus n. n. m. 390 ss.

³ Dargestellt ist das menschliche Ringen nach Erkenntnis und Wissenschaft seines höchsten Gegenstandes und Zieles mit der Leuchte menschlicher Vernunft. Die Philosophie als Königin der natürlichen Wissenschaft wird in der monumentalen Schöpfung Raffaels nach den allgemein herrschenden Ansichten seiner Zeitgenossen künstlerisch verherrlicht. Pastor, n. n. m. 830 ss. Prim. tudi Müllner, Studien, Wien und Leipzig, 1895. 152 ss., dasi v razlagah tega avtorja marsikaj ne ugaja. —

kakor je Sokratu sledil Platon in temu Aristotel. Platon in Aristotel — to sta predstavnika prave filozofije, ki sta se s svojim naukom povzpela do nadzemskih sfer, do enoboštva, in sta na Rafaelovi freski idealno središče,¹ v njih je pač človeško naravno spoznanje doseglo svoj višek. Zato tudi špičasto-bradi mladi filozof kaže mladeniču, vprašujočemu, kje dobi po dovršenih študijah pravo filozofijo, na Platona in Aristotela. V spoznanje ideje nam pripomorejo tudi posamezni filozofi na desni, skeptik, samotni starec in drugi, ki jih pa žal ne moremo prav doumeti, a to je skoro gotovo, da so ti samotni filozofi učitelji napačne filozofije, zaradi česar jim Rafael tudi ni dal učenecv, češ, napačna filozofija naj se ne trosi med mladež. Rafael je torej naslikal v posameznih

¹ Kako je to dosegel, gl. Wölflin n. n. m. in Gietmann S. J. u. Sörensen S. J. Kunstlehre in fünf Teilen, IV. Herder 1901, 86 s., kjer najdeš tudi precej o finih, natančno preračunanih, preprostih razmerjih.

skupinah sedmero artes liberales in filozofijo, Platonovo in Aristotelovo, ki uči branje enega osebnega brezrtvarnega Boga, pa tudi drugo, tako filozofijo skepticizma in drugo napačno, ki naj se pa ne goji socialno, iz česar moremo sklepati, da artes liberales — vse tedanje pozitivno znanje venča špekulativna filozofija. So pa potrebne za študij filozofije, kakor priča od spodnje skupine navzgor speči mladenič, so podlaga, na kateri je šele mogoče začeti s filozofično špekulacijo, ki vede do Boga, do transcendentnosti, če je prava, kakor se je res zgodilo pri Platonu in Aristotelu. Zato je vse človeško spoznanje venčano v filozofiji in torej vodi do spoznanja bivanja božjega, naj si bo že neposredno ali pa samo posredno, tako govori Scuola d'Athene, kjer Rafael ni naslikal nobenega krščanskega znanstvenika zato, ker je ta že deležen božjega razodetja in bi bilo to v nasprotju z Rafaelovo težnjo, da naslika samo naravno spoznanje. (Dalje.)

BORBE Z LEDOM IN TEMO.

Spisal dr. V. Šarabon.

(Konec.)

Polarne pokrajine na kartah in v geografski literaturi srednjega veka.¹

Prej smo omenili potovanje Arabcev po Atlantiku; Arabci so bili nad vse znameniti geografi, pri čemer jih seveda bujna orientalska fantazija večkrat zapelje do marsikakega pretiravanja. V isti sapi, ko govorijo o zemlji kot krogli, pišejo o kitih in kačah, dolgih dvesto komolcev, zato lahko požro cele slone.

Arabec Ibn Hordadbeh piše: „Severno Slovanov, kjer leži ob morju mesto Tulia, ne plove nobena ladja, noben čoln in nič ne pride od tam. Ravnotako je morje, v katerem leže srečni otoki; nihče ne jadra po njem in nič ne pride od tam, leži pa tudi na zahodu. Rusi (Nansen pravi, da je mislil s tem imenom Skandinavce, kar je pa jako dvomljivo), ki spadajo k plemenu Slovanov, potujejo iz najzadnje slovanske dežele na obale Sredozemskega morja in prodajajo tam kože bobrov

in lisic in tudi meče.“ „Ruski trgovci so potovali tudi ob Volgi do Kaspija in njihovo blago so prinesli včasih velblodi do Bagdada.“

Tudi veliki zahodnoarabski geograf Idrizi govori med drugim o Skandinaviji. „Veliki otok Norvaga je večinoma pust. Na tem otoku so tri obljudena mesta, dve v onem delu, ki je obrnjen proti Finmarki, eno pa v onem, ki se približuje deželi Danamarkha. Ta mesta so čisto enaka, malo imajo obiskovalcev, malo je tam živil vsled pogostega dežja in neprestane mokrote. Sejejo žito, a je morajo požeti, ko je še zeleno, ker sije solnce pri njih tako redko. So pa tam tako obširna drevesa, kakor jih dobimo drugod le malo. Pravijo, da stanujejo v teh krajih divji narodi po pustinjah, da imajo glavo kar na plečih in nimajo vratu; prebivajo pa v drevesih in si napravljajo tam stanovanja. Živijo od želoda in kostanja. Mnogo je živali, ki jo imenujejo biber (bober), a ta je manjši kakor oni na izlivu Rusije (ruskih rek).“

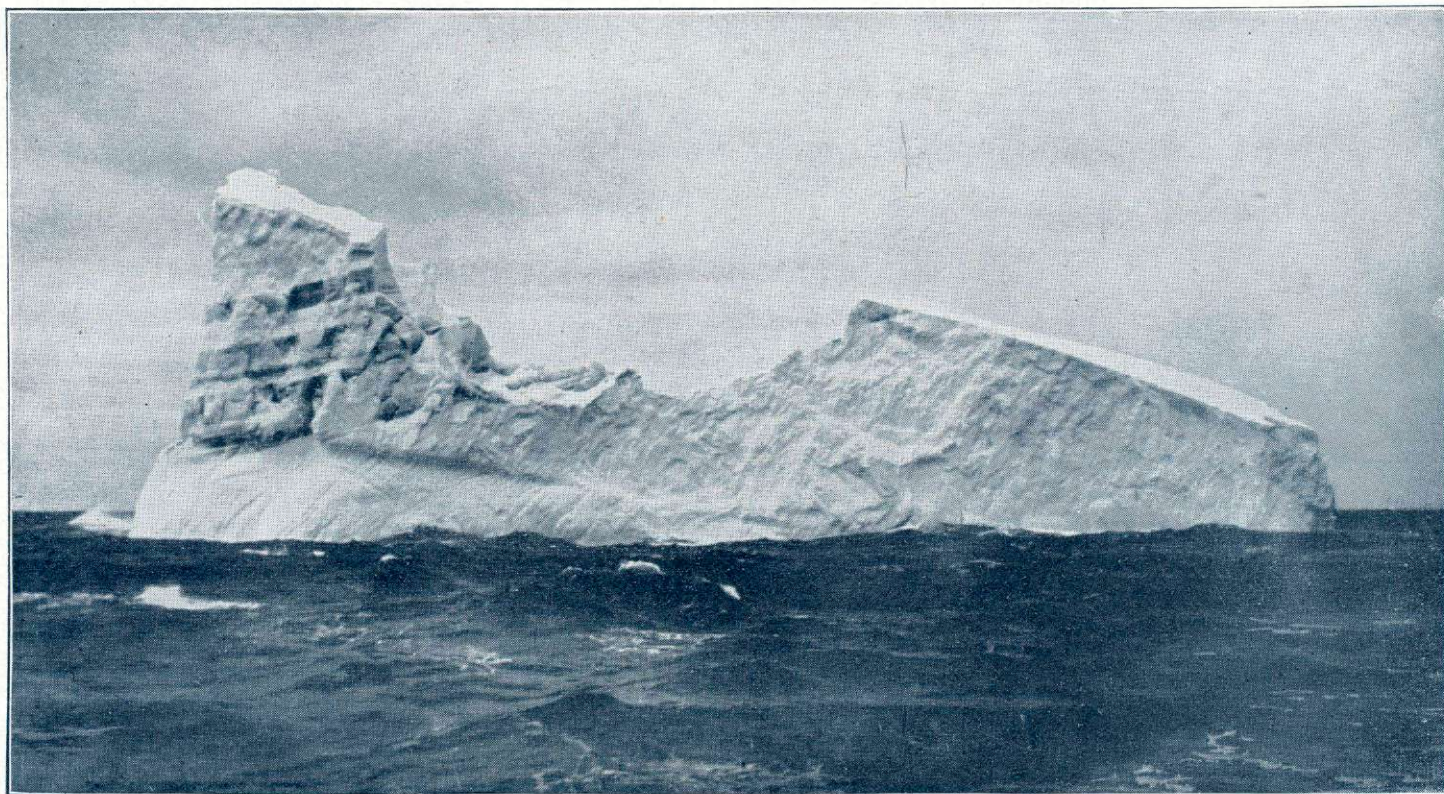
Saxo Grammaticus je pisal sto let po Adamu zgodovino Danske in vpletel vmes tudi čudežno potovanje kralja Gorma. To potovanje nam priča, da so bili pozabili na Ottarja in si predstavljali daljni sever tedaj kot deželo smrti.

¹ Viri zlasti: Nansen, Nebelheim; Friedrich von Hellwald: Im ewigen Eis. Geschichte der Nordpolfahrten von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart, Stuttgart 1881; Dr. Karl Weinhold: Die Polargegenden Europas nach den Vorstellungen des deutschen Mittelalters, Wien 1871.

Miti in pravljice nam pripovedujejo, da so položili Skandinavci svoje mrtvece na ladje ali v čolne ter jih prepustili vodi in vetru, naj jih prepelje v neznano deželo, kjer ima domovje smrt. Saj so celo v trinajstem stoletju imeli Nemci Britanijo za mrtvaški otok. Ni čuda, da se polasti domišljija teh neznanih pokrajin in nam ustvari celo v Norvegiji sami domovje velikanov, Jotunheim, ali pa Alfheim, domovje vil. Mislili so, da je Grenlandija zvezana po neobljudenih pokrajinah z deželo Bijarmijcev, ker sicer bi ne bile mogle priti tja različne živali, zajec, volk in severni jelen. Seveda je moralo biti v tem slučaju morje severno Norvegije zaprto, imenovalo se je Hafsbotn, morski zaliv.

nevarne potovalcem v Grenlandijo (to je zopet resnično); marsikake pošasti stanujejo v morju: kiti, ki zdrobijo najmočnejše ladje, enooki mroži, neka riba brez glave in repa itd. Razumemo tedaj, če so imenovali Belo Morje Gandvik = začarani zaliv. Različna poznejša potovanja so nazore seveda zopet predrugačila. Natančno so te pokrajine poznali seveda že prej imenovani ribiči in lovci.

Karte srednjega veka so večinoma takozvane kolesne ali T-Karte.¹ V sredini je navadno Jeruzalem, raj na najskrajnem vzhodu Azije, ki je pa na karti zgoraj, sredozemsko morje pa, tvoreč deblo črke T, je obrnjeno proti spodnjemu delu karte. Poprečna črta pri črki T je reka Tanais

PLAVAJOČA LEDENA GORA.

Visoko nad tedanjim naziranjem je že imenovano „kraljevo ogledalo“, „Königsspiegel“; avtor je neznan, delo ni popolno, spisano je okoli l. 1240. Zelo je zanesljivo, in sicer vedno bolj, čim dalje gremo proti severu. Natančno in zanimivo govori o vulkanizmu, razlaga vzroke islandskega podnebja (mraz vsled bližine Grenlandije itd.), popisuje led v notranjosti Grenlandije i. dr., o drugih ameriških deželah pa ne omeni ničesar, ker ni dokončano.

Marsikaj čitamo v „breve chronicon Norvegiae“, ki je menda nastalo tudi v 13. stoletju. A tu je zopet veliko pravljič itd.; ribiči, ki jih je vihar zagnal na Norveško, so videli med Grenlandijo in Bermlandijo (deželo Bijarmijcev) velikane in amaconke; od Bermlandije naprej je ono globoko morje z vrtinci in ledenimi gorami, ki so

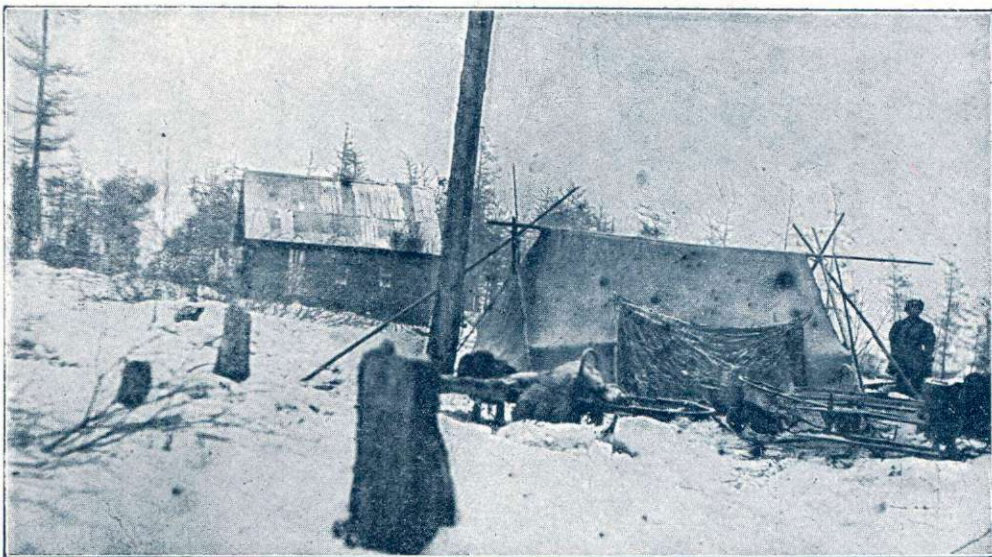
(Don), Črno Morje in Nil; vse drugo, tako otoke, so razpostavili in porazdelili po okusu ali pa po prostoru, ki je bil na razpolago. O Grenlandiji itd. ne vidimo ničesar, pač pa se prikažejo zopet srečni Hiperborejci in drugi sicer že pozabljeni narodi. Menih Higden, okoli l. 1350., ima sledečo razporedbo: Skandinavija leži ob Črnem Morju skupaj z deželo Amaconk in Masagetov, severno je Gotija; otoki pred severno Evropo so: Norvegija, Islandija, Vitlandija z malikovalskim narodom, Tile (Thule) in Dacija (Dansko) z bojevitim narodom (gens bellicosa) približno na severnem tečaju. Karto si je skoro gotovo nekje izposodil,

¹ Prvi ima jasno izraženo razdelitev T-Karte sv. Avguštin. Obliko je dobila T-Karta po Izidorju, škofu iz Sevilje (Isidor Hispalensis); zemeljski krog, oblit od morja, primerjamo kolesu ali črki O in to kolo razdeli črka T v tri dele.

istotako popis dežel kot dodatek h karti; a popis in karta se ne ujemata. O Islandiji pravi: Yselandia je najskrajnejša pokrajina Evrope onostran Norvegije proti severu. Oddaljenejši njeni deli ob obali svetovnega morja proti severu so vedno pokriti z ledom, in morje zmrzne vsled strašnega mraza. V tej deželi živijo zelo veliki in divji beli medvedje, ki zdrobijo led in napravijo vanj velike luknje; spustijo se skozi v vodo in si lovijo ribe pod ledom. Potegnejo jih na led skoz one luknje, nesejo jih na obrežje in živijo od tega. Zemlja je nerodovitna na setvah, izvzemši malo število mest; zato živijo ljudje večinoma od skupička ribištva in lova ter od mesa. Ovce ne morejo bivati tam, zaradi mraza; zato se ubranijo ljudje mraza stem, da se oblačijo v kožuhovino divjih živali, ubitih na lovu. Ljudstvo je zelo rejeno, močno in zelo belo."

Druga vrsta kart so kompasne karte; prvič v Evropi jih omenijo koncem 12. stoletja. Še leta 1258. pravi Dantejev učitelj Brunetto Latini, da ni možno brodariti na njihovi podlagi; kajti magnetna igla ne prinaša nobene koristi, ker je tako zelo slična iznajdbi vraga. A kmalu se je kompas udomačil, začetkom 14. stoletja so ga gotovo rabili tudi že na Islandiji.

Starejše karte niso bile pripravne za plovbo po prostem morju; takozvani portolani, knjige za brodarenje, so imeli označena samo pristanišča, oddaljenost ob obrežju i. dr.; a ko so spoznali vrednost kompasa, so zamenili oziroma izpopolnili one knjige s kartami. Bile so v rabi pri Italijanih v drugi polovici trinajstega stoletja (to je

NASELBINA IZGNANCEV V SIBIRIJI.

dokazano), a najbrže že prej; zlasti natančne so imeli Genužani, Pizani, na Španskem pa Katalonci. V prvi vrsti so seveda služile trgovini, prometu, zato so posebno minuciozno označene obale Črnega in Sredozemskega Morja ter one Zahodne Evrope, manj natančno pa severne pokrajine. Vendar pa vidimo tudi v tem oziru precejšen napredek, akoravno čitamo še okoli l. 1320. na karti nekega Vesconteja visoko gori na severu: rifei montes.

Kar se tiče severa, temeljijo katalonske kompasne karte na kartah nekega Dalorta iz l. 1325. in nekega Dulcerta iz l. 1339.; morebiti pomenita ti dve imeni enega in istega moža; karte so si tudi zelo podobne. So veliko boljše kakor druge iz prejšnjih let. Prvič vidimo na njih zahodno Irlandije otok Brazil, ki se nahaja na poznejših kartah do 16. stoletja; očitno je to drugo ime za stare „insulae fortunatae“. Na takozvani „Modena-karti“ (okoli 1350) opazimo tudi Islandijo, skupino, obstoječo iz osmih otokov.

Odkritja Normanov na severu, Grenlandijo i. dr. nam pa predoči na karti šele Danec Claudius Clavus Niger (Claudius Claussön Svartho), rojen leta 1388. Njegove karte so prve v Evropi z meridiani in vzporedniki; poznal je Ptolemeja, kojega karte so postale v Zahodni Evropi ravno takrat znane, po neki latinski prestavi. Dve je narisal; druga je bila celi dve stoletji velikega vpliva kot glavni vir za kartografijo polarnih pokrajin. Na prvi je vzhodna obala Grenlandije, na drugi pa tudi zahodna. Sodobnike svoje je imel pa pri tem precej za norca, zlasti glede imenovanja posameznih krajev. Za različne točke in mesta v Grenlandiji od severa proti jugu okoli cele dežele je napravil celo povest, ki se skupno takole glasi: „Živi mož v neki grenlandski reki in Spieldebedh bo nekako njegovo ime;

SAMOJEDI.

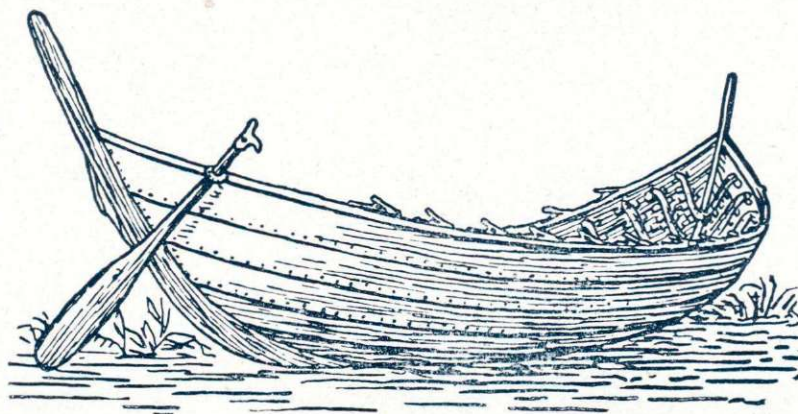
več ima na sebi ušivih kožuhov kakor mastne slanine. Od severa sem se ziblje na pesek (izpuščen je subjekt)."

Na neki katalonski kompasni karti iz konca 15. stoletja se prikaže zunaj v Atlantiku zahodno Irlandije in južnozahodno Islandije otok „Illa verde“, pomeni naj seveda „zeleni otok“, torej Grenlandijo; najbrže se je zgodilo s to deželo isto kakor z otokom Brazil in „srečnimi otoki“, pravljice so se je polastile. Ravnotako vidimo potem na drugih kartah „zelene otoke“.

Tudi globi, ki so posnemali karte, nam podajo samo nejasno sliko severnih dežel, tako tudi oni znani Martina Behaima iz l. 1492. Globe so napravljali že Grki, a nanovo uveljavil jih je šele Toscanelli l. 1474.; rekel je, njegova ideja o zahodni poti proti Indiji se pokaže najlažje na globu.

Proti koncu srednjega veka niso več hodili na sever; okoli l. 1390. slišimo pač o potovanju benečanskih bratov Nicolo in Antonio Zeno, a spoznali so, da je ekspedicija izmišljena. Kakor poročata v svojih listinah, je sklenil potovati Nicolo Zeno na svoje stroške; šel je skoz gibraltarsko cesto, mimo Flandrije in Anglije, na neznani obali se je ladja razbila, a moštvo se je rešilo. Norveški podkralj Zichmni, ki je govoril gladko latinski, je Benečana prijazno sprejel, ta je

stopil v njegovo službo, postal poveljnik frizlandskega brodovja — deželo imenuje namreč Frizlandijo — in pomagal Zichmniju iznebiti se norveške nadvlade. Dopisoval je z domačini, tudi z bratom Antonijem, in ta mu je leto pozneje sledil v novo domovino. Nicolo je kmalu umrl. Za časa njuninega bivanja na Frizlandiji (Färöerih) so šli domačini večkrat na Islandijo in Grenlandijo, pa tudi proti zahodu, torej na ameriški kontinent, ki so ga krstili z različnimi imeni, Icaria, Estotiland in Drogeo. O teh pokrajinah je napravil Nicolo Zeno karto, ki jo je poslal Antonio z različnimi spisi umrlega brata vred l. 1405. v Benetke. To karto in rokopise je dala rodbina Zeno poldruho stoletje potem, spoznavši vrednost spisov, izpopolniti in restavrirati, kajti marsikaj se je bilo vsled brezbržnosti izgubilo, marsikaj je bilo raztrgano in nečitljivo. A preiskovanja so dognala, da je vse falzificirano, karta in rokopis. Za karto so rabili predloge nam že znanega Claudia Clava in karto polarnih pokrajin, ki jo je sestavil leta 1539. Olaus Magnus; rokopis naj bi bil pa pokazal svetu, da ni Genužan Kolumb prvi odkril Amerike, temveč Benečana Zeno, ki sta bila s Frizlandci tam. Kljub temu pa je postalo to delo velikega pomena zato, ker je bodrilo k novim podjetjem, zlasti k iskanju severozahodne pasaže.

NORMANSKA LADJA (gl. str. 106).

Po Nansen: Nebelheim.

KLIC HREPENENJU.

Zložil Josip Lovrenčič.

Rdeče rože maju cvetejo v pozdrav
še v sramežljivem popju ene,
a druge že bohotno razcvetene,
kot bi iz zemlje planil val krvav.

V njih pevec mehkih tajnostnih noči
zaljubljen trubaduri,
ko v sladkotrudni uri
mre serenada, hrepenenje razživi.

O hrepenenje, hrepenenje, čudo čud!
Zahoče se ti: blizu je daljava,
in rado bi: že v zdaj priplava
odbegli čas kot belogrud labud...

Jaz sem do smrti žalosten nocoj,
daj roko, hrepenenje, kakor nikdar hoti,
vse lepe ure mojih dni napoti,
da misli radostne privriskajo s seboj!

DR. MENCINGERJEVA PRIPRAVA NA ODHOD IN ŠE NEKAJ SPOMINJEV NANJ.

Spisal Tomo Zupan.

28. oktobra 1910 je prejel dr. Janez Mencingerjev ozi prijatelj to-le pisanje:

Nepozabljeni prijatelj! —

Nadlegujem te z nenavadno prošnjo.

Dne 26/3 910 sem dopolnil 72. leto, in čas je že — skrajni čas, da mislim na smrt in večnost. Nihče se pa ne more v 24 urah izpremeniti v svetnika, in moje poboljševanje je težavno in omahljivo. Potrebujem berila, ki je primerno moji starosti, mojemu stanu in mojemu namenu, da se spokorim, dokler mi Bog še življenje pusti. —

Tako berivo mi moreš samo ti preskrbeti, ker poznaš dotične knjige kakor malokdo, ker si samo eno leto in 9 mesecev mlaji od mene, ker poznaš mene in moj značaj in ker mi gotovo želiš koristiti. Zato se obračam do tebe z milo prošnjo, da, če imaš tako knjigo, mi jo za nekaj tednov na ogled posodiš, in če nimaš kaj pripravnega pri roki, da mi naznaniš naslov etc. in ceno take knjige, ki bi mi utegnila služiti. Kaj bi bilo zame najboljšje, to sam kakor duhovnik, kakor pobožen mož in omikanec najboljšje veš. —

Gotovo pa tudi čutiš, kako tukaj v svoji duševni samoti potrebujem rokovodnika, ki ni tako strog kakor Tomaž Kempčan in tako splošen, kakor je Filoteja sv. Frančiška Salezija. Časa za branje imam veliko, in še precej trdne oči.

Sploh sem še dokaj pri zdravju — samo kašelj me nadleguje. To moje pismo pa tebe najde gotovo čisto zdravega in trdnega.

Prisrčno te pozdravljam

Krško 24/8 910. Tvoj iskreni prijatelj
Dr. J. Mencinger.

Naslovljenca dr. Mencingerjevemu pismu ni bilo nekaj časa doma; a 12. novembra se mu je odzval:

Dragi prijatelj —

... Naroči si iz angleščine v nemščino prevedeno „Der Glaube unserer Väter — erklärt und vertheidigt von Cardinal Gibbons — Ein-

siedeln bei Benziger, 1878 —“ če ni kake pozneje izdaje. Divil se boš jasnosti te knjige. Kakor zvok blagoslovljenega zvonú bijejo na uho nauki in nazori tega v resnici vrednega naslednika apostolom. Leona XIII^{ega} ton; strog verski duh, združen z amerikansko prostodušnostjo veje iz besedi Gibbonsa, družega stožernika na novi zemlji.

Da si mi zdrav in da mi česa pišeš. Tej knjigi sledi sčasom kako drugo poročilo, če ga boš želel...

2. decembra 1910 je došlo 2^{go} dr. Mencingerjevo pismo do gornjega:

Dragi prijatelj!

Tvoje ljubeznivo pismo od 12. t. m. me je zelo razveselilo. Takoj sem v Katoliški bukvarni vprašal po Gibbons: der Glaube unserer Väter, Einsiedeln, Benziger. Danes sem pa žalibog prejel odgovor, da je knjiga razprodana in se niti antikvarično ne dobi.

Prosim te torej v tej zadregi, da mi pomagaš z drugo knjigo.

Zagotavljam te svoje hvaležnosti in te prisrčno pozdravljam — zdrav zdravega —

Krško 30/11 910. Tvoj ves udani
Dr. J. Mencinger.

Naslovljenec mu je izza 7/12 1910 odgovoril:

Dragi prijatelj —

Zadnjič Ti nisem pravil, da imam Gibbonsa sam.

A, dragi, beroč sem vsega načrtal ter vanj delal svoje opazke. Koncem knjige pa sem pridejal kritiko, ki je morda bolj osebnega pomena.

Ker ga torej ne moreš dobiti, pošiljam Ti svoj proizvod.

A enega Te prosim: Ne sodi me ostro ob podčrtávanjih in opazkah. Po smrti, sem si mislil, naj to bere, kedor hoče. A dokler živim, sploh tacega ne želim. Zato Te še tega prosim, da za-se ohraniš vsebino mojih opazek

— če boš pa tej ali oni zelo nasproten, pouči me in pokaraj.

Pozneje mi poročaj, če bi še česa rad.

O Tomu Kempčanu govoriš, da je za Te preoster. Dragi, on je v prvi vrsti za menihe pisal; potem še le za ljudi med svetom. Po njem Te Bog ne bo sodil.

Sam sicer nimam veliko podobne literature. — Pač pa imam več knjig, po kojih sem zlagal duhovnovajske propovedi za učence. Ob takih prilikah je za nas Alojznike kedaj duhovito govoril Zlatousti Pogačar. Za take mladiče — kakor se spominjaš — preduhovito govoril ...

Natančno mi označi, kakošne tvarine bi še rad po prebranem Gibbonsu.

Gibbons naj bo le vvod Tvojemu dušnemu prokretu ...

24. septembra 1911 je bil gornjemu prijatelju vročen naslednji in zadnji Mencingerjev list:

Veličastni gospod! Ljubi prijatelj!

Lani k božiču si mi poslal knjigo „der Glaube unserer Väter“ od kardinala Gibbonsa, ki ti jo zdaj hvaležno vračam.

Knjiga je jasna in krasna. Hlastno sem jo prebral in potlej še večkrat tu in tam prelistaval. Novega sicer iz knjige nisem zvedel, vendar mi je bila kakor nova pomlad, ki nič novega ne prinese, pa oživi vse spomine, vse radosti prve naše pomladi.

Iz tvojih opazk v knjigi se vidi, da si jo čital z izredno paznostjo in vnemo. Ti imaš v sebi blaženo ravnodušnost in tisti mir, ki je dar prave pobožnosti. S kako slastjo si moral ti to knjigo čitati!

Meni še ni dodeljen tak dušni mir in pokoj. Ubožen sem v tej solzni dolini. Spomni se včasih v molitvi name!

Moje telo se še precej krepko počuti. Duh je oslabil, in zapušča me zlasti spomin. Ti si pa gotovo „mens sana in corpore sano“.

Oprosti, da ti knjigo tako pozno vračam. Veš pa gotovo iz mnogih skušinj, da se posojene knjige počasi vračajo.

Srčno te pozdravljam in se ti priporočam kakor tvoj

Krško 22/9 911.

zvesti prijatelj
Dr. J. Mencinger.

Duhovnik, ki dr. Mencingerju niti v letih ni bližnjik, niti se ne sme imenovati njegov znanec, se je prišedši na Krško hotel vклонiti temu veli-

kemu slovenskemu pripovedniku. Znano mu je bilo v gornjih listih navedeno njegovo stremljenje. — Videla sta se in se pogovarjala pač poprej; a le enkrat. To je bilo, ko je Mencinger pripeljal svojega nadarjenega stričnika Ivana Cvetka v Alojzijevišče. Takrat je namreč tega od Cvetka starejšega Alojznika osmošolca vprašal: „In kaj Vi postanete?“ „Duhovnik —“ je odgovoril. Dr. Mencinger na to: „Ecclesia dat panem et honorem —“ kruh in čast dosežete torej kot duhovnik. In čudno, prav tega sukoba in prav tega svojega vprašanja in gojenčevega odgovora se je Mencinger spominjal ob tem obisku po dolgih 28^{ih} letih.

Na odhodu je obljubil ta posetnik dr. Mencingerju, da se ga hoče spominjati v Marijinem Celju, kamor je namenjen prav te dneve. Dostavil je, da se še oglasi, če ga kedaj pot privêde na Krško. „Težko, da bi se še videla. Obiščite moj grob! Napis sem že sestavil:“ se je glasil odgovor.

Ker je odhajalec spoznal, s čim bi nenavadnemu in tako resnobnemu možu mogel posebno postreči, poslal mu je 15. septembra 1911 francoskega pisatelja Poulin-a: „Vers l'Eternité“ na nemško prevedeno knjigo „Auf dem Wege zur Ewigkeit“.

Odgovor na to dopošiljatev mu je bil 30. oktobra 1911 ta-le:

Velečastni gospod!

Pozno Vam izrekam svojo zahvalo za prijazno pošiljatev iz dne 15. septembra 911.

Knjigo „Auf dem Wege zur Ewigkeit“ sem prvič prebral 28. t. m. in jo danes drugič začel. Ta globoko mišljena knjiga, ki prepričuje z vso francosko vnemo, mi jako ugaja, in ne morem Vam dopovedati, kako zelo ste mi z njo ustregli.

Želim in upam, da v meni obrodi obilen duševen sad.

Zatorej dovolite, da Vas še enkrat zahvalujem tako za preblagi spomin, kakor za nedogledno korist, ki ste mi jo z njo naklonili.

Bog Vam povrni Vašo ljubeznivost!

Neomejeno spoštovaje se Vam priporočam kakor

Krško 30. oktobra 1911.

ves udani
Dr. J. Mencinger.

Tako se je Mencinger dolgo in vstrajno oziral proti večnosti. Baval se je s svojim odhodom nekako sedem let.

Ni se pripravljaj le v svoji sobi na tihem, nego brez strahu se je kazal očitno katoličana. O tem bi vedeli pripovedovati tudi Krčanje, ki

so ga lahko opazovali sredi med seboj: v cerkvi. „Najboljšega krškega župljana“ ga je imenoval takasni kapucinski o. gvardijan Herman Langeršek.

Na Krškem vedo, kako je bil mehkega srca do revežev in do svojih klientov. Strankam je zneske zniževal, in to veliko pod tarifo. To posebno zadnja leta pripravljajoč se na smrt. — V tem času je pregledal vse svoje denarne in službene knjige. Tako je l. 1910 poslal šmartinškemu župniku, Alojziju Šarcu, kr 60: naj je dobrotno vroči Margareti Porentovi z Brega, oziroma dedičem. Njene pravne stvari iz Kranja odhajajoč namreč ni vredil. A kmalu na to mu je sporočil, da je zadeva prepuščena nasledniku v Kranju, dr. Valent Štempiharju; na kar mu je župnik vrnil denar.

* * *

Namen tem vrsticam ni, da bi ocenjevale Mencingerjevo literarno delovanje.

V tem obziru se skladam z besedami, koje je v „Dom in Svetu“ 1912, št. 3, str. 114 zapisal dr. Anton Breznik: „Marsikateri pisatelj, čigar zbrana dela so se v zadnjem času pristavila preblizu Jurčičevih, Stritarjevih, Erjavčevih, Levstikovih in Tavčarjevih zbranih del, se bo moral za nekoliko odmakniti in prepustiti svoje mesto dr. Mencingerju.“ Še to jim pridevljem, da se bo vedno bolj ter bolj glasilo med nami o Mencingerjevi s cela nenavadni pisateljski duhovitosti in odličnosti. — Všeč mi je tudi ta-le sodba v Ivan Grafenauer-ovi „Zgodovini novejšega slovenskega slovstva“ II, 453: „Mencinger po celotnem svojem literarnem značaju ni sicer pripovednik v strogem pomenu besede; dejanje mu je zmeraj le nekaj povod, da nam razklada svoje nazore o najrazličnejših pojavih človeškega, kulturnega in narodnega življenja; a kot stvaritelj značajev, po svojem posebnem samosvojem slogu, kot klasik jezika zavzema v našem slovstvu prav posebno, odlično mesto.“ — Kar se njegove osebnosti tiče, soglašujem s črticami, ki je berem v „Soči“ izza 16. aprila 1912. Začrkal jih je pravi čestilec Mencingerjevih zmožnosti ter njegove vrednosti kot izobraženca in človeka dr. Karol Slanec v slovi: „Škoda je bila, da se ta mož ni naselil kot advokat v Ljubljani. Bil bi vzlic svojemu miroljubju naj-

boljši svetovalec mlajšim in starejšim v političnem in drugem delovanju . . . Pred seboj vidim to impozantno, markantno postavo, kakor jih Defregger slika po vzorcih tirolskih kmetov. Kako je mlajšim in starejšim pripovedoval o življenju Slovenstva v preteklosti in kako je risal njegovo hojo po svetu v sedanosti in slišim, kako se je branil te misli: da bi to ljudstvo moralo kot slovansko kedaj umreti. V takih urah je mogočno splamtela njegova ljubezen do svojega naroda in vsplamtela nas druge. Dr. Mencingerjev vpliv na človeka se je vdejstvoval najizdatnejše v pogovoru, v obhoji. Takrat je odpiral v sebi simpatični družbi vse

registre svojega uma in srca. Bilo je v tem možu vse harmonično. O njem se mora reči: „Največa omika, najmilejši sodnik.“ Modrijan Slovenstva je šel z njim s sveta in ljubeznjiv človek, kakor ga ne najdemo tako lahko med nami. Mencinger je vseboval toliko talenta in toliko srčnega razvoja, da ž njim Slovenci lahko stopimo pred svoje omikane sosede in jim kažemo: Ta je bil sin našega naroda, tega moremo staviti z vašimi najboljšimi v isto vrsto.“

* * *

Če sem vas v zgornjem popeljal v končne dneve Mencingerjevega življenja, opišem naj vam še, kako sem sam živel z njim v mladosti; opazoval ga kakor začetnega odvetnika in

po nekolikem tudi v njegovih poznejših moških letih.

Kot odličen dijak je bil brezplačno sprejet v ljubljansko Alojzijevisče. Prvi hišni vodiča dr. Zlatousti Pogačar je bil tisto dōbo nedosežen mladinoljub. Da se je gojencem preskrbela časih mladini potrebna izpremenjava, odločil je neko črto vrtnega prostora ob zidu doli proti strelški ulici gojencem za vrtičke. Širjava temu prostoru je bila kacega poldruzega metra. Te vrtece, ki so je obdelovali, so gojenci smatrali za nekako popolnoma svojo lastino. Zato so je tudi prodajali in kupovali. Slučaj je nanesel, da sva bila z Mencingerjem vrtna mejaša. Morda mu ni vġajal več ta prostor, zato je sklenil z menoj kupčijo ter mi je svoj vrtec za 12 starih krajcarjev prodal. Nakupil si je na to vrtec dalje doli; jaz pa sem postal tem načinom posestnik dveh. Samoumevno oba z

DR. J. MENCINGER.

Mencingerjem nisva zgojila tu klinčkov, kakor jih je znal zrediti vodijs Zlatousti. Po njegovi pripovedbi se namreč tisti čas nobeden ljubljanskih vrtnarjev ni mogel ponašati s takimi, kot so privčeli izpod vodijsve roke. Stali so v vrsti na tlakovem zidu pred vodijsvim stanovanjem. Še danes vidim te nenavadne, čisto vijolične cvetove, preprežene s črnimi marogami.

Sposobneje pevce je hodil v Alojzijevisče vsaj poredkoma učiti sloveči skladatelj, zakristan Gregorij Rihar. One vsakdanje vrednosti pa je prevzel tisto dôbo Luka Hiti, tri leta pred Mencingerjem v šolah. Hiti je bil součenec z isto tako izvrstnim vspehom šolajočima se tudi Alojznikoma: eksc. baron Josip Schwegel-om in te dni zamrlim najbogatejim Jugoslovanom, Josip Gorup-om, vitezom Slavinskim. Kakor smo se morali vsi vdeleževati tega pouka, hodil je tudi Mencinger v vsej potrpežljivosti v to uro. Videlo se mu je, da bi se bil rad vvežbal v tej ali drugi pesmi; a nedostajalo mu je popolnoma vsacega posluha. Zato mu je bilo glavno opravilo, da je z enakim mu népevcem, poznejim kanonikom Friderik Križnar-jem, donašal in odnašal svečnike, iz kojih so nam takrat svetile lojeve sveče. „Nosáče muzikaličnih svečnikov“ smo te baže pevce imenovali.

Lepo nas je v Alojzijevisču navajal Zlatousti na pobožnostno življenje. In to tem vmerjenim načinom, da se je čednost prikupila, ne pristudila. Alojzijeviska kapela je posvečena sv. križu. A k. š. Anton Alojzij Wolf je po slikarju Matej Langusu altarju preskrbel tudi sv. Alojzija podobo. Češčenje tega hišnega príprošnjika je bila sploh naša največa verska vaja. Vso Alojzijevo šesttednico so nam bile vsakdanje slovesne litanije in služil jih je edino le vodijs. Za to Alojzijevo pobožnost smo rabili knjige, ki so ležale v porabo po kapelinih klopih. Preskrbovalo jih je vodstvo. Popolnoma, kakor bi bilo danes, se spominjam, s kako vzornim spoštovanjem je dohajal Mencinger do sv. obhajila in s kako še večjo zbranostjo je stopal od altarja doli zopet v klop. Kakor nekako lomila se je ob tem gledé na mlada leta skoraj prevelika njegova postava.

Tako mu je tekel v vstavu čas, dokler ni v V^{tem} razredu izstopil.

Čemu izstopil? Pred par meseci je to tako-le pojasnoval: „Drugi so me pregovorili, da sem šel vun; češ, da bom lepše živel, ker bom imel obilo instrukcij. Nameraval sem nazaj prositi; ker pa nisem vedel, ali bi me v novič sprejeli, opustil sem to misel.“

Tu bi bilo opomniti, da bi ga bil vodijs Pogáar brezdvoma srčno rad príporočal k. š. Wolfu,

ko bi mu bil zaupal to svojo nakano. Saj je meni, bivšemu hišnemu vodijsu, tako pogostokrat kot knezškof povdarjal, kako naj obzirneje nego z drugimi ravnam soseben z odličnimi učenci višjih razredov: ker občinstvo prav te neredko vabi iz hiše. Kot instruktorjem se jim večkrat bolje godi, nego v Alojzijevisču. Oba z Zlatoustim sva bila prepričana o precejšnjem junaštvu tacega v šoli nadvladajočega mladeniča, ki se vabilom ni vdal in je v hiši ostal. Da bi mu bili daljši časi dani, vrnil bi bil vsakemu takemu prav gotovo kot škof. Ob tem njegovem naziranju se ni pripetilo le enkrat, da je dijaka, ki se je v viših razredih zglašil za Alojzijevisče, kakor knezškof brezplačno sprejel in to tudi takrat, če je bil iz imovite hiše.

* * *

Z izstoplim Alojznikom Mencingerjem nama ni bila več prilika kaj posebno občevati — sploh so se takrat le bolj součenci soznanjali med seboj in zvéz, razun sostanovanjskih, je kaj malo bilo.

Skupaj sva prišla še le v Kranju, ko je tu meseca novembra ali decembra 1871 pričel samostojno advokaturu; jaz pa sem bil učitelj na gimnaziji.

Večkrat smo se tisto dôbo shajali v Karol Šavnik-ovi lekarni, ki so ga Kranjčani že takrat posadili na županjski stolec. Od tû smo redoma krenili po gorenski cesti, gori proti najinemu domu. Razgleda na bližnjo Šmarjetno goro in na sv. Jošta in na spodaj šumečo Savo mu ni bilo nikedar preveč; kaj še le, ko so se nam v svojem divju pokazali gorenjski skalni vrhovi. Takrat se je Mencinger vzravnal prav po koncu; pogledal gori na Stol, na Triglavsko pogorje in še dalje na levo, tje proti rodnemu Bohinju. „Belle vue, belle vue“ je izustoval in se časih precej dolgo ni hotel niti premakniti. Na to se je veči del obrnil; pustil naju, da sva šla naprej; on je pa krenil zopet nazaj proti Kranju. Sploh ni prav rad hodil, kar je v zadnjem času spoznal za svojo ne malo napako.

Kakor se je takrat v Kranju splošno vedelo, bil je Mencinger na večerih duša kranjskim boljarjem, ki so od dnevnega dela šli na počitek, v to ali ono gostilno. Najraje se je vsedal na tisto klop, ki jo imajo stare hiše takoj v prvi gostilniški sobi okrog obsežne peči. Tu se zbira narod in ne gôspoda. Preden so se ločili, veleval je velikokrat še „Šentjanževca“ za poslovilo — šega, ki je prej Karol Šavnik niti v Kranju, niti nikjer drugod ni opazoval. Vstanovitelj je kranjskemu „Šentjanževanju“. Prav iskali so njegove družbe in duhovitosti

njegovih šal se stari Kranjci spominjajo še danes. Kakor iskre so se kresale iz Mencingerjevih ust. — Igral Mencinger ni in tudi tega ni treba povdarjati, da ga vino ni omotilo nikoli.

V teh časih dalje trajajočih večernih sostankih si je Mencinger do cela okrepil duhá. Zato se, prišel domu, ni podajal še na počitek, nego je za pisalno mizo sedeč večkrat pozno v noč iz právd koval rumenjake.

Takrat je nastopil župništvo v Šenčurju tudi odlični, dve leti pred Mencingerjem se šolajoči Alojznik, Martin Povše, mož tako male postave, kakor je bil Mencinger velike. V njegovi pisarni je opraviti bilo Šenčurjanu. „Kaj pa kaj novi župnik?“ ga zavpraša. „„Gospod doktor, majheni so, majheni —““ je bila odvrnitev. Mencinger zastavi na to desno péd na svoje čelo, od oči gori do las z besedo: „Oče, tako se mož sodi in ne tako“ ter pokaže ob zadnjih besedah z roko nizko doli, nekoliko nad mizino višino. O tem nam je sam pripovedoval in tudi to, da se mu je župnik Povše zahvalit prišel za tisti pouk župljanu in za premeritev svojega čela.

V Kranju bivajoč mi je pravil, kako se mu je kot učencu — tu memo v ljubljanske šole potujočemu — priljubil Kranj. Radi oddaljenosti je moral tu počiti in na takih počitkih se mu je rodila najsrčnejša želja, če bi se mogel kedaj za stanovitno vdomačiti se v tem mestu! „No, in sedaj sem tu —“ je dostavil.

Za odvetnika dobre postojanke, Kranja, bi tudi sploh ne bil zapustil, da ga ni žena — rojena Krčanka — zelo nagovarjala za Krško. „To še kosti niso gledé na Kranj —“ je Šavniku večkrat rekel pozneje. Zato povdarja ta njegov osební prijatelj: „Po Kranju je bilo Mencingerju zelo hudo in nikoli bi ne bil šel iz Kranja, nikoli!“ S kakimi čutili se je Kranja spominjal, priča listič, ki mu ga je bil zapisal. V njem so besede:

„Preblagi prijatelj, ces. svetnik, župan starodavnega Kranja! Po sreči sem iztaknil ta izvod „Krško in Krčani“ med svojimi knjigami. Sprejmi ga v spomin na prijatelja in tovariša nekdanjih veselih srečnih let v Kranju! Za slovo te srčno pozdravlja — Tvoj Dr. Janez Mencinger, advokat. Krško 20/8 908.“

Naslovljenec mi je dejal: „Solze so mi prišle, ko sem bral doposlane besede; bile so njegove zadnje.“

1882^{tega} leta se je ločil od tod na Krško.

Od takrat se osebno nisva videla več, dokler ni pripeljal v Alojzijevišče sprejetega svojega nečaka, Ivana Cvetka.

Alojznik Cvetek je dobro prospeval; v računstvu pa je bil ne le vseh Alojznikov, nego tudi vseh takratnih gimnazijcev prvi talent. Dovršivši šesti razred se je doma bivajoč nekokrat podal do „Savice“; Bohinjci pravijo „Sovice“. Ves vroč je vrnivši se stopil do škafe vode. „Le pij; le pij —“ so ga bodrili doma, mesto da bi mu bili preskrbeli kake gorke pijače. Pil je nad mero. Takoj tretji dan po tem vsodnem pitju se mu je vdrla kri, da so ga prevideli za smrt. V novem šolskem letu se je sedmošolcu takoj po Vseh svetih zopet dvignila kri. Poklicana usmiljenka mu je z vso ljubeznijo stregla in storilo se je, kar je človeško mogoče. Stric Mencinger pa mi je naročil: Ko bo toliko ozdravel, da bo za prevoz, vzamem ga na Krško. Tu v milejem zraku se morda vkrepí. Zgodilo se je in po štirinajstih dnéh sem ga pripeljal sam iz Alojzine na Mencingerjev dom. V lepi oskrbi je živel doli; a šibki svetilki je zmanjkalo olja. Tako mlad od tod. A vender se zadnji čas ni več menil za družega, nego za svojega Boga. S takratnim kapucinskim gvardijanom, o. Ubald Brgant-om, ki mu je bil ves čas zvest tolažnik, je veliko molil in bival že bolj na unem, nego na tem svetu. Prav na Silvestrovo l. 1887. sem bil zopet na Krškem; a ne na Cvetkovem okrepilu, nego na pokopu. Ta dan sem ga, govoreč mu nekaj spominjskih besedi, izročil tam doli k večnemu počitku.

S Cvetkom je Mencinger izgubil veliko. Mislil si ga je ob svoji številnejši rodbini kakor nekako prihodnje središče, kamor se bodo — ko bo kje župnikoval — družili krog njega njegovi otroci. A nadeja ga je varala tako, kakor se to godi prej ali slej skoraj vsakemu nas.

Že otroka Cvetka značaj se je Mencingerju priljubil. Nesrečnemu bohinjskobistriškemu župniku Ivanu Mesarju se je 6. avgusta 1881 porušil na pol dozidani cerkveni stolp. Pokopal je pod šibrami vselej z izvrstnimi šolskimi vspehi napredujočega Naklána, kapelana Ivana Jeralo, vzglednega duhovnika. Grozoviti vdarec je dovêdel seboj tudi veliko gmotne nesreče. Zato je župnik zaprosil odvetnika Mencingerja, naj ob tej veliki potrebi denarja izterja tiste domače dolžnike, ki jih je imela župna cerkev na Bistrici. Kakor je do mala slehrni nérad plačnik, tako tudi ti Bohinjskobistričanje. V tej svoji nejevolji so proglasili doktorja Mencingerja goljufo.

Le malo potem je bilo Cvetku iti v ljubljanske šole. Stari oče se je, preden je odšel, poslo-

vil takrat od dečka z besedo: „Boš pa dohtar, kakor tvoj stric.“ A brihtni deček je na kratko odgovoril: „Goljuf pa že ne bom.“ O tem poslovljenju je Mencinger večkrat rad pripovedoval in se spominjal te prevrede smrti z besedo: „Cvetka je bilo škoda, ker je šel tako zgodaj v grob.“

Pravil mi je pa tudi, kako je že bolnega odgojevale izkušal. „Kaj ne, v Alojzijevišču je trdo?“ ga je vprašal. In Cvetek: „„Trdo je za te, ki ne vboğajo. Sicer pa neizrečeno prijetno. Nobeden nam ničesar ne reče.““ Komur je bilo z mladino поблиže opraviti, pritrdeč bo že vsled teh besedi Mencingerjevi sodbi o mladeniču Cvetku.

* * *

Od Cvetkovega pokopa, torej več nego 24 let, z Mencingerjem zopet nisva osebno več občevala. Pismo le in takrat zelo veliko, ko se je l. 1901. vršila državnozborna volitev za dolenska mesta: Novomesto, Krško, Višnja Gora, Kostanjevica in Črnomelj.

* * *

Petek, 12. aprila 1912 na večer mi je iz Kranja na Okroglo cesarski svètnik Karol Šavnik poslal dopisnico nepričakovane vsebine: „Dr. J. Mencinger danes popoldne umrl. Pogreb v nedeljo, 14. t. m., popoldne ob 4^{rih}. Kranj 12. aprila 1912. K. Šavnik.“

Pretrleslo me je. Sklep mi je bil gotov in zgovorili smo se z gospo soprogo in součencem Šavnikom radi odhoda na Krško.

Došli smo doli, ko je bilo rajniku vsojenih še nekaj ur bivanja med nami — da se nam potem to, kar je umrljivega, za vselej odmakne izpred oči.

Še je ležalo na mrtvaškem odru njegovo truplo, ko sem prišel kropit. Slučaj je hotel, da je stala tisto trenutje kroğ pokojnika vsa njegova rodbina. Hud prizor mi je bil; a lepo, srčno lepo — ko so odraščeni sinovi jokali ob njem, ki ga bodo imeli na domu le še trenutke, prav kakor jokajo mali otroci.

Veličastvo smrti je Mencingerju poduhovilo obraz. Podoba mu je bila prav, kakor sem ga videl pred obilimi leti; le ta čas popolnoma obelèla mogočna brada mu je obrobovala obličje

v sé zavijajoč tudi znamenje upa, križ, ki so ga trdo oklepale na prsih njegove roke.

Za nekoliko četrtinek je zazvonilo.

Nekaj redko slovesnega se mi je zdelo ob tem pogrebu. Tudi na novo vzbujena narava je ob sprevodu s svojih dreves zgodnjih cvetičnih peresec stlala doli na rakev neumrljivega buditelja našega rodú.

A mene je napolnjevala srčna vteha, da sem ga mogel izročiti posvečenim tlam naše ljube domovine.

* * *

Čez mahovite skale se podí Savica gori pod ledenim Triglavom tam ob Mencingerjevi rojstni vasi, na Brôdu, bohinjskobistriške župnije. Navdala ga je v svojem nemirju s pesniškim vzletom. — Kjer se je slovenskemu pisatelju postlala sedaj néma posteljica pod dolenskimi vinorodnimi brdovi — tam se je vmiril kakor Savin tok, tako Mencingerjev ognjeviti duh. Vtihnèla Sava pa péva melanholično pesem tu memo gomile enega naših velikih.

Če kedo vspešno, je po našem naziranju prav Mencinger srečno rešil pravdo svetá. A sam v svoji skromnosti méní, da je ni. Zato govori znak velicega duha iz nagrobnega napisa, kakor ga določa v svoji oporoki, izvršeni prav po dnevu dve leti pred smrtjo, 12. aprila 1910. Pobesedno tam piše: „Če mi dediči postavijo spomenik, se sme nanj zapisati samo to:

Tukaj vstajenja čaka

dr. Janez Mencinger,
advokat.

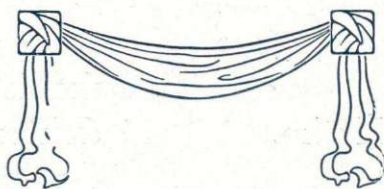
Svoježa življenja pravdo je začel
26/3 1838

in nedovršeno končal
... 1911/... ..

Bodi mu sodba milostljiva. —“

Da bi jo, nepozabni, končal to pravdo vsakdo nas vsaj tako, kakor si jo ti — potem upamo, da bo ta sodba tako milostiva nam, kakor je tebi že milostiva bila.

Have pia anima — v miru počivaj!

KNJIŽEVNOST.

„Zlate črke“ na posodi **Gazel** — ali problem apolitične lepote v Prešernovi umetnosti. Slovstvena študija v svitu romantike in antike. — I. del. (S prilogami v II. delu.) Spisal in založil Josip Puntar. V Ljubljani, 1912. Tiskala Katoliška Tiskarna v Ljubljani. V. 8°. Str. XVII + 148. Cena 6 K. (Dalje¹.) Tako nekako, kakor sem zadnjič referiral, smo menda vsi doslej razumevali Žigonova izvajanja o Prešernovi umetnosti: samo številke so nam migljale pred očmi, in nekateri so ogorčeno protestirali, da nam Žigon našega največjega pesnika zdaj predstavlja v poniževalni vlogi krojača, ki z vatlom v roki meri, kako dolga bodi ta ali ona pesem. Tako je nastal nevaren predsodek zoper Žigonove trditve, a nastal je le vsled tega, ker smo reči, ki jih Žigon smatra le bolj za postranske, smatrali za poglavitne. Niso mu namreč številke glavna reč, temveč zadaj za številkami tiči Žigonovo novo odkritje. Godilo se je večini kritikov doslej po tistem znanem reku: Vor lauter Bäumen siehst du den Wald nicht! V našem slučaju bi lahko rekli: od samih števil ne vidiš celote. Treba je bilo Puntarja, da nam je pokazal jedro Žigonovih misli, in to je: umetnina, če je res umetnina, je organizem, vsebinski organizem vselej, časih tudi (pri posebnih mojstrih, kakor je Prešeren) formalen organizem. „To je osnovno vprašanje, kjer bi se bili morali lotiti kritiki Žigonove teorije in jo ali pobiti, ali pa priznati do zadnjih posledic.“ (Zlate črke, IX.) Umetnina je vsebinski organizem! Dr. Žigon je prvič poudaril to misel v spisu „Lel — naš krmar“ (Dom in Svet, 1905, tudi ponatisk). Prekrasna žalostinka „V spomin Matija Čopa“ iz l. 1845. je klasičen dokaz za skrivnostni razvoj umetnine: kar je Prešeren prej v desetih letih (1835—1845) ob raznih prilikah o svojem prijatelju zamislil, je bilo vse le kot nekakšna kal, kot nekakšen zametek, ki se je iz njega počasi razvil organizem — žalostinka iz l. 1845.: v tej so strnjene vse misli, v prejšnjih letih tuintam izrečene. — Umetnina je vsebinski organizem. Dragoceno je to spoznanje; iz njega namreč sledi, da ne sme biti v njej nobenega tujega telesca, ničesar, kar ni v organski zvezi s celoto. In ta organska zveza nujno zahteva — to je bila prva korist, ki je vzrasla dr. Žigonu iz novega spoznanja — da Lelj in Palinur more biti edino le Čop in nihče drugi, dve metafori o isti osebi. — Umetnina pa ni samo vsebinski organizem, ampak je včasih (ne vselej!) tudi formalen organizem, kar nje ceno seveda še bolj dvigne. Že v omenjenem spisu iz l. 1905. namiguje naš prešernoslovec, da je žalostinka V spomin M. Čopu tudi formalen organizem z določenimi deli, s svojo opredeljeno sredino in svojim povdarjenim vrhom; a ex professo govori o formalnih organizmih pri Prešernu naslednje leto, 1906, v Zborniku Matice Slovenske. Tercina mu je klica, zametek novih, višjih formalnih organizmov, in sicer se razvije iz nje najprej lahko sonet ali pa stanca; še više pa se iz soneta zopet

lahko razvije sonetni venec. Prešeren se je dobro zavedal, da so to tudi formalni organizmi! No, teh višjih formalnih organizmov (sonet, son. venec, stanca) seveda Prešernu ni bilo treba šele razvijati, našel jih je že razvite, zlasti v italijanskem slovstvu; pač pa se zdi, da je samotvorno razvil po istem principu en višji formalni organizem, prekrasno nemško elegijo „Dem Andenken des M. Zhop“; kakor so si stari mojstri iz tercine razvili sonet in iz soneta sonetni venec, takó — piše dr. Žigon v omenjenem „Zborniku“ (na str. 87—100) — si je naš Prešeren najbrže sam razvil iz dveh odprtih tercín („tercinski stavek“) omenjeni formalni organizem višje vrste; Žigon o tem organizmu (namreč „Dem Andenken“ . . .) ne vé 1. kakšno ime bi mu dal, niti 2., če imá kakšno drugo slovstvo pred Prešernom kaj podobnega. Kar se tiče 1. točke, si Žigon pomaša z izrazom „sestavljena

GORSKI STRELCI NA TEŽAVNEM POHODU.

¹ Prim. „D. in Sv.“ 1912. št. 4. str. 152 nasl.

tercinska perioda" ali „sestavljeno tercinsko priredje“. K 2. točki bi pa jaz to-le pripomnil: Iz zasebnega pogovora z g. dr. Žigonom sem pred kratkim izvedel, da je slavní profesor Čop vsake počitnice pridno popotoval in baš sedaj dr. Žigon zasleduje, da je Čop prišel tudi v Milan k slovečemu italijanskemu pesniku Vincenzo Monti (1754—1828). In ko sem slišal to ime, se mi je v hipu zasvetilo: Monti je bil namreč v novi italijanski literaturi prvi, ki je po 500 letih pozabljen Dantejevo tercino zopet uvedel v slovstvo in jo sijajno rabil v svojih najboljših delih, Kaj, ko bi Čop tako posredoval? In morda se nahajajo v delih Montijevih podobni višji formalni organizmi? Morda smo razrešitvi uganke že čisto blizu. No, pa počakajmo, kaj nam pove dr. Žigon o Čopu in Montiju... Vsebinski organizem, formalni organizem... res, lepe besede! A ko je l. 1907. dr. Žigon te reči razlagal v graškem seminarju za slavistiko, so mu ugovarjali, in sam vseučiliški profesor dr. M. Murko mu je rekel: „Vse lepo, a podajte nam dokazov in jasnih paralel iz drugih literatur, in verjeli bomo!“ (Čas, 1911, str. 270). A dr. Žigon teh paralel ni mogel navesti... Bilo je gotovo mučno. Ali bo torej vsa ta lepa teorija padla v vodo zdaj, ko nimaš paralel? Je-li vsa ta teorija samo izrodek tvojih možganov? Tedaj pa je bil med slušatelji v seminarju tudi mlad slušatelj klasične filologije; temu je dr. Žigonova osamljenost težko dela. Rad bi mu bil priskočil na pomoč, a kako? Zamislil se je v problem, začel čitati stare klasike, a tudi romantike, in glej, mogel je tudi on zaklicati: *εὐρηκα!* Dr. Žigonu je prišla res krepka pomoč, ki bo boj brez dvoma odločila — zanj. Josip Puntar — to je tisti mladi klasični filolog — je namreč podal zahtevane paralele. Najprej iz romantikov. V „Zlatih črkah“ namreč navaja dokaze, da je imela enake nazore o umetnini-organizmu tudi vsa sodobna romantična šola. Kar tu piše, je vse res zelo zanimivo in nam širi obzorje. Versko svetovno naziranje romantikov je bil — panteizem: vesoljstvo, vsemirje je ena sama substanca, en sam živ organizem, čigar notranja, duhovna vez je svetovna duša (Weltseele, cf. Prešernov Weltgeist), ki ohranja harmonijo v svetovju. Posamezne stvari so delci, drobcí te svetovne vseene, kakor iskre ene praluči (cf. Prešeren: „Urlicht“ i. t. d. „Zlate črke“ str. 1 nsl.). Posredovalec med antičnim in panteizmom romantike je bil Anglež Shaftesbury (1671 do 1713), o katerem govori Puntar str. 18 nsl. Od verskega panteizma do estetskega, pesniškega je pa samo en korak: kakor je vesoljstvo živ organizem, tako — so trdili romantiki — je tudi vsaka umetnina organizem s strogim sorazmerjem posameznih delov; in kakor ima vesoljstvo, vsemirje svoje središče, od katerega dobiva moč in življenje in harmonijo, in tisto središče je *το Παν*, svetovni duh, der Weltgeist, tako ima tudi vsaka umetnina svoje središče, ki ureja harmonijo posameznih delov; in kakor se svetovje suče okrog svetovne osi, tako so romantiki govorili tudi o osi v umetnini. Misel o središču v umetnini smatra zgodovinarica romantike M. Joachimi (Weltanschauung der Romantik, cit. Puntar, 13) za osnovno misel romantike. A če je bila to osnovna misel vse nemške romantike (Puntar ima dovolj dokazov od str. 12—24!), zakaj — tako res po pravici vprašujemo — ne bi bila tudi slovenske, torej Pre-

šernove? Če torej Žigon pri Prešernovih umetninah govori o središču, vrhu kompozicije, ne vsiljuje nič Prešernu tujega, temuč govori v znanstvenih izrazih, katerih se je Prešeren kot romantik zavedal in v njih zmislu tudi ustvarjal. Iz romantike je torej Prešeren lahko imel zavest, da bodi umetnina živ organizem s poudarjenim središčem; imel jo je pa lahko tudi iz antike, in sicer ali neposredno kot klasično izobražen poet in obenem prijatelj klasično visokonaobraženega profesorja Čopa, ali pa posredno, t. j. potom romantike, ki je venomer poudarjala antiko in smatrala za najvišji umetniški ideal združitev romantike z antiko. Primerjajoč se z antiko je romantika — vedno polna metafor — iznašla novo prisposodbo zase in za svoje stremljenje: segla je namreč v megleno starodavnost, v čas še pred sedmerimi dnevi stvarjenja in urejevanja, v dobo, ko je bil ves sedanjí svet še neurejena masa, kaos, in se je šele s prvim dnem („Bodi svetloba!“) začelo urejevanje, red, nomos (*νόμος*), — in rekla je romantika: podoba romantike je kaos, nomos pa je podoba antike! „Kar je prvotnejše, to ugaja romantikom. Prvotnejše pa je čustvo in ne že opredeljeni pojem; prvotnejše je vesoljstvo in ne poedini določeni košček; prvotnejši je nered nego red... Kaos — *nòmos*... To je najkrajša formula za pojmovanje razlike med staroklasično in modernoromantiško estetiko.“ (Str. 41). Kakor je najprej trdila, da je vsaka umetnina živ organizem, tako zdaj trdi isto, a gre še dalje, češ: umetnina mora biti — po vsebini — kot nekakšen kaos, v katerem so že klice vsega poznejšega bitja, mora biti v njem v neki sanjavi obliki obsežena neka celota, mora biti nekakšen mali svet (mikrokosmos), podoba makrokosma. In če pristopi k temu kaosu antični nomos, nastane ideal umetnine. In te misli nas vodijo sedaj k — Prešernovim gazelicam. Kadar smo doslej brali prvo gazelo:

Pesem moja je posoda tvôjiga imena...
na posodi v zlatih čerkah slava se bo brala itd.

smo si ponavadi pač mislili, da hoče pesnik isto povedati, kakor n. pr. so v polpretekli dobi pridnim učencem rekli v šoli: v zlate bukve prideš, z zlatimi črkami boš v njih zapisan; toda danes je stopila razlaga sedmorice gazel v popolnoma nov, nepričakovan, nesluten štadij. Najprej je dr. Žigon v Zborniku M. Sl. (1907, glej Dom in Svet, 1912, str. 153) dokazal, da je ta sedmorica en organizem, in sicer vsebinski organizem, celota sama zase, od katere ne smeš ničesar vzeti, ako nočeš razdreti tesne medsebojne zveze; dokazal je tudi, da je ta vsebina tako razdeljena, da je baš v sredini (4. gaz.) poudarjeni vrh, 1. je prolog, 7. epilog, in da tiste „zlate črke“ merijo na zunanji izraz vsebinskega organizma. Pri nekaterih drugih umetninah (n. pr. Sonetni venec, zlasti pa Dem Andenken des M. Zhop) je Žigon odločno trdil, da so i vsebinski, i formalni organizmi; o gazelah si ni upal trditi, da so tudi formalen organizem. Nastopil je Puntar, ki hoče v svoji knjigi dokazati — in to je poglobitni nje namen — da je sedmorica gazel tudi formalen organizem; po vsebini da je — v zmislu romantikov — nekakšen kaos, kateremu je dal Prešeren antično formo — sedmerodelni nomos.

A kaj je sedmerodelni *νόμος*? Da bi nam to pojasnil, nas pisatelj pelje najprej v Kypselovo skrinjo in Françoisovo vazo, dve stari grški umetnini, ki

imata po pet obročev, a tako, da je baš srednji debelo podčrtan (31 nsl.); nato nas vodi pred razne grške templje, kjer nam razkazuje njih pročelja, katerih kompozicija je sedmerodelna tako, da je zopet sredina posebno poudarjena; pri tej priliki nam odkriva razločke med pročeljem svetišča v Olimpiji in onim na Akropoli. A ker mu je umetnost, bodi prostorninska, bodi časovna, samo ena, nas vodi tudi v grški teater ter kaže, kako so tudi Ajshilove in Sofoklejeve drame sedmerodelne z istotako poudarjeno sredino ter z Winterjem govori o trikotni piramidalni zasnovi grških dram; od dram nas vodi k retorjem; tudi Demostenov *περὶ σπεράνων* ima trikotno zasnovo, takisto Horacijeve ode (85 nsl.); posebno dobro se vidi sedmorična kompozicija v liričnih korih grških dram (60 nsl.). Vendar pa vse to še ni pravi grški *νόμος*; kaj je bil torej ta? Bile so to lirične pesnitve, zlagane v čast boгу Apolonu, boгу simetrije, ki je brenkal na harfo s sedmorico strun; pele so se pri svetih obredih, torej so bile religiozna, verska poezija. Tisti nomi so imeli natanko določeno sedmerodelno kompozicijo in vemo celo še, kako so se imenovali ti posamezni deli (str. 76 nsl.); najvažnejši seveda je bil srednji, *ὀμφαλος*. Prav v začetek grške lirike segajo ti nomi; Terpander je bil njih posebni mojster. Ali se jih je pa mnogo ohranilo? In ali se da o njih dokazati, da je njih formalna kompozicija vplivala na sedmero število Prešernovih gazelic? Iz vse literature nam pisatelj predstavi en pravi *νόμος*, in sicer ga je zložil Tibul (II. 5), ljubljeneec Prešernov. Samostojno dokazuje, da je ta elegija i vsebinski, i formalen *νόμος*. Dokazovanje je duhovito in vzorno. Na podlagi svoje teorije, da je to formalen organizem, zagleda Puntar isto dejstvo, kot razni drugi filologi z drugih stališč, dejstvo namreč, da je med 38. in 39. vrsto izpadel en distih. Reči moramo, da se mu je popolnoma posrečilo. No, in kako — vprašujemo zdaj radovedno — je te vrste verska poezija vplivala na sedmorično kompozicijo gazel? Odgovora nam knjiga še ne da; skrivnostno pač namigava, a dokaz pride šele v nadaljevanju. Se-li posreči. Iz stroge znanstvene metode pisateljeve se sme pričakovati, da bo rezultat trden. Zazdaj so predvsem klasični filologi izvedeli, da je tudi rimska literatura imela Apolonov *νόμος*, če drugega ne, vsaj v Tibulu II. 5; za umevanje Prešerna pa vemo zdaj toliko, da so tiste „zlate čerke“ v prvi gazelici le hieroglif, kakor bi rekli romantiki, ali sveto apolonično število sedem.

To bodi le začasen referat o knjigi; končno sodbo bo mogoče izreči šele, ko bo delo dovršeno. Vendar jo pa že zdaj lahko toplo priporočamo; v knjigi je cel zaklad dragocenih misli o umetnosti. Ta ali oni bo našel posebe kakšno zelo prikladno izpodbudo; tako si n. pr. učitelj, ki mora dajati in popravljati dan za dnevom slovenske naloge, po Puntarjevi knjigi osveži čut, da bodi tudi vsaka naloga nekakšen organizem, ki ne sme biti v njem nobenega tujega telesca; iznova si tudi oživi zmisel za lepo dispozicijo naloge. Klasični filolog gotovo ne bo čital Sofoklejevih dram, da ne bi vpošteval prevažnih Puntarjevih paralel med prostorninsko in časovno umetnostjo. Pa tudi razni drugi duševni delavci utegnejo imeti marsikaj koristi, ako knjigo jamejo počasi študirati: germanist (vpogled v tajnosti nemške romantike!), liturg (vpliv sedmice pri sv. obredih, v Mitrovi liturgiji, Tibulova elegija

nekakšna prigodnica novemu svečeniku, „novomašniku“ . . .), govornik (sestav panegirika), pedagog (važnost števila in reda sploh: *serva ordinem et ordo servabit te* — str. 78!) itd.

Ako hočeš torej globoko pojmovati umetnost, prostorninsko, časovno in življenjsko, kupi in beril!

Dr. J. Debevec.

Fr. Milčinski: **Muhoborci**. Založil Lavoslav Schwentner v Ljubljani. 1912. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. — Milčinski je prijeten pisatelj. Človek rad vzame v roke njegove stvari, pa naj so že „Igračke“ ali „Pravljice“ ali „Muhoborci“. Zabavaš se ob njegovi otroški naivnosti, uživaš njegov humor, pa tudi resne stvari meditiraš ob njem. Zakaj zlasti humor Milčinskega je tak, da uči. Ni sarkazem — vendar šiba in biča. Človek se dobrovoljno smeja, če bere n. pr. te „Muhoborce“, na dnu duše pa mu postaja žalostno in grenko, ko vidi, da imamo res toliko in takih napak na sebi, kakor nam jih očita pisatelj. Ridentem dicere verum quid vetat! S tem Horacijevim geslom v srcu piše Milčinski svoje zabavne povesti. Kara muhoborsko, to se pravi naše — pijančevanje. V gostilni pri „Pikapolonici“ „se je seveda veselo trkalo in možato pilo. Toda izpregovorila se je tudi še mnoga resna, krepka, jedrnata beseda. Zakaj čuda veliko rodoljubja, podjetnosti in neustrašenosti je ob takih mokrih prilikah v Muhoboru. Pa tudi drugod. In s tega idealnega stališča je pravzaprav škoda, zakaj nismo Slovenci vedno pijani!“ (Str. 23.) Saj je tudi težko brez pijače. Kam pa bi ljudje s časom in denarjem, če bi ne bilo poskusenj v „Deželni vinski kleti“, katera je pač „edini deželni dobrodelni zavod, ki ni pritožeb čezenj...“ (Str. 178.) Slabo bi bilo za naše rodoljubje, če bi ne pili. Z rodoljubjem je potem pravzaprav pri kraju. Zakaj „lep rodoljub, ki še za liter vina nima rodoljubja v srcu, taki rodoljubi sodijo v pokoj, v zasluženi pokoj sodijo taki rodoljubi, njih narodnost pa med škarte!“ (Str. 134.) Saj ne moreš več na preprosto narodno veselico, če se ti je vsled večletnega delovanja za narod končno tako izkvaril želodec, da se mu vino in pivo ne priležeta več, tudi ne, če imaš za podlago „obmejni golaž z narodnim kolkom!“ (Str. 132.) Zato res srečen človek, ki lahko vse življenje dostojno posveča čašam in vrčkom, kakor n. pr. gospod Krunoslav Batić, ki pije najrajši iz nizkih, gladkih vrčkov, kakor je to tradicionalno v družini. „Znate, jaz pijem pivo najrajši iz takih nizkih gladkih vrčkov, iz drugih mi ne diši tako: Moj otec je takisto vedno pil le iz takih vrčkov — bogami, kako je bil srdit, ako se mu je doneslo pivo v drugačnem vrčku — in moj svak takisto kakor jaz. Lahko rečem, vsa naša obitelj pije iz takih vrčkov. Ali ni to čudno? Onda, ako pride na prisego — moj starejši brat, zgolj on ni pil iz takovih vrčkov; toda ta brat je umrl! Kar nas je pa živih od naše obitelji — vsi samo iz takih vrčkov!“ (Str. 50.) In še mnogo tega. Voditelji abstinenčnega gibanja so Milčinskemu lahko hvaležni za „Muhoborce“. — Pijanosti sestra je surovost. Tudi te je v narodu in s perečo satiro jo je ožigosal Milčinski v „Upokojenem rodoljubu“. „Mladenič je bil pijan, kakšen pa; . . . pričel se je rotiti in pridušati — ljubi moj človek: Kaj takega še nisem slišal!“ Potem je v dokaz, da je Slovan, „zatulil slovansko himno. Ta se je tako glasila iz njegovih ust: — Mej duš Slovani, prokleti hudič, naša reč slovanska, fiks

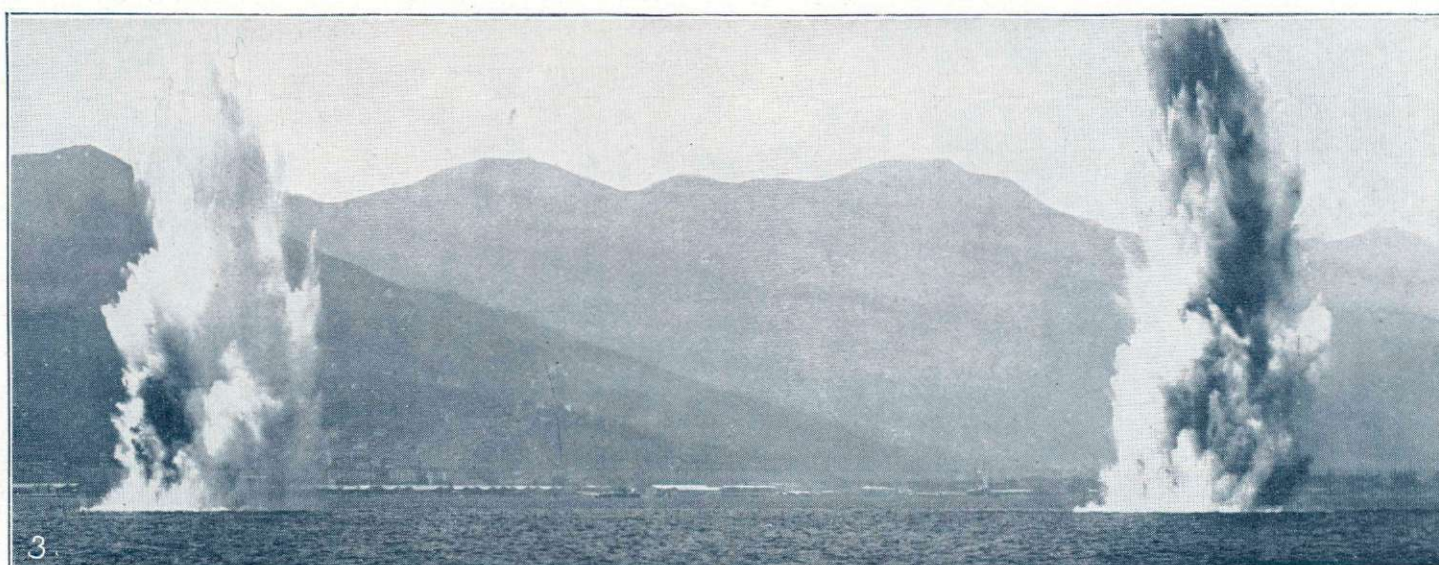
Lavdon, sakramensko živo klije, dokler, harduš krščen, naše verno srce, krucinal krvav, za naš narod bije!" ... (Str. 128, 129.) — To je sicer nametano z debelim, zidarskim čopičem, ampak prav je, da je to povedal Milčinski, da ne bo nihče več ugovarjal potrebi naših „Izobraževalnih društev“. — Moderno vzgojo otrok je pisatelj dobro ošvignil v „Luški gospodi“, kjer pripoveduje dvanajstletno (sic!) dekletce svoji teti: „Snoči smo imeli bal, jaz sem bila do treh pokonci, mama so šli še-le ob šestih v posteljo, ata, oficial in notarjev pisar pa sploh niso šli spat, le poslušajte, kako lepo se deró!“ (Str. 25, 26.) Kaj naj iz takih dekletec postane drugega nego lahkožive gizdalinke! „Eleganca kakor na dvoru! Tratnikova Lojzika od tamle nasproti je imela bele glacé-čevljičke; da si jih ni čez cesto umazala, jo je krščenica, stara Mica, štiporama prenesla sem pred prag ... Mlakarjeva Lina, dobro

jeklena! ...“ (Str. 7.) To je dobro povedano. Nikakor pa ne moremo pritrditi gospodu pisatelju, da bi bile vse difference med nami nekako tako nedolžne, kot je ta, ali da bi se naše stranke ločevale po tem, če kdo pozdravlja duhovščino ali ne. (Str. 190. „To je tisti Plevel, ki ne pozdravlja duhovščine?“) Gospod pisatelj, ki je vnet zagovornik narodne sloge — kdo si je ne želi! — bo moral tu že pogledati bolj do dna ...

Dovolj! Muhoborci so lepa zabavna in vzgojna knjiga.

Dr. Mih. Opeka.

Mlekarstvo s črticami o živinoreji. Priročna knjiga za mlekarje, odbornike mlekarskih in živinskih zadrug ter za ljubitelje mlekarstva sploh. Spisal Anton Pevec, deželni mlekarski instruktor na Kranjskem. Prvi snopič s 104 slikami. V Ljubljani. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. 1912.

EKSPLOZIJA MIN.

dekletce, ampak noge ima — kakor slon; ta je prinesla lakaste čevlje seboj v papirju ...“ (Str. 26.) In tako vihti pisatelj svoj bič semtertja. Tudi višjim glavam ne prizanaša in tudi bolj nedolžnim grehom ne. Čudno bi bilo, če ne bi povedal katere našim „črkopravdarjem!“ „V lučanju kamenja so se že od nekdaj odlikovali paglavci muhoborski. Oziroma Muhoborski z velikim „M“. Ne vem, kako bo pravilnejše. Ta profesor uči tako, oni tako, častivredna rodoljuba sta obadva, človek se ne bi rad zameril ne temu, ne onemu in zato je položaj pisatelju zelo mučen. Ako bi se smelo častivrednima rodoljuboma svetovati: zedinita naj se in žreb naj odloči! Srce nam ne bo izkrvavelo, naj zmağa mala začetnica ali velika, da bo le mir! Časi so slabi, za kruh gre trda, draginja je taka, da jajce stane 12 vinarjev pa se ukvarjaj s pravopisom vsake kvatre novim, kakor da ni drugih skrbi! Zato naj se učena gospoda poravnata in zedinita! Pa kaj, ko se ne bosta! Prazen je up, ker sta Slovenca in po vrhu še profesorja: trda, neizprosna

Krmar Milanovič. Povest. Prosto po Russellovem romanu „Krmar Holdsworth“. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Tisk Katoliške Tiskarne. — Knjiga bo dobrodošla knjižnicam „Izobraževalnih“ in drugih društev.

Amerika in Amerikanci. Spisal Rev. I. M. Trunk. 3. zvezek. V Celovcu 1912. Samozaložba. — Tudi ta snopič še nadaljuje opisovanje posameznih ameriških držav.

Nekoliko podatka o kugi godine 1739 i godine 1743—1745. Napisao Janko Barle. U Zagrebu. Tisak Dioničke Tiskare 1912. — Sestavek je ponatisk iz hrvaškega „Liječničkog vijestnika“.

Vladimiro Bakotić: **Un poeta mitrato della Bosnia.** Milano. Tip. Casa Editrice Ambrosiana. 1912. — Glej „To in ono“!

TO IN ONO.

Anton Globočnik pl. Sorodolski.

Vladni svetnik v pokoju Anton Globočnik pl. Sorodolski, ki je umrl dne 2. marca t. l. na Dunaju, zasluži, da mu tudi „Dom in Svet“ posveti nekaj spominskih vrstic, kajti okoli njegove osebe se vije precejšen kos slovenske kulturne in politične zgodovine. Rojen je bil 20. maja l. 1825. v Železnikih. V ilirsko mišljenje ga je vpeljal Luka Jeran, s katerim je občeval l. 1841. in 1842. kot dijak. Tej rodoljubni smeri je ostal Globočnik zvest tudi na dunajskem vseučilišču, kjer je občeval z Matejem Cigaletom in Petrom Koslerjem. Slovenska narodna zastava in ideja združene Slovenije sta neločljivo spojeni z Globočnikovim imenom, kajti l. 1848., ko se je Globočnik

A. GLOBOČNIK PL. SORODOLSKI.

živahno udeleževal ustavnega gibanja, je s Petrom Koslerjem določil, da veljaj kranjska deželna zastava (belo-modro-rdeča) kot slovenska trobojnica, in istega leta je izdal s tovarišem pravnikom Semrajcem v „Novicah“ oklic na Slovence, naj se potegujejo za združitev vseh slovenskih pokrajin v eno upravno celoto.

Kot uradnik je služil pri sodiščih v Ljubljani, Kranju, Vipavi, dalje pri okrajnih uradih v Osjeku, v Stubici in v Čakovcu, kjer je bil c. kr. okrajni predstojnik do l. 1861. Njegovo delovanje na Hrvaškem je zgodovinsko važno, kajti v Čakovcu je delal na to, da se Medjimurje priklopi Hrvaški; slabotna hrvaška vlada je pa odnehala Mažarom, ki so se polastili Medjimurja in si podvrgli tudi tamošnje Slovence, Globočnik pa je moral zapustiti Hrvaško.

Odslej je na Kranjskem jako blagodosno deloval kot politični uradnik, kot znanstvenik in kot pisatelj. Kot okrajni glavar v Postojni je povzdignil in uredil jamsko upravo; uvedel je električno luč in položil tir, zasadil drevorede in skrbel za reklamo. Leta 1885. je prišel kot vladni svetnik v Ljubljano, kjer je deloval pri

„Muzejskem društvu“, l. 1890. je stopil v pokoj, a bil takoj od tedanje katoliškonarodne stranke izvoljen za poslanca v državni zbor, koder je vstopil v Hohenwartov klub.

Pisateljsko delovanje Globočnikovo je mnogostransko in plodovito. Poleg memoar iz svojega političnega delovanja so važni njegovi praktično administrativni spisi, n. pr. dve knjigi o nalogah in poslih občin ter županov, ki ji je Levstik iz nemškega izvirnika prevedel na slovenski jezik. Poleg raznih pravoslovnih spisov je izdal tudi zgodovino svojega rojstnega kraja Železnikov in ugledno delo o avstrijskem denarstvu. Kot konservator c. kr. centralne komisije za ohranitev umetniških in zgodovinskih spomenikov je narisal arheološki zemljevid kranjske dežele.

K zgodovini protireformacije.

Zgodovina reformacije in protireformacije je v marsičem nejasna in običajni spisi o njej temelje mnogokrat na jako motnih virih. Polemični strankarski viri ne morejo dati prave slike. Kritična zgodovina Luthrovega delovanja se je šele zdaj začela po epohalnih delih Denifla in Grisarja, ki sta uničila marsikatero bajko in nam kažeta svojega junaka brez gloriole in brez sovraštva. Tudi pri nas običajni nazori o reformaciji in protireformaciji so potrebni kritične revizije, in v tem oziru je jako hvalevreden sicer kratki, a tehtni sestavek „Zur Autorschaft des „Gründlichen Gegenberichtes“, ki ga je objavil dr. Jožef Gruden v 2. zvezku letošnje „Carniole“.

Pod imenom Jakoba Rosolenza, prošta na Ščavnici, je namreč izšla knjiga tega imena, ki pobija obrekovanja wittenberškega profesorja Davida Rungija in obsega mnogo dragocenih podatkov za zgodovino protireformacije. Tej knjigi pa so odrekli protestantje vsako verodostojnost, češ da je pisatelj sam v štajerskem deželnem zboru njene trditve preklical. Dr. Gruden je pa našel izvod te knjige, ki ga je sekovski škof Martin Brenner podaril ljubljanskemu škofu Tomažu Hrenu, in v tem izvodu je Tomaž Hren lastnoročno na prvi prazni strani zabeležil, da je knjigo spisal sam sekovski škof Martin Brenner, a jo je iz previdnosti pred nasiljem protestantovskih velikašev izdal pod tujim imenom. Pri tej knjigi je sodeloval tudi Tomaž Hren, ki je poslal uradnih podatkov. S tem odkritjem seveda pridobi knjiga na veljavi, kaže nam pa, kako žalostne so bile razmere za katoličane celo med protireformacijo. Zgodovinarji običajno ponavljajo trditve, da so bili protestantje zatirani od katoličanov; istina pa je, da so odpadli velikaši z najhujšim terorizmom tlačili katoličane. Brenner, ki je kot sekovski škof in solnograški generalni vikar razmere dobro poznal in je imel iz vizitacij in preiskav najzanesljivejše podatke o delovanju in življenju odpadnikov, ni smel pod lastnim imenom izdati te knjige, ne da bi izzval proti škofiji protestantovske maščevalnosti. Da je bila njegova pre-

vidnost utemeljena, se je pokazalo kmalu. Kajti protestantovski velikaši so v štajerskem deželnem zboru vso svojo jezo razlili nad Rosolenzem, ki je bil, kot je zdaj dokazano, pri vsej stvari nedolžen. Zagrozili so, da toliko časa ne puste zborovati, dokler Rosolenz ne prekliče knjige. Dandanes bi se tak nastop imenoval „grožnja z obstrukcijo“. Rosolenz se je izprva branil, potem pa podal izjavo, da ni hotel velikašev („die Ritterschaft“) razžaliti.

S takim nasiljem so protestantovski mogotci večkrat nastopili proti katoliškim prelatom, ki so imeli toliko poguma, da so se uprli proti splošnemu zasramovanju katoliške vere. L. 1555. so protestantje tako nastopili proti ljubljanskemu škofu Urbanu Textorju radi njegovih pridig, in leta 1595. so iz kranjskega deželnega zbora izključili stolnega prošta Freudenthussa radi njegovega protireformatorskega delovanja. Enako se je zgodilo l. 1607. tudi škofu Hrenu v kranjskem deželnem zboru, ker se je upal v nekem spisu resnico povedati protestantovski gospodi.

Medtem, ko so protestantje z besedo in pismom delovali proti katoličanom in imeli na svoji strani brezobzirno in nasilno plemstvo, se niti škofje, kakor je tu dokazano, niso smeli drzniti javno nastopiti v svojo brambo, ne da bi bili izpostavljeni nasilnim napadom. Zato se ni čuditi, da so pisani viri iz teh časov tako motni in jih sme zgodovinar le jako kritično uporabljati.

Pesnik biskup Šarić v talijanščini.

Vladimir Bakotić, kanonik iz Makarske v Dalmaciji, je izdal v laškem jeziku lep essay o „Pjesmah“ pomožnega sarajevskega biskupa, dr. Ivana Šarića,¹ s katerimi smo mi seznanili svoje čitatelje v 1. št. l. 12.

Poleg kratkega življenjepisa pesnikovega govori vzneseno o njegovi poeziji. Navaja o njej razne ocene, zlasti ono, ki jo je napisal v 1. št. „Vrhbosne“ od 5. januarja 1912 slovstvenik Izido Proljak. „V zadnjih dvajsetih letih — pravi le-ta — odkar je uvedel pesnik Silvio Kranjčević v našo literaturo mržnjo do sveta, obupnost Byronovo in Leopardijevo, pesimizem Schopenhauerjev in Hartmannov, srečujemo pri vsakem koraku bolestne pesnike povešenih glav, ki tožijo o svojih bolečinah in nesreči. Toda kaj to, če bi bilo samo to —; pa je še hujše, je tudi: nanovo oživljeno poganstvo. V veliki slovstveni plodovitosti zadnjih desetih let boš redko zadel ob čisto in globoko poezijo, ob pristno, neponarejeno čuvstvovanje, ob jasno milino lepote. Le malo je slovstvenikov, ki bi visoko dvigali zastavo umetnosti. Kadar mislim na našo sedanjo literaturo, se mi zdi, da stojim na obrežju Mrtvega morja. Gledam: nad mano se pnè nebo, vse temno, a pred mano se razteza tiha in mrtva površina morja. Naokrog žalostna puščava brez zelenih gozdov, brez ptičjega petja, brez cvetic. A jaz bi si želel solnčnih žarkov, vonjajočih rož, trepetajočih zvezd... Vse to — dostavlja isti kritik — je v poeziji biskupa Šarića...“ Šarić, pravi Bakotić, je velika duša, plemenita pesniška narava, vsa ožarjena od vzvišenih

verskih idealov — kakor čista studenčnica, obsijana od solnčnih žarkov... Vera mu je prvo vrelo poezije, ona ga navdihuje in pronica, brez njenega ognja bi Šarić ne bil pesnik. Kar karakterizuje njegovo liriko, je neka mirna lepota, neka redka miloba in nežnost, vse izraženo z izbrano, ljubeznivo, sladko besedo, ki je neredko ljubek odmev iz narodne poezije. Zato so Šarićeve „Pjesme“ našle splošno priznanje, dà, vzbudile so naravnost navdušenje pri vseh katoliških Jugoslovanih. Zato je prav, da se s temi pristnimi jugoslovanskimi cvetovi — zraslimi v veliki, verni in za vse lepo zavzeti slovanski duši — seznanijo pred vsem tudi Italijani, ki se zadnje čase prav posebno zanimajo za slovanska slovstva vobče, zlasti pa za slovstvo onih slovanskih dežela na Balkanu. V ta namen je Bakotić prevel na laško 25 Šarićevih pesmi in jih povil v lep šopek. Prevodi so po naši sodbi naravnost izvrstni po vsebini in po obliki. Bralce, ki so večči laščine, bo nemara zanimal kak zgled. Evo vam dvoje kratkih!

Moje cvijeće.

To su moje ljubice,
To su moji ljiljani,
To su moje ružice,
To mi dani mlagjani,
Moje pjesme maj —
Moj zemaljski raj!

Nemam ništa svetije,
Da žrtvujem Bogu svom,
Nemam ništa milije,
Da darujem Domu svom.

Primi, Bože, ljubice
I mile mi ljiljane!
Primi, Dome, ružice
Sa srca mi ubrane,
Kad mi ono cvao maj —
Moj zemaljski raj!

I miei fiori.

Son queste le mie viole,
Son questi i gigli miei,
Son queste le mie rose,
Della mia giovinezza i fior più bei:
Il maggio della mia poesia,
Il paradiso della vita mia!

Nulla ho di più santo,
Ch'io possa dedicar a Dio, sì buono:
Nulla di caro tanto,
Ch'io possa alla mia patria offrire in dono.

Queste violette accogli
E i gigli miei, o Dio!
Le rose accogli, o patria,
Colte sul cuore mio,
Quando maggio fioria,
Il maggio della vita mia!

Mojoj majci.

Poljubit ću, majko, roku tvoju:
Ona mene u crkvu vodila,
Ona meni košuljicu šila.

Poljubit ću, majko, oko tvoje:
Ono mene mileno gledalo,
Ono záme k nebu se dizalo.

Poljubit ću, majko, usta tvoja:
Ona mene Očenaš učila,
Ona mene stoput poljubila.

¹ Un poeta mitrato della Bosnia. — Milano. Tip. Casa Editrice Ambrosiana. 1912.

² Glej „Dom in Svet“. 1912. št. 1., str. 36 nasl.

A mia madre.

Io vo' baciarti, o mamma, la tua mano:
Era dessa che in chiesa mi menava,
Le vesti e il nutrimento m' apprestava.

Io vo' baciarti, o mamma, gli occhi tuoi:
Con essi dolcemente mi guardavi,
E al cielo per me spesso l'innalzavi.

Io vo' baciarti, o mamma, la tua bocca:
Il Padre nostro essa m' ha insegnato,
E cento e mille volte m' ha baciato.

Dr. Mih. Opeka.

Ljudski oder.

Dne 28. aprila je bila zaključna predstava letošnje sezone. Igrali so kot benefico igralskega občinstva Carro-Karlweissovo ljudsko igro „Delavec in gospoda“ (Das Riesenspielzeug). Gostoval je g. Verovšek v vlogi knjigoveza Marnerja. Občinstvo je bilo prav zadovoljno z igro in igranjem.

„Ljudski oder“ je zaslužil, da se ozremo ob koncu sezone v par besedah nazaj na prvo leto njegovega življenja. Predstav je priredil 25, za začetek brezdvomno čedno število. Od teh jih odpade 14 na izvirne slovenske igre in 10 na nemške; ena (javna produkcija dramatične šole) je imela mešan program. Izredno veliko je bilo število premier: Mati svetega veselja, Dekle z biseri, Dimež in Kljubovalci. — Če razdelimo predstave po vsebini, je bilo vprizoritev narodnih iger 5, ljudskih 4, veseloiger 5, nabožnih 6, modernih 2, klasičnih 3. (NB: Tukaj ne štejemo različnih del, ampak samo število gledaliških večerov.)

Glede pomena prve sezone „Ljudskega odra“ bi mi pripomnili sledeče: To je bil prvi poizkus slovenske katoliške javnosti, imeti lastno gledališče. Vsak tak poizkus se ima boriti z zunanjimi in notranjimi težkočami, ki se pokažejo šele takrat, ko se prične delati na tem težavnem polju. Ob času cesarjeve petdesetletnice vladanja so zgradili na Dunaju krščanski socialci takozvano jubilejno gledališče, ki naj bi gojilo krščansko dramo. In precej let je še manjkalo do šestdesetletnega jubileja, ko je bil že ravnatelj v tem gledališču Jud in ko se je drama morala umekniti popolnoma operi in opereti. V Ljubljani smo imeli letos priliko, seznaniti se z zahtevami, ki jih stavi gledališče na voditelje in občinstvo. To nam zagotavlja varen in siguren, čeprav morebiti počasen razvoj.

Dalje pa so imeli naši ljudje, ki imajo veselje do igranja, priliko, vežbati svoje zmožnosti. V teku prvega leta se je vršilo skupaj nad 280 vaj. („Slovenec“ z dne 13. aprila 1912.) Nekateri igralci so nastopili pri vseh 25 predstavah. In uspeha ter napredka v igranju ni tajil nihče, kdor je videl prve skromne poizkuse po mnogih vajah in deloma prav sigurne nastope po kratki pripravi koncem sezone. „Ljudski oder“ si je pri tem vzgojil nekaj moči, ki bodo lahko še z uspehom nastopale na deskah, ki naj pomenijo svet.

Našo iskreno zahvalo pa zaslužijo vsi, ki so žrtvovali za prosopeh „Ljudskega odra“ brezplačno svoj čas in — denar.

J. D.

August Strindberg, znamenit skandinavski pisatelj, je umrl ta mesec v 63. letu v Stockholmu. Strindberg je bil iz realistične šole in se je s strastno bojevitostjo

vrgel v nove struje. Njegovo življenje je bilo divje raztrgano. Strindberg je bil otrok ubožne rodbine in je preživel bedno mladost. Zato je tudi njegovo prvo avtobiografično delo „Otrok dekle“ polno togote na družbo. Medicinske in prirodoznanske studije je moral nedovršene opustiti in je postal časnikar; kot tak je prišel med one napol mladostno-divje, napol utrujeno-blazirane kroge iz moderne inteligence, ki jih je slikal v svojih spisih. V treh zakonih ni našel miru, vedno se je ločil; v svojih spisih pa kaže veliko sovraštvo in zaničevanje do žene. Nietzschejeva morala „nadčloveka“ je močno vplivala na Strindberga; seveda tudi pri njem prihaja „nadčloveška“ psihologija ad absurdum, kajti „nadčlovek“ nazadnje znori (v romanu

JAPONSKE OGNJEGASNE VAJE.

„Na odprtem morju“). V zadnji tretjini svojega življenja pa se je Strindberg zelo izpremenil. Iz naturalista postane mistik; prejšnji darvinist, ki je poznal samo fiziološke vzroke descendenčne teorije, začne iskati verskih motivov in priznavati božjo milost. Strindberg je proti koncu pisal tudi domoljubne zgodovinske drame.

Naše slike.

Prehod čez Berezino (str. 205) je izmed najgroznejših vojnih prizorov vseh časov. Ko se je moral Napoleon umikati iz Rusije po moskovskem požaru, ga je preganjala kruta ruska zima. Tisoči vojakov so pomrzili na sneženih ruskih poljanah. Najhujše je pa

AVIATIK IVAN WIDMER.

bilo ob Berezini. Franco-ska vojska je morala čez slab most. Pod težo topov in vozov se je most podrl. Od zadaj so pritiskali kozaki na Francoze. Nihče se ni mogel ustaviti na bregu, kajti množice od zadaj so porivale prednje čete naprej. Poskakali so v ledeno vodo, kajti tudi led se je udril. Kmalu je bila deroča reka polna mrličev. Strašni prizor, ko se podira most pod težo pritiskajoče množice, nam kaže naša slika. Sedaj —

sto let po katastrofi — namerava ruska vlada preiskati dno reke, na katerem se bo našlo brez dvoma zanimivih ostankov. Kmetje so že izvlekli iz reke mnogo francoskega orožja.

Mlini ob Savi (str. 213). Ob Savi med Kranjem in Medvodami so še tipični kmečki mlini. Kolo je lahno konično in se da dvigati in nižati po vodni višini. Seveda se bodo te primitivne naprave morale umekniti modernemu napredku. Kranjski deželni odbor je pokupil te mline, in tu bodo nastale velike hidroelektrične centrale, ki bodo dajale mnogo tisoč konjskih sil za najraznovrstnejšo uporabo.

Ledena gora (str. 224) je povzročila potop „Titanica“, kakor smo že zadnjič poročali. Take ledene gore se odtrgajo od velikanskih lednikov Grenlandije in polarnih pokrajin, in morski toki jih zaneso v odprto morje. Njihova prostornina je ogromna, kajti samo sedmi do osmi del gleda iz morja, ostalo je pod vodo. Ker se ne ve, kako daleč sega led pod vodo, morajo ladje pluti v daljnem loku okoli take ledene gore, da ne trčijo ob njo pod vodo, kakor se je zgodilo nesrečnemu „Titanicu“.

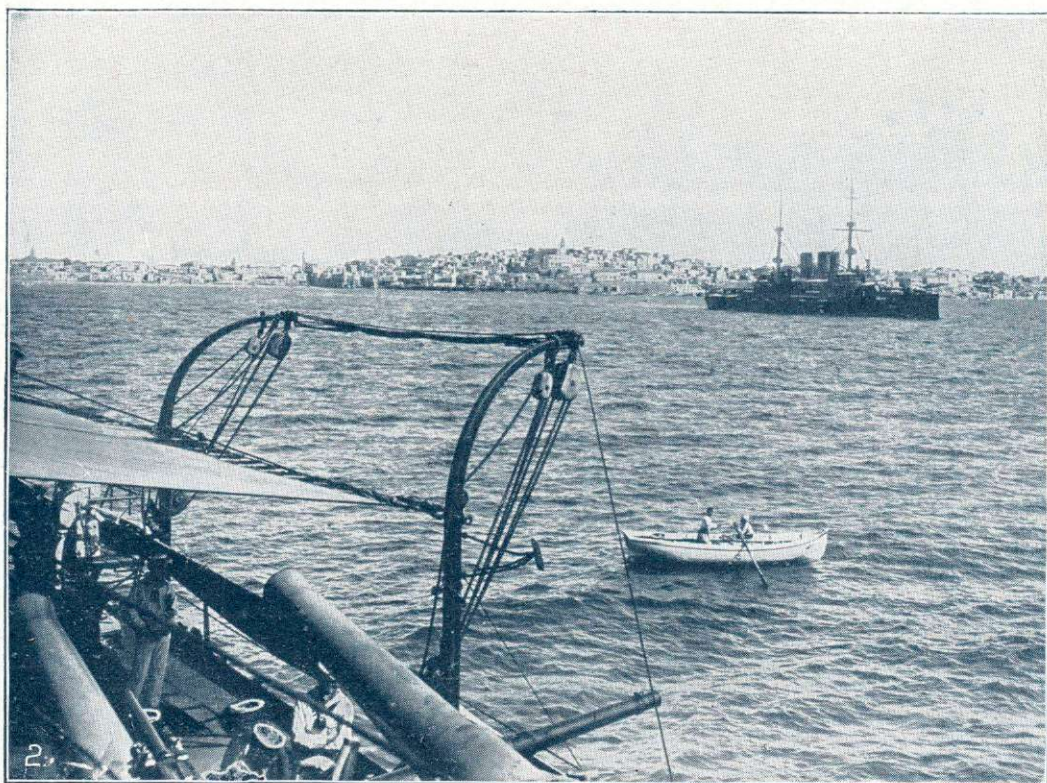
Nova cesta je bila zgrajena pred kratkim tudi mimo Muljave proti Gabrovščici na cesti od Zatične proti Žužemberku (gl. str. 201).

Most čez Dobličanko pri Črnomlju (str. 217) je eden največjih in najlepših v naši državi. V visokem loku se vzpenja nad strugo in veže oba bregova, ki sta bila doslej ločena po dveh jako strmih klancih. S tem interesantnim mostom, ki je tudi s tehničnega stališča znamenit, je dobila Bela Krajina pravo atrakcijo. Zgradbo sta izvršili tverdki Jos. Lončarič ter Zajec in Horn.

Gorski strelci so imeli svoje tekmovalno streljanje letos v Ljubljani. Udeležila sta se ga Nj. ces. visokost nadvojvoda Friderik in domobranski minister Georgi. Slavnost se je izvršila na najlepši način. Na str. 233 vidijo čitatelji branitelje naših gora na težavnem planinskem pohodu. Naši gorski strelci so izvrstni hribolazci, ki se vežbajo v uprav vratolomnih turah za čas, ko bode treba s puško pregnati sovražnika.

Ko so letos na sv. Marka praznik v Benetkah blagoslavljali novozgrajeni zvonik, je poletel k slavnosti mladi drzni aviatik iz Trsta, dvajsetletni Ivan Widmer. Dvignil se je z letališča na Žavljah in je v eni uri in 18 minutah preletel 112 km dolgo pot čez morje v Benetke. Imel je aeroplan Bleriotovega sistema. Da se je ognil nasprotnim vetrovom, se je dvignil v višino nad 2000 m. Widmer je prvi preletel Adrijo. Že prej je bil poletel iz Gradeža v Trst ter tekmoval tudi v Dunajskem Novem mestu, koder je dobil drugo nagrado.

Italijansko-turška vojska ne napreduje na suhem v Tripolisu, pač pa prodirajo Italijani na morju. Dardanele so sicer zopet odprte za trgovino; zato pa si osvajajo Italijani otoke v Egejskem morju. V Dardanelah so bili Turki položili mine. Slika str. 236 nam kaže eksplozijo min. Sedaj se mine odstranjujejo. Italijani so poleg manjših otokov zasedli tudi Rhodos.

ITALIJANSKO BRODOVJE KRIŽARI PRED JAFO.

Najsigurnejša prilika za štedenje.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od 8.
do 12. ure dopoldne hranilne
vloge ter jih obrestuje

po 4³/₄ 0/0

brez odbitka, to je: daje za
100 K čistih 4.75 K na leto.
Rentni davek plača hranilnica sama.

registr. zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg. šte. 19.

Prelat Kalan Andrej I. r., predsednik.
Kanonik Sušnik Janez I. r., podpredsedn.
Dr. Fran Dolšak I. r. zdravnik v Ljub-
ljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se sprejemajo
kot gotov denar, ne da bi se njih
obrestovanje prekinilo.

Daje tudi svojim članom predulme
na osebni kredit, vračljive v 7¹/₂ leta
(90 mesecih) v tedenskih, oziroma
mesečnih obrokih, kakor tudi po-
sojila na zadolžnice in menice.

Zobozdravnik dr. ALOJZIJ PRAUNSEIS

ordinira od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 6. ure popoldne,
ob nedeljah in praznikih od 8. do 12. ure dopoldne

v Ljubljani, Marijin trg 3

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne
bolezni. Izdiranje zob brez bolečin s kokainom, v narkozi itd.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov

Av gust Drelse, Ljubljana

(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti
duhovščini v naročila za

Štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih
modernih barvah in vzorcih kar najbolj stro-
kovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih
cenah. Župniščem, samostanom in šolam do-
voljujem znaten popust. Ilustrovani ceniki so
na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. Mikusch

v Ljubljani, Mestni trg 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solidno, tr-
pežno izdelanih, po najnižjih tvorniških
cenah.

Prevleke in poprave se izvrše
dobro in poceni.

Domača tordka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja trgovina
z izgotovljeno obleko

Priporočava se prečastiti duhovščini v na-
ročila za izvršitev raznovrsne
duhovniške obleke

iz zagamčeno dobrega, trpežnega blaga
razne kakovosti, katerega imava prav
mного v zalogi. Postreževa na željo z
vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja
v množinah in obširne trgovine postreči
z istinito dobrim blagom in natančno iz-
vršitvijo po najnižji cen.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, go-
spe in deklice po naj-
novejšem kroju in lepih
vzorcih.

Zaloga srajc,
ovratnikov in kra-
vat za gospode.

Ilustrirani ceniki so
franke na razpolago.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov
Ljubljana

Poljanska cesta šte. 8
v lastni hiši.

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino tvrdke Jos Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za
cerkvene in pohištvene oprave,
spomeniki iz marmorja, gra-
nita ali sijenita, živo in uga-
šeno apno se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru
Ljubljana, Kolodvorska ulica

Podobarski in pozlarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica šte. 20

se priporoča prečistiti duhovščini in cerkvenim
predstojništvom v naročila za izvrševanje vsa-
kovrstnih strogo umetniško izvršenih oltarjev
v raznih slogih, kipov in svetniških soh iz
lesa, gipsa, marmorja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Žena, kateri manjka potrebne gospo-
dinjske izobrazbe, ne bo znala
umno voditi domačega gospodinjstva.

Ker je pa od pravilnega gospo-
dinjstva v prvi vrsti odvisna sreča in
blagostanje družine, je za vsako
slovensko ženo in deklico sveta dolž-
nost, da si pridobi tozadevno strokovno
izobrazbo.

K tej izobrazbi bo pripomogla v
obilni meri poljudno ter praktično se-
stavljena knjiga, ki uvaja naše žene
in dekleta v vse panoge gospodinjstva
in ki je pred kratkim izšla pod na-
словom:

Gospodinjstvo.

Navodilo za vsa v domačem
gospodinjstvu važna opravila.

Šolam in gospodinjam sestavila
S. M. LIDVINA PURGAJ.

Cena K 2.20, vezana K 2.80.

MAGDALENE PLEIWEISOVE

Slovenska : kuharica :

Šesti natis priredila

S. M. FELICITA KALINŠEK.

To je najboljša slovenska kuhinjska
knjiga, bodisi za začetnico,
bodisi za kuharico, ki se želi po-
vzpeti na vrhunec kuhinjske
umetnosti. Slovenska žena, ki hoče
biti dobra gospodinja, te knjige ne bo
mogla pogrešati.

Knjiga poučuje, kako je treba je-
dila pripravljati, da so okusna, obenem
pa daje tudi navodila, koliko se lahko
v kuhinji prihrani. Popolna izraba živil
je v času splošne druginje naravnost
življenska potreba.

Velika izdaja (nad 600 strani, z 18
večbarvnimi tabelami) K 5.20, vezana
K 6.—; okrajšana izdaja (okoli 350 str.)
K 3.—, vezana 3.60.

Zunanji nastop in lepo olikano ve-
denje odločujeta prav pogosto o
sreči človeka. Kar prvi nepravilni na-
stop pokvari, časih ni mogoče nikdar
več popraviti. Zato bodi prva skrb
vsakogar, da si omisli »Knjigo o le-
pem vedenju«, ki je edina te vrste med
Slovenci. Ta knjiga mu bo pravilno
svetovala v vseh dvonajstih slučajih
in ga varno vodila skozi družabno
življenje.

Vseskozi se ozira knjiga tudi na
posamezne stanove obojega spola; tudi
za mladino je knjiga zlata vredna.

Knjiga o lepem vedenju

Spisal URBANUS.

Velja K 3.—, elegantno vezana K 4.—.

= Katoliška Bukvarna v Ljubljani. =